

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

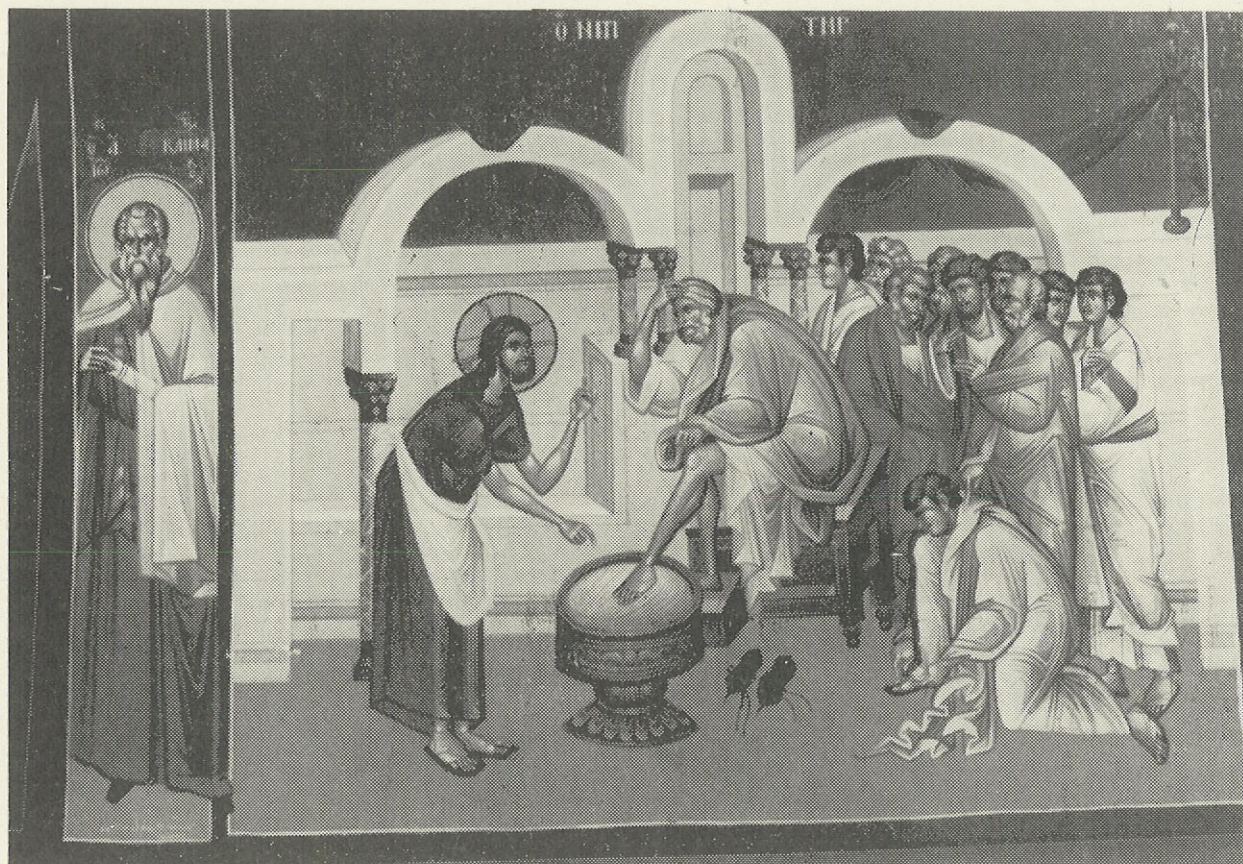
ΕΤΟΣ ΛΗ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1989

ΑΡΙΘ. 6

Ο ΙΕΡΟΣ ΝΙΠΤΗΡ



Ἀγιογραφία ἀπὸ τὸν ἱερὸν ναὸν Ἁγίας Βαρβάρας (Παλούκια Σαλαμίνας). Ἔργον Παύλου Σιδέρη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ Ἱερός Νιπτήρ. — Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Χριστιανισμός καὶ Φεμινισμός. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Τριφδίου. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικές, κανονικές καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Δημοσθ. Σαβράμη, «Ἴδου γέγονε καινὰ τὰ πάντα». — Ἀρχιμ. Συμεὼν Κοῦτσα, Ἡ ἱερωσύνη ὡς ἀποστολή. — Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Μουστάκα, Ὅριακοὶ σταθμοὶ στὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς Ὁρθοδόξιας μας. — Μωυσέως Μοναχοῦ, Τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὡς ἐμπνευ-

στής τῆς μοναστικῆς ζωῆς... — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Τὸ ἀντίθετο τῆς ἀγάπης. — π. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, «Υπεραγορά Θρησκείας». — π. Σερ. Φαράσσογλου, Ἀπὸ τὴν τάξη καὶ ψαλμωδία στὸν πατριαρχικὸ ναὸ ΚΠόλεως. — Ἰ. Μ. Χατζηφώτη, Ἁγία Φιλοθέη ἡ ἀθηναία. — Μαρίας Ματζάρη - Μιχαήλ, Ἡ πρεσβυτέρα - μητέρα. — Χρυσ. Νεαμονιτάκη, Ἄνθη εὐλαθείας στὴν Πόλη τῶν ὀνείρων μας. — Δημ. Φερούση, Τὸ διέλλο. — Ἐπικάιρα. — Εὐαγγέλιον Π. Λέκκου, Εἰδήσεις ποὺ ἐνδιαφέρουν τοὺς Ἐφημερίους.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ*

ΤΟΥ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Όμοτίμου Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

8. Η Φεμινιστική Θεολογία.

Η λεγομένη «Φεμινιστική Θεολογία» είναι νεωτάτη κατεύθυνσις, που αναπτύχθηκε πρό πάντων από γυναίκες θεολόγους και προβλήθηκε με πλήθος δημοσιευμάτων.

Στην Αμερική μέσα στις δύο τελευταίες δεκαετίες είναι πολύ γνωστά λ.χ. τὰ βιβλία τῆς Mary Dale «Η Ἐκκλησία καὶ τὸ Δεύτερο Φύλο» (The Church and the Second Sex) καὶ «Πέραν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα» (Beyond God and the Father) ἢ τῆς Rosemary Ruether «Θρησκεία καὶ διακρίσεις φύλων» (Religion and Sexism) καὶ «Νέα γυναίκα — Νέος Κόσμος» (New Woman—New Earth) ἢ τῆς Letty Russell (Ἀνθρωπίνη ἀπελευθέρωσις ἀπὸ μιᾶς φεμινιστικῆς προοπτικῆς) (Human Liberation from a Feminist Perspective).

Καὶ στὴν Εὐρώπῃ ὑπάρχουν πολλὰ βιβλία Φεμινιστικῆς Θεολογίας. Ὅταν πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ ἐπισκέφθηκα στὸ Μόναχο τὸ ἐκεῖ βιβλιοπωλεῖο τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Herder, ἐντυπωσιάσθηκα ἀπὸ τὸ ὅτι σὲ ὁλόκληρα ράφια ὑπῆρχαν πολλὰ γερμανόγλωσσα βιβλία τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν, τὰ ὁποῖα στὸν τίτλο ἢ στὸν ὑπότιτλο εἶχαν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἐκφράσεις τῆς «Φεμινιστικῆς Θεολογίας». Σ' ἓνα σημειωματὰριο πρόχειρα σημείωσα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τοὺς ἐξῆς χαρακτηριστικοὺς τίτλους: «Εἰκόνες γυναικῶν — Εἰκόνες τοῦ Θεοῦ — Φεμινιστικὲς ἐμπειρίες σὲ θρησκευτοῖς ιστορικὰ κείμενα (Frauenbilden - Gottesbilder—Feministische Erfahrungen in religionsgeschichtlichen Texten), «Η ἀπελευθέ-

ρωσις τῶν γυναικῶν στὸν Χριστιανισμό» (Frauenbefreiung im Christentum), «Φεμινιστικὴ Θεολογία» (Feministische Theologie), «Εἰσαγωγή στὴ Φεμινιστικὴ Θεολογία» (Eine Einführung in die feministische Theologie), «Η φεμινιστικὴ κατάκτησις τῆς Θεολογίας» (Die feministische Eroberung der Theologie), «Φωνὲς πρὸς τὴν κατεύθυνσι τῆς Φεμινιστικῆς Θεολογίας» (Stimmen zur feministischen Theologie), «Η γυναικεία φύσις τοῦ Θεοῦ» (Die Weiblichkeit Gottes), «Ἐκκίνημα σὲ νέους χώρους — Εἰσαγωγή στὴ Φεμινιστικὴ Θεολογία» (Aufbruch zu neuen Räumen — Eine Einführung in die feministische Theologie). Χαρακτηριστικοὶ εἶναι ὁ τίτλος καὶ ὁ ὑπότιτλος τοῦ βιβλίου τοῦ ἐπισκόπου Ernst Gutting. Ὁ τίτλος εἶναι «Ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Πατριαρχίας» (Offensive gegen den Patriarchalismus). Στὸν ὑπότιτλο διαφημίζεται, ὅτι «γιά πρώτη φορὰ ἓνας ἐπίσκοπος στρέφεται ἐναντίον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Πατριαρχίας».

Η Φεμινιστικὴ Θεολογία, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἡ Βίβλος καὶ ἡ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας χρησιμοποιοῦν γιὰ τὸν Θεὸ ἐκφράσεις, ποὺ προέρχονται ἀπὸ πατριαρχικὸ καὶ ἀνδροκρατικὸ περιβάλλον, ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ ἐκφράσεις αὐτὲς δὲν ταιριάζουν στὴν σημερινὴ ἐποχὴ τῆς ἰσοτιμίας τῶν δύο φύλων καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἀντικατασταθοῦν ἀπὸ ἄλλες, ποὺ θὰ ἀναδεικνύουν καὶ τὰ «γυναικεῖα» κατηγορήματα, ποὺ ταιριάζουν καὶ πρέπει νὰ ἀποδίδονται στὸ ὕψιστο ὄν. Γιατὶ — ἐρωτοῦν — ὁ Θεὸς νὰ ὀνομάζεται Πατέρας καὶ ὄχι Μητέρα; Ἀλλωστε στὴν Ἑβραϊκὴ γλῶσσα καὶ σ' ἄλλες συγγενικὲς γλώσσες ἡ λέξις Πνεῦμα (ru'ah) εἶναι γένους

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 83 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 5 τεύχους.

θηλυκοῦ κι ἐπομένως πρέπει νά κατανοῇται ὡς τὸ γυναικεῖο στοιχεῖο τοῦ Θεοῦ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ Φεμινιστικὴ Θεολογία, λησμονεῖ τὸ ἀκατάληπτον τοῦ μυστηρίου τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ παραγνωρίζει τὸ ἀσύμφορον καὶ τὴν ματαιοπονία τῆς τυχόν προσπαθείας πρὸς κάθαρσι ἢ ἀναθεώρησι τῶν βιβλικῶν καὶ λοιπῶν χριστιανικῶν κειμένων. Καὶ οἱ προτεινόμενες φεμινιστικὲς ἐκφράσεις μὲ κανένα τρόπο δὲν μποροῦν νὰ προσπελάσουν τὸ μυστήριον αὐτό. Πρὸς προσέγγισί του ἡ παραδεδομένη Θεολογία, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τῆς βιβλικῆς εἰκονικῆς καὶ συμβολικῆς γλώσσας, μεταχειρίζεται συμβολικὲς, ἀναλογικὲς καὶ ἀνθρωπομορφικὲς ἐκφράσεις, ποὺ δὲν ἐξαντλοῦν τὴν ἀντικειμενικὴ θεία πραγματικότητα, ἀλλ' ἀπλῶς τὴν ὑποδηλώνουν μὲ τὴν ἀναφορικότητά τους σ' αὐτή. Γιὰ τὶς ἐκφράσεις αὐτὲς ἡ Σημειολογία καὶ ἡ Φιλοσοφία τῆς γλώσσας θὰ μᾶς ἔλεγαν, ὅτι πάντοτε ἰσχύει ἡ κλασσικὴ διατύπωσις τοῦ Jakobī, ποὺ εἶπεν, ὅτι «ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν ἄνθρωπον θεομόρφως· γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τὸν Θεὸ ἄνθρωπομόρφως». Ἐπομένως γιατί νὰ ἐπέλθῃ ἀναστάτῳσις μὲ ἀντικατάστασι παλαιότερων ὅρων μὲ νεωτέρους, οἱ ὁποῖοι κι αὐτοὶ εἶναι ἐξἴσου ἀνθρωπόμορφοι καὶ κατὰ ἐξἴσου ἀτελῆ τρόπο ὑποδηλώνουν τὴν ἀπροσπέλαστη στὸν ἀνθρώπινον νοῦ θεία οὐσία; Ἡ Φεμινιστικὴ Θεολογία ἐρίζει καὶ σκιαμαχεῖ ἀδικαιολόγητα γιὰ ἐκφράσεις, περὶ τῶν ὁποίων ἰσχύει σαφῶς ὁ λόγος τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ὁ ὁποῖος τόνιζε, πὼς δὲν πρέπει νὰ μαχώμαστε γιὰ λέξεις, χωρὶς νὰ λαμβάνωμε ὑπ' ὄψιν τὸ ἐκφραζόμενο στὴ συνάφειά τους περιεχόμενο. «Οὐ γὰρ αἱ λέξεις τὴν φύσιν μεταβάλλουσιν· ἀλλὰ μᾶλλον ἡ φύσις τὰς λέξεις εἰς ἑαυτὴν ἔλκουσα μεταβάλλει. Καὶ γὰρ οὐ πρότεραι τῶν οὐσιῶν αἱ λέξεις, ἀλλ' αἱ οὐσίαι πρῶται καὶ δεύτεραι τούτων αἱ λέξεις»³². Ἡ Θεία

Ἀποκάλυψις καὶ ἡ γλωσσικὴ μορφοποίησις τῆς βιωματικῆς ἐμπειρίας τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν τῆς ἀκατάληπτου θείας πραγματικότητος ἔχουν καταφύγει σὲ ἐκφράσεις, ποὺ ἂν καὶ κατάγονται ἀπὸ πατριαρχικοῦ χαρακτῆρος ἀνδροκρατικὲς ἐποχές, ἐν τούτοις ἱκανοποιοῦν τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησι, διότι ἐκφράζουν συμβολικῶς ἀκεραίαν τὴν θρησκευτικὴν ἐμπειρίαν, ἡ ὁποία ὄχι λίγες φορὲς διπλασιάζει ἀνδροκρατικὲς ἐκφράσεις χρησιμοποιοῦν καὶ πολλὰς ἄλλες φεμινιστικῆς ἀποχρώσεως. Δὲν πρόκειται μόνον γιὰ τὴν λέξι ru'ah (πνεῦμα) τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσας. Ὑπάρχουν καὶ πολλὰς βιβλικὲς διατυπώσεις γιὰ τὸν Θεό, τοῦ ὁποίου ἐξαίρεται καὶ τὸ τρυφερὸ μητρικὸ τοῦ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἄνθρωπον (Ἡσ. μθ', 15· ξστ', 13. Ὡσ. ια', 1 ἐξ.). Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ διατύπωσις τοῦ Ψαλμοῦ: «Ἴδου ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεόν» (Ψαλμ. ριβ', 2). Καὶ ὁ Κύριος τόνισε, ὅτι θέλησε νὰ ἐπισυναγάγῃ τὰ τέκνα τῆς Ἱερουσαλήμ «ὄν τρόπον ἐπισυνάγει ἡ ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας» (Ματθ. κγ', 37).

Ἐξ Ἰσου ἀπαράδεκτη θὰ ἦταν καὶ ἡ τυχόν διατύπωσις τῆς ἀπόψεως, ὅτι καὶ οἱ ἄνδρες ἐν ὀνόματι τῆς ἰσοτιμίας τῶν δύο φύλων θὰ ἔπρεπε νὰ ζητήσουν τὴν ἀπὸ τὰ βιβλικά καὶ θεολογικά κείμενα ἐξάλειψιν τῶν ἐκφράσεων, ποὺ ἀποδίδουν στὸν Θεὸ ἢ στὸν Χριστὸ μητρικὴ στοργή. (Συνεχίζεται)

Κυκλοφορεῖ σὲ 6' ἐκδοση

ΑΔΑΜΙΑΙΟΣ ΘΡΗΝΟΣ

τοῦ Ἀρχιμ. Συμεὼν Κούτσα

Μιά γλαφυρὴ μετάφρασις μὲ σχόλια ἐρμηνευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ περιεχομένου πάνω στὸν Μεγάλο Κανόνα τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου Κρήτης.

Ἀπευθύνετε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασίου 1, 115 21 Ἀθήνα.

32. Migne 'Ε. Π. 26, 152.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Α' ΑΠΟ ΤΑ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΤΗΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

5. ΤΟ ΗΘΙΚΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

«Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι
ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἃτινὰ
ἐστὶ τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορ. 6,20).

Δύο ἀγιογραφικαὶ σελίδες, ἡ παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου, ἐκ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα, ἐκ τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ Ἀπ. Παύλου (ς' 12-20), θέτουν ἐνώπιόν μας τὸ ζήτημα τῆς ἠθικῆς καθαρότητος, ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ διέπῃ τὴν ζωὴν τῶν χριστιανῶν. Ὁ νεότερος υἱός, τῆς παραβολῆς, «ζὼν ἄσώτως» καὶ «καταφάγων τὸν βίον μετὰ πορνῶν» μᾶς παρουσίασε τὴν εἰκόνα τοῦ ἠθικοῦ ἐκτροχιασμοῦ. Ἡ δὲ περικοπὴ τοῦ ἀποστόλου μᾶς ὠμίλησε περὶ τῆς υποχρεώσεως νὰ διατηρῇται ἀγνὸν τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ κάθε ἠθικῆς παρεκτροπῆς καὶ κατέληξε μὲ τὴν ὠραίαν προτροπὴν, νὰ γίνεταί καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ὄργανον, ὅχι ἀσχημίας καὶ καταισχύνεως, ἀλλὰ δόξης τοῦ Θεοῦ. «δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἃτινὰ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ». Ἀς ἴδωμεν λοιπὸν πῶς τοποθετοῦνται ἀπὸ χριστιανικῆς ἀπόψεως τὰ ζητήματα τῆς ἠθικῆς καθαρότητος.

1. Βεβαίως κάθε ἁμαρτία ρυπαίνει καὶ μολύνει τὸν ἄνθρωπον. Πράξεις ἁμαρτωλαὶ καὶ λόγοι ἀπρεπεῖς καὶ σκέψεις ἀκόμη καὶ ἐπιθυμίαι καὶ διαθέσεις ἀκάθαρτοι ἀποτελοῦν κηλίδας διὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ χριστιανοῦ. Τί λέγω; Ἀκόμη καὶ ἕνας ἐσωτερικὸς ἐγωϊσμός καθιστᾷ «ἀκάθαρτον ἐνώπιον Κυρίου πάντα ὑψηλοκάρδιον». Ὑπάρχει ἔμως μία πλευρὰ τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία γίνεται συνήθως ἡ ἀχίλλειος πέτρα σὲ πολλούς, καὶ φθείρονται ἠθικῶς. Εἶναι τὸ κεφάλαιον ποὺ περιλαμβάνει τὴν συναισθηματικὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἐν συνδυσασμῷ καὶ

πρὸς ὀρισμένους βιολογικοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς. Ἐδῶ κατολισθαίνουν, γλιστροῦν καὶ πέφτουν πολλοί. Καὶ κατασπιλῶνουν ψυχὴν καὶ σῶμα. Καὶ κηλιδώνουν τιμὴν καὶ ὑπολήψεις. Καὶ μολύνονται καὶ μολύνουν· καὶ χάνουν τὴν ἀγνότητα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων.

Ἀλλὰ ἡ ἀποστολικὴ φωνὴ διαμαρτύρεται καὶ λέγει· «δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἃτινὰ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ».

Πουριτανισμός! σπεύδουν νὰ ἀπαντήσουν πολλοί. Τί λοιπόν; ἐννοεῖτε νὰ θέτετε φραγμὸν εἰς τὴν καρδίαν, ποὺ εἶναι τόσο φυσικὸν νὰ αἰχμαλωτίζεται, καὶ εἰς τὴν φύσιν ποὺ κινεῖται σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς, βιολογικοῦς κ.ά.;

Ὅχι, ἀγαπητοί. Δὲν εἶναι αὕτῃ ἡ θέσις τοῦ ζητήματος. Οὔτε ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ εἶναι ἀντίθετος πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ἀλλ' ἄρα γε ὅσοι ἐπικαλοῦνται τὴν φυσικὴν τάξιν εἰς τὰ ζητήματα αὐτὰ εἶναι βέδαιοι ὅτι ἡ φυσικὴ τάξις εἶναι τάχα ἀντίθετος πρὸς τὴν ἠθικὴν τάξιν; Κάθε ἄλλο. Ὁ Θεὸς ἄλλως τε, ὁ Δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥρισε τὴν τάξιν αὐτήν. «Ἀρσεν καὶ θήλυ ἐποίησεν αὐτοὺς» τ.ἐ. τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα εἶπε τὸ «πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστολή σου» δηλ. σ' αὐτὸν θὰ στρέφου καὶ θὰ εἶναι τὸ στήριγμά σου. Μὴ λησμονοῦμε ἔμως ὅτι ἡ τάξις αὕτῃ δὲν εἶναι ἄσχετη πρὸς δημιουργικοὺς σκοποὺς. «Ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν» εἶπεν ὁ δημιουργός, ὅταν ἔδιδε τὴν Εὐάν εἰς τὸν Ἀδάμ. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ γάμος καὶ ἡ οἰκογένεια εἶναι ἡ ἠθικὴ τάξις ποὺ πλαισιώνει τὴν φυσικὴν τάξιν εἰς τὴν πλευρὰν αὐτὴν τῆς ζωῆς. Ὅταν λοιπὸν δὲν ὑπάρχει γάμος καὶ οἰκογένεια, ἀλλὰ «ἐλεύθεροι δεσμοί» (!), ὑπάρχει, ὅχι μόνον ἠθικὴ ἀταξία, ἀλλὰ καὶ ἀφύσικος καὶ ἐκφυλιστικὴ κατάσταση, διότι ἀπουσιάζει ἡ ἱερότης τοῦ δεσμοῦ καὶ ἡ θερμὴ ἀτμόσφαιρα ἐντὸς τῆς ὁποίας συνεχίζεται τὸ ἔργον τῆς

δημιουργίας και πραγματοποιείται ή διαιώνις του ανθρώπινου γένους.

2. Πρέπει ή αλήθεια αυτή να κατανοηθή. Και πρέπει να γίνη φρόνημα όλων —και ιδίως τής νεότητος— ότι οι έξω του γάμου δεσμοί είναι ήθικη και φυσική έκτροπή και, επομένως, ακάθαρτοι πράξεις. Τό τονίζομεν τοῦτο ιδιαίτέρως· διότι επικρατεῖ συνήθως μέσα στην κοινωνίαν ένα πνεῦμα ἀμνηστεύσεως όλων τῶν ήθικῶν παρεκτροπῶν και κυκλοφορεῖ μεταξύ τῶν νέων ή ιδέα ότι ή φύσις είναι ἀνεμπόδιστος και ἀχαλίνωτος και, ἄρα, είναι φυσικώτατα καταστάσεις αἱ συναισθηματικαὶ περιπέτειαι και αἱ παράλληλοι πρὸς αὐτάς ήθικαὶ ἐλευθεριότητες. Ἄλλ' ὅχι. Είναι διστροφή τοῦτο. Ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλει να ἔχῃ τήν ἀπαραίτητον αὐτοκυριαρχίαν. Καὶ δὲν ἐπιτρέπεται —δὲν εἶναι οὔτε φυσικὸν οὔτε ήθικόν— να ἄγεται και φέρεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ συναισθηματισμοὺς και ἄλλες ἐνστικτώδεις καταστάσεις. Ἀλλὰ πρέπει να ἔχῃ τήν δύναμιν να καθυποτάσῃ τὰ τοιαῦτα και να τὰ τοποθετῇ ἐντὸς τοῦ πλαισίου ὅπου ἔχουν τήν θέσιν των και τήν ἀποστολήν των, τ.ε. ἐντὸς τοῦ γάμου και τῆς οἰκογενείας. Τότε μόνον ή ήθικη καθαρότης διασφαλίζεται. Διότι εἶναι «τὶ μίος ὁ γάμος και ή κοίτη ἀμίαντος». Καὶ ἀποτελεῖ ὁμολογουμένως φυσικήν και ήθικήν τάξιν και κανόνα τὸ ἀποστολικὸν λόγιον· «ἐκαστος τήν ἑαυτοῦ γυναικα ἔχετω, και ἐκαστη τὸν ἑαυτοῦ ἄνδρα ἔχετω» (Α' Κορ. ζ' 2).

3. Ὅταν ξεκινήσωμεν ἀπὸ τήν δάσιν αὐτήν, θὰ κατανοήσωμεν ὅτι ὁ θησαυρὸς τῆς ἀγνότητος εἶναι ή μεγαλύτερα τιμή και δόξα διὰ τήν νεότητα. Καὶ τὰ χρηστὰ ήθη τῶν παιδιῶν μας θὰ εἶναι ή καλύτερα ἀποδείξεις ὅτι ή οἰκογένεια ἱσταται εἰς τὸ ὕψος τῆς· και ή κοινωνία μας διαθέτει ὑγιᾶ στοιχεῖα —φερέλιπδες νέους— πού ἐγγυῶνται ένα καλύτερον μέλλον.

Ἀλλὰ τὸ ήθος δὲν εἶναι ἄσχετον πρὸς τήν πίστιν και τήν εὐσέδειαν. Διὰ τοῦτο ὁμιλοῦμεν περὶ χριστιανικῶν ἀρετῶν και ήθῶν.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὑπάρχει ὁμολογουμένως σήμερον αἰσθητὴ μείωσις και κάμψις. Ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία πολλῶν συνεπιφέρει και ήθικήν διάβρωσιν. Ἀντιθέτως δὲ «δοξάζεται ὁ Θεὸς ἐν τῷ σώματι ήμῶν και ἐν τῷ πνεύματι ήμῶν», ὅταν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπηρεάζῃ τήν οἰκογένειαν και τήν κοινωνίαν. Καὶ οἱ νέοι μας μορφώνονται κατὰ τὰς ἀγνάς παραδόσεις τοῦ ὀρθοδόξου ήμῶν ἔθνους, διὰ να ἀναδειχθοῦν εἰς ήθικάς προσωπικότητας. Τὸ εὐχόμεθα· και τὸ ἐλπίζομεν. Εἴθε τὸ φρόνημα τοῦτο να ἐπικρατήσῃ και να γίνη πράξις

«τοῦ Κυρίου συνεργούντος» και ἐπευλογοῦντος τήν θεάρεστον προσπάθειαν.

III. ΚΥΡΙΑΚΗ ΑΠΟΚΡΕΩ

1. ΤΟ ΥΠΕΡΠΕΡΑΝ

«Ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ και πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ».

Ἐνα ἐρώτημα πού ἀπησχόλησεν ἀνέκαθεν τοὺς ἀνθρώπους εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ «ὕπερπεραν». Ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις ἔχει δώσει ποικίλας ἀπαντήσεις, ὑποκειμενικάς συνήθως και χωρὶς αὐθεντικὸν κύρος. Ὑπάρχει ὅμως ἐγκυροτάτη διαφώτισις τοῦ ζητήματος τούτου ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴν περιλαμβάνει τὸ σημερινὸν ἱερὸν Εὐαγγέλιον. «Ὡς τὴν προσέξομεν εἰς τὰς ἐπὶ μέρους λεπτομερείας, διότι μᾶς ἀφορᾷ, και προσωπικῶς τὸν καθένα (Β' Κορ. 5,10) και ἐν σχέσει πρὸς τοὺς κεκοιμημένους ἀδελφούς μας, πρὸς τοὺς ὁποίους στρέφεται πολλάκις ή καρδιά μας με σιτοργήν και ἐνδιαφέρον».

1. Ἦκούσαμεν τὸν Κύριον να λέγῃ· «ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ και πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ». Ὁμιλεῖ ρητῶς περὶ μελλούσης ζωῆς και μελλούσης κρίσεως. Αὐτοὶ δὲ οἱ λόγοι Του προϋποθέτουν σαφῶς τήν διακήρυξίν Του περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς και τήν πίστιν εἰς τήν ἀνάστασιν.

Ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει μὲν ἀρχήν, ἀλλὰ δὲν ἔχει τέλος, εἶναι βασικὴ χριστιανικὴ διδασκαλία. Ἐπίσης δὲ ή διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς ἀναστάσεως εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως (Α' Κορ. 15, 16-17 και 32).

Παρ' ὅλην δὲ τήν δυσφορίαν και τὰς ἀμφισβητήσεις τῶν ἀπίστων, ὁ Κύριος θεβαιώνει ἀπεριφράστως ὅτι θὰ ἔλθῃ και πάλιν, διὰ να κρίνῃ τὸν κόσμον και «ἀποδώσει ἐκαστῷ κατὰ τήν πρᾶξιν αὐτοῦ» (Ματθ. 16,27). Καὶ ἐνῷ τήν πρώτην φοράν ἦλθε ταπεινὰ (Φιλιπ. 2, 7-8), αὐτὴν τήν φοράν θὰ ἔλθῃ «ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ και πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ» και θὰ «καθήσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ». Διὰ τὸν χριστιανὸν αὐτὰ εἶναι δεδομένα ἄρθρα πίστεως —και δὲν χωρεῖ ή παραμικρὰ ἐπιφύλαξις— ὅτι «προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν και ζωὴν τοῦ μελλόντος αἰῶνος» και δὴ προσδοκῶμεν

τὸν Χριστὸν «πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς».

2. Ἡ κρίσις προϋποθέτει ἀφ' ἐνὸς γεγονότα κρινόμενα καὶ ἀφ' ἑτέρου κριτήρια ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ὁποίων διεξάγεται αὕτη. Καὶ εἶναι εὐλογον νὰ διερωτᾶται καθέννας· τί λοιπὸν θὰ πάρῃ μαζί του ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ τὸ παρουσιάσῃ τὴν ὥραν ἐκείνην ὡς τεκμήριον ποῦ θὰ τοῦ προσδιορίσῃ τὴν προσωπικὴν μέλλουσαν ζωὴν του;

Ἡ εὐαγγελικὴ μας περικοπὴ ὁμιλεῖ περὶ καλῶν ἔργων καὶ δὴ τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης. Αὐτὰ θὰ εἶναι τὸ ἐφόδιον ποῦ θὰ συνοδεύσῃ τὸν ἄνθρωπον μετὰ θάνατον. «Ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὑλικά πράγματα, τὰ μάταια καὶ φθαρτά, εἰς τὰ ὁποῖα συνήθως προσκολλῶνται οἱ ἄνθρωποι, ὅλα θὰ μείνουν ἐδῶ. Φεύγοντες ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, μόνον ὅ,τι καλὸν — ἢ κακὸν — ἐπράξαμεν θὰ συναποκομίσωμεν.

Ἄς προσέξωμεν ἐν τούτοις ὅτι ὁ Κύριος, τὰ πρὸς τὸν πλησίον ἀναφερόμενα ἔργα μας, τὰ συνδέει πρὸς τὸν ἑαυτὸν Του. «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε (ἢ «οὐκ ἐποιήσατε») ἐν τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Καὶ λέγει τοῦτο, ὅχι μόνον διὰ νὰ ἐνισχύσῃ περισσότερο τὸ κίνητρον τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ κυρίως διὰ νὰ τονίσῃ ὅτι μόνον ἐξ Αὐτοῦ πηγάζει καὶ παρέχεται ἡ σωτηρία. Καὶ τὰ καλὰ ἔργα δὲν ἐξασφαλίζουν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀλλὰ «ἐφ' ὅσον» αὐτὰ γίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ γενικώτερον σημαίνει ὅτι ὁ πιστὸς πρέπει νὰ συνδεθῇ στενῶς μετὰ τὸν Σωτῆρα Χριστόν. Διότι «ἡ χάρις... διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰω. 1,17). Ἐπομένως τὰ τεκμήρια τῆς κρίσεως δι' ἑκαστον χριστιανὸν θὰ εἶναι, κατὰ πρῶτον μὲν λόγον ἡ θαθεῖα πίστις καὶ ὁ σύνδεσμός του μετὰ τὸν Χριστόν, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τὰ ἔργα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης ταύτης.

3. Κατόπιν ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου ἀναφέρει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως, τ.ἐ. τὴν διαφοροποίησιν καὶ διαχωρισμὸν τῶν ἀνθρώπων εἰς δύο κατηγορίας. Ἐδῶ καλοὶ καὶ κακοὶ ζοῦν ἀναμειγμένοι. Ἐκεῖ θὰ ὑπάρξουν δύο εὐδιάκριτοι παρατάξεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων «χάσμα μέγα ἐστὶ ῥικταί» (Λουκ. 16,26). Ἀμαρτωλοὶ καὶ δίκαιοι διαχωρίζονται. Καὶ δὲν ἐπιζοῦν εἰς τὴν αἰωνιότητα ἄλλοι ἀνθρώπινι δεσμοὶ καὶ σχέσεις — οὔτε συγγένεια οὔτε φιλία — ἢ γνωριμία οὔτε κανένας ἄλλος δεσμός. Μόνον ἓνας δεσμός εἶναι ἀκατάλυτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ὁ δεσμός μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Οἱ πρόσκαιροι, ἄνευ τοῦ Χριστοῦ, ἐπίγειοι

δεσμοὶ σβήνουν εἰς τὸν χρόνον τῆς αἰωνιότητος. Καὶ ἡ διαφοροποίησις τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὀριστική. Διὰ τοὺς δικαίους ὑπάρχει ἡ «ἡτοιμασμένη βασιλεία ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» καὶ διὰ τοὺς ἄλλους «τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ».

Συνοψίζων δὲ ὁ Κύριος ἐπιλέγει ὅτι ἐν τέλει «ἀπελεῦσονται οὗτοι (οἱ ἀγνοήσαντες τὸν Χριστόν καὶ τὸ Εὐαγγέλιόν Του) εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον».

Αἱ σχετικαὶ ἐκφράσεις «ἡτοιμασμένη βασιλεία», «κόλασις», «πῦρ τὸ ἐξώτερον» κ.λπ. εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον ἀνθρωποπαθεῖς. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατανοηθῇ ἐπακριδῶς τὸ νόημά των — ὅπως θὰ ἤθελον οἱ ἐνασχολούμενοι μετὰ ζητήματα τοῦ «ὕπερέραν». Ἐνα ὅμως εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ μὲν μακαριότης τῶν δικαίων ἔγκειται εἰς τὴν θέσιν των ἐκεῖ ὅπου δεσπόζει καὶ διέπει τὰ πάντα ἡ παρουσία καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντιθέτως ἡ ἀφόρητος ὀδύνη τῶν ἀμαρτωλῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀποπομπὴν των παρὰ «τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ».

Πῶς νὰ ἐκφράσῃ ἀνθρωπινῇ γλῶσσᾳ «ὃ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»; (Α' Κορ. 2,9). Ἀπόκειται εἰς τὸ μέλλον, εἰς τὴν εὐτυχὴ ἐκείνην ὥραν ποῦ θὰ κληθῇ ὁ πιστὸς καὶ εὐσεβὴς νὰ τὰ ἀπολαύσῃ (ἂν θὰ τὰ ἀπολαύσῃ), νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀνέκφραστον κάλλος τῆς «ἡτοιμασμένης βασιλείας» τῶν οὐρανῶν ἄλλοιμονον δὲ εἰς ἐκείνους ποῦ θὰ γνωρίσουν τὴν φρικτὴν κατάστασιν τῆς αἰωνίου κολάσεως!

Ἄς μὴ λησμονῶμεν λοιπὸν ὅτι ὁ παρὼν βίος εἶναι τὸ στάδιον, ὅπου πρέπει νὰ ἀγωνισθῶμεν τὸν καλὸν ἀγῶνα, διὰ νὰ ἐξασφαλίσωμεν, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου, τὰς προϋποθέσεις τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ σωτηρίας. Σύνθημά μας εἶναι ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου· «ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς» (Α' Τιμ. 6,12). Ὅλα νὰ τὰ δλέπωμεν μετὰ τὴν προστικὴν τῆς αἰωνιότητος, μετὰ τὴν σκέψιν πάντοτε ὅτι τὰ ἔργα μας ἔχουν ἀντίκτυπον μετὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν μας. Καὶ ἂς προσευχώμεθα νὰ ἔχωμεν «χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπάσχυντα, εἰρηνικά, καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ». Ἀμήν.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴν σελ. 91 τοῦ προηγούμενου τεύχους)

γ. Τὸ ὅτι τὸ «Μεταβαλὼν...» δὲν ἀνήκει στὸ ἀρχικό κείμενο τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κείμενο τῆς λειτουργίας αὐτῆς. Ἡ ἐπίκλησις ἔχει τὴν ἐξῆς μορφή: «Σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ἅγιε ἁγίων,... ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ εὐλογῆσαι αὐτὰ καὶ ἁγιάσαι καὶ ἀναδεῖξαι» τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον... τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο... τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς». Τὸ νόημα εἶναι πλήρες. Τὸ «τὸ ἐκχυθὲν...» εἶναι ἐπιθετική μετοχή, προσδιορισμὸς ποὺ ἀναφέρεται στὸ ἐφάπαξ ἐκχυθὲν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἀνήκει δηλαδὴ στὸ δεύτερο σκέλος τῆς ἐπικλήσεως, τὴν εὐλογία τοῦ ποτηρίου. Τὰ δῶρα εἶναι ἤδη καθγιασμένα. Ἀμέσως μετὰ ἀριθμοῦνται, ὅπως σ' ὅλες τὶς λειτουργίες, τὰ ἀποτελέσματα τῆς συμμετοχῆς τῶν πιστῶν στὰ ἄχραντα μυστήρια: «Ἡμᾶς δὲ πάντας τοὺς ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου μετέχοντας, ἐνώσας ἀλλήλοις...».

Τὸ παράλληλο κείμενο τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου ἔχει ἄλλη δομή: «Παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν» κατὰπέμψαν τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα. Καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον... τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ..., μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ». Καὶ ἐδῶ τὸ νόημα εἶναι πλήρες. Τὸ «μεταβαλὼν» ἐδῶ εἶναι χρονική μετοχή ἀορίστου β', ποὺ ἔμμεσα νοηματικά, συνδέεται μὲ τὸ «κατὰπέμψαν» καὶ προσδιορίζει τὴν προϋπόθεσι τοῦ καθγιασμοῦ τῶν δώρων, ποὺ γίνεται διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος: «τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ» — δοτική ποὺ φανερώνει τὸν τρόπο. Στὶς δύο προηγούμενες φράσεις, ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ «ποιήσον», ἐξειδικεύεται τὸ αἶτημα στὰ δύο εὐχαριστιακά εἶδη, ποὺ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος θὰ γίνουν ὁ ἄρτος σῶμα Χριστοῦ καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ ποτηρίου αἷμα Χριστοῦ. Καὶ ἐδῶ ἀμέσως μετὰ τὶς καθγιαστικὲς φράσεις ἀναφέρονται οἱ καρποὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν πιστῶν στὸ μυστήριο: «Ὡστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς...».

Στὴν ἀπάντησι ἐκείνη (ὑπ' ἀριθμ. 330) παραθέτουμε τοὺς σχολιασμοὺς τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Καβάσιλα καὶ ἀναφερόμαστε στὰ παράλληλα τῶν ἄλλων ἀρχαίων λειτουργιῶν, ποὺ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθοῦν.

δ. Ἡ προσθήκη τοῦ «Μεταβαλὼν...» στὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου προκαλεῖ συντακτικὴ ἀνωμαλία, ἀδικαιολόγητη γιὰ ἕνα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως

ἄρτιο φιλολογικῶς κείμενο, ὅπως ἡ ἀναφορὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ὁ ὁσιος Νικόδημος τὴν ἐπισημαίνει καὶ ὀνομάζει «ἀμαθῆ» αὐτὸν ποὺ τὴν ἔκαμε, γιὰτὶ «οὐδὲ κατὰ τὴν σύνταξιν ἔχουν ἐκεῖ τόπον τὰ τοιαῦτα λόγια». Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντίας ἐπίσης σημειώνει: «θεωρούμενον κατὰ σύνταξιν οὐκ ἔχει χώραν οὐδεμίαν ἐνταῦθα». Τὸ «ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον... εὐλογῆσαι... ἁγιάσαι... ἀναδεῖξαι» εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἐννοια ποὺ συνοπτικὰ περικλείεται στὸ «μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ» τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου, ποὺ στὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου διατυπώνεται πληρέστερα καὶ θεολογικώτερα. Τὸ «μεταβαλὼν» στὴ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου θρίσκειται σ' ἕνα γλωσσικὸ περιβάλλον μὲ ἀρμονία ὅφους, γραμματικὰ καὶ συντακτικὰ δόκιμο. Ὑποκείμενό του εἶναι ὁ Θεὸς Πατήρ, πρὸς τὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία προσφέρει τὴ λογικὴ καὶ ἀνάιμακτο λατρεία τῆς καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ καταπέμψῃ τὸ ἅγιό Του Πνεῦμα γιὰ τὸν καθγιασμὸ τῶν δώρων τῆς, ἀφοῦ τὰ μεταβάλλῃ (ὁ Θεὸς Πατήρ) διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σὲ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. Ἀντίθετα τὰ ἀπαρέμφατα τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου («εὐλογῆσαι... ἁγιάσαι... ἀναδεῖξαι») ἔχουν ὑποκείμενο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Μὲ τὴν προσθήκη τῆς μετοχῆς «μεταβαλὼν» τὸ δόκιμο κείμενο γίνεται ἀδόκιμο. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν τοῦ προσθέτει νοηματικὰ τίποτε, ἀφοῦ ἡ ἐννοια τῆς μεταβολῆς ἐκφράζεται, ὅπως εἶδαμε, περιφραστικὰ μὲ τὰ ἀπαρέμφατα, τὰ περιπλέκει καὶ τὸ καταστρέφει συντακτικὰ. Ἄν ὑπῆρχε στὸ ἀρχικὸ κείμενο, ποὺ δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ ὑπάρχῃ, θὰ ἦταν σὲ ἀπαρέμφατο μὲ τὸ ὑποκείμενό του σὲ αἰτιατική: «ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον... καὶ εὐλογῆσαι αὐτὰ καὶ ἁγιάσαι καὶ ἀναδεῖξαι (καὶ μεταβαλεῖν)». Εἶναι κατὰδηλο πὼς τὸ «μεταβαλὼν» ἀποτελεῖ «ξένο σῶμα».

Πὼς τώρα προήλθε ἡ προσθήκη τοῦ «Μεταβαλὼν...» στὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου; Πιθανὸν ὁ ὁσιος Νικόδημος νὰ ἔχῃ δίκαιο ἐκφράζοντας τὴν ὑποψία ὅτι τὴν προσθήκη ἔκαμε κάποιος «τολμηρὸς» —τὸ «ἀμαθὴς» ἀποδείχθηκε ἀληθινὸ ἀπὸ ὅσα μέχρι τώρα εἶδαμε— «ἐναντιούμενος εἰς τοὺς Λατίνους». Ἄν πράγματι ἔτσι ἔχει τὸ πρᾶγμα, θὰ ἐπεδίωξε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ κάνῃ σαφέστερη τὴν ἐπίκληση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, σὲ ἀντίθεση φυσικὰ πρὸς τὴ θεολογικὴ διδασκαλία τῶν Δυτικῶν περὶ τοῦ καθγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων μὲ τοὺς λόγους τῆς συστάσεως τοῦ μυστηρίου («Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἔστι τὸ σῶμα...», «Πίετε... τοῦτό ἔστι τὸ αἷμά μου...»). Φυσικὰ εἶναι ἀφελὲς νὰ πιστεύουμε πὼς ἔτσι τὸ ἐπέτυχε.

Ἴσως ὅμως συνετέλεσαν καὶ λειτουργικοὶ λόγοι, ποὺ ἀναλυτικὰ τοὺς ἐκθέτουμε στὴν ὑπ' ἀριθμ. 330

“ΙΔΟΥ ΓΕΓΟΝΕ ΚΑΙΝΑ ΤΑ ΠΑΝΤΑ,,

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΣΑΒΡΑΜΗ

Δρος Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας

Σὲ λίγο θὰ γιορτάσουμε καὶ πάλι τὰ Πάθη καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει —μεταξὺ τῶν ἄλλων— ὅτι θὰ ἔχουμε καὶ πάλι τὴν εὐκαιρία καὶ τὴν δυνατότητα νὰ σκεφθοῦμε τί σημαίνουν αὐτὰ τὰ γεγονότα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὸν κόσμον μέσα στὸν ὁποῖο ζεῖ. Μὲ ἄλλα λόγια: ἀξιίζει νὰ χρησιμοποιήσουμε αὐτὴν τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ κάνουμε μερικές χρήσιμες —γιὰ μᾶς καὶ τοὺς συνανθρώπους μας— σκέψεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ σημασία τῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Αὐτὴν δὲ τὴν σημασία μπορούμε νὰ τὴν καταλάβουμε πιὸ καλὰ ἂν προσπαθήσουμε νὰ δώσουμε μιὰ σύντομη ἀπάντησι στὸ τί ἐννοεῖ ἡ Καινὴ Διαθήκη, χρησιμοποιώντας τὸν ὅρο «νέο» ἐκεῖ ποὺ διαβάζουμε ὅτι τὰ παλιὰ πέρασαν: «ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα» (Β Κορ. 5,17). Γιατὶ αὐτὸ τὸ ρητὸ μᾶς θυμίζει τὴν κοινωνικὴ διάστασι τοῦ ὅρου τὸ «νέο», ἀναγκάζοντάς μας συγχρόνως νὰ δώσουμε μιὰ συγκεκριμένη ἀπάντησι σὲ δύο βασικὰ ἐρωτήματα. Πρῶτον: Μπορεῖ νὰ χαρακτηριθεῖ ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ σὰν ἓνα κοινωνικὸ πρόγραμμα; Δεύτερον δέ: σὲ τί διαφέρει τὸ «νέο» ἀπὸ τὸ «παλιό»;

Ἐχοντας τώρα ὑπ' ὄψιν μας αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα μπορούμε νὰ καταλήξουμε, μὲ βάση τὴν ζωὴ, τὴν διδασκαλία, τὸ ἔργο καὶ τὰ πάθη καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, στὰ ἐπόμενα συμπεράσματα. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ σὰν ἓνα καινούργιο κοινωνικὸ πρόγραμμα ἢ σὰν μιὰ νέα κοινωνικὴ ἰδεολογία. Γιατὶ —πρῶτον— ὁ ἀγῶνας Του κατὰ τῆς ἡθικῆς καὶ ὁλικῆς μιζέριας τοῦ ἀνθρώπου εἶχε θρησκευτικὸ χαρακτήρα: δὲν ἦταν δηλαδὴ κοινωνικο - οικονομικῆς φύσεως. Δεύτερον: ὁ Χριστὸς ἤξερε ὅτι ἡ διδασκαλία Του δὲν μπορούσε ν' ἀλλάξει ἀμέσως τὴν διεφθαρμένη κοινωνία τῆς ἐποχῆς

Του. Τρίτον: κάθε συγκεκριμένο κοινωνικὸ, οικονομικὸ ἢ πολιτικὸ σύστημα δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν χριστιανικὴ ἀλήθεια ὅτι «οὗ τὸ πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» (Β Κορ. 3,17). Γιατὶ —ὅπως μᾶς δείχνει ἡ ἱστορία τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας— τὴν στιγμή ποὺ μεταβάλλεται ὁ Χριστιανισμὸς σ' ἓνα συγκεκριμένο πρόγραμμα κοινωνικῆς, οικονομικῆς ἢ πολιτικῆς φύσεως ἐκφυλίζεται ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σὲ μιὰ πρόσκαιρη ἰδεολογία, ποὺ ὑποδουλώνει τὸν ἄνθρωπο στὶς ἀπαιτήσεις τῶν φορέων τῆς.

Ἡ δυναμικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ ὀφείλεται στὸν αἰώνιό του χαρακτήρα καὶ στὸ ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ δημιουργεῖ τις πιὸ μόνιμες καὶ πιὸ σταθερές προϋποθέσεις γιὰ τὴν κατάργησι τῶν ἀπάνθρωπων καὶ ἄδικων κοινωνικῶν δομῶν τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς καὶ γιὰ τὴν δημιουργία μιᾶς νέας μορφῆς τῶν κοινωνικῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ στηρίζεται στὸ χριστιανικὸ σύστημα ἀξιών. Σ' αὐτὲς τις προϋποθέσεις κατέχει τὴν πρώτη θέσι ὁ νέος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος μὲ βάση τὴν δύναμι τῆς πίστεώς του στὸν Χριστὸ μπορεῖ νὰ ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ κάθε ζυγὸ ποὺ τὸν ἀπανθρωποποιεῖ καὶ νὰ μεταβληθεῖ σὲ πολύτιμο συνεργάτη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀνανέωσι τοῦ κοινωνικοῦ του περιβάλλοντος σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ.

Συγκρίνοντας τὴν προχριστιανικὴ μορφή τῆς κοινωνίας μὲ τὴν μορφή μιᾶς κοινωνίας στὴν ὁποία ὁδηγεῖ ἡ ἐμπρακτὴ ἐφαρμογὴ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, διαπιστώνουμε ὅτι μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς κοινωνίας, ποὺ ἀξιίζει νὰ χαρακτηριθεῖ χριστιανικὴ, ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ πιὸ πολύτιμο ἀγαθό, ποὺ μπορεῖ νὰ υπάρξει σ' αὐτὸν τὸν κόσμον. Ὅλα τ' ἄλλα —ἡθικὲς καὶ ὁλικές ἀξίες— ἐξυπηρετοῦν τις προσπάθειές του νὰ ὁλοκληρωθεῖ μὲ βάση τὸ χριστιανικὸ σύστημα ἀξιών, μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ὁποῖου ἀποκτᾶ ἡ ἀγάπη μιὰ μοναδική στὸ εἶδος τῆς σημασία, τὴν ὁποία δὲν βρίσκουμε στὸν προχριστιανικὸ κόσμον.

Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη παραμερίζει κάθε ἐμπόδιο ποὺ μπορεῖ νὰ χωρίσει τοὺς ἀνθρώπους σὲ δύο ἐχθρικὰ στρατόπεδα, καταργώντας συγχρόνως κάθε μορφή ἐγωῦσμοῦ συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ὁμαδικοῦ ἐγωῦσμοῦ τῶν λαῶν, τῶν φυλῶν, τῶν ἐθνῶν κ.λπ. Αὐτὴν τὴν ἀγάπη τὴν ἔζησε ὁ Χριστὸς παραδειγματικὰ κατὰ τὴν διάρκεια ὅλης Του τῆς ζωῆς, τὴν ὁποία θυσίασε

ἀπάντησι. Ἡ εὐλογία τῶν τιμίων δώρων γινόταν ἀρχικὰ κατὰ τοὺς καθαγιαστικούς λόγους δύο φορές, μία δηλαδὴ στὸν ἄρτο καὶ μία στὸ ποτήριον. Αὐτὸ προϋποθέτουν ὅλα τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων λειτουργιῶν, ἀκόμη καὶ αὐτὰ τῶν δύο γνωστῶν μας ἐν χρήσει λειτουργιῶν τοῦ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου, οἱ λειτουργίες δηλαδὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου.

(Συνεχίζεται)

Η ΙΕΡΩΣΥΝΗ ΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗ*

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΣΥΜΕΩΝ Π. ΚΟΥΤΣΑ

Ἱεροκέρυκος

γ) Τὸ πνεῦμα διακονίας.

Ἐνα ἄλλο θεμελιῶδες ἀποστολικὸ γνῶρισμα τῆς ἱερωσύνης εἶναι τὸ πνεῦμα διακονίας. Ἡ ἱερωσύνη μας εἶναι καὶ γίνεται ἀποστολή, ὅταν διασώζει τὸν χαρακτήρα τῆς διακονίας, ὅταν ἀσκεῖται ὡς «ἔργον διακονίας» (Ἐφ. 4,12). Πρώτοπό μας καὶ σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ Κύριος Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἀπόστολοί Του.

Τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον εἶναι ὑπηρεσία καὶ διακονία. Ὁ Κύριος ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Πατέρα Του ἔγινε «ὑπὸ ἡμέρας μέχρι θανάτου» (Φιλ. 2,8). Σὲ δολοκλήρη τὴν ἐπίγεια ζωὴ Του ὑπηρετήσε με ἀγάπη καὶ μοναδικὴ πιστότητα τὸ θέλημα τοῦ οὐρανίου Πατρὸς: «Καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ Πατήρ, οὕτω ποιῶ» (Ἰω. 14,31). Ὑπηρετώντας τὸν Θεό, ὁ Χριστὸς σώζει τοὺς ἀνθρώπους, ἐπανορθώνει τὴν ἄρνησή τους νὰ Τὸν ὑπηρετοῦν, τοὺς παρέχει ἕνα ζωντανὸ ὑπόδειγμα ἀπαράμιλλης ὑπακοῆς καὶ τέλειαις αὐταπαρνήσεως. «Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Μάρκ. 10,45). Ἐν μέσῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ θὰ παραμένει ὡς ὁ διακονῶν (Λουκ. 22,27). Καὶ ὁ ἱδιος στὴ Βασιλεία Του «περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ... καὶ παρελθὼν διακονήσει» τοὺς πιστοὺς δούλους Του (Λουκ. 12,38).

Διακονία καὶ ὑπηρεσία εἶναι καὶ τὸ ἔργο τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς ἐξουσιαστὲς τοῦ κόσμου, οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως τοὺς εἶχε ἐπισημάνει με ἐμφαση ὁ Κύριος, θὰ ἔπρεπε,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 73 τοῦ ὑπ' ἀρ. 4 τεύχους.

στὸν ὁμιλὸ τῆς ἀγάπης. Πρόκειται γιὰ μιὰ δυναμικὴ ἀγάπη· μιὰ ἀγάπη ποὺ δὲν ἔχει συνασθηματικὸ μόνον χαρακτήρα, δεδομένου ὅτι ἡ δυναμικότητά της ἔγκειται στὴν ἐμπρακτὴ ἐφαρμογὴ της, με ἀποτέλεσμα τὴν ἐπικράτησι τῆς ἰσότητος, τῆς ἀδελφωσύνης, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εἰρήνης.

Μὲ θάσι αὐτὲς τὶς σκέψεις μποροῦμε νὰ καταλήξουμε στὸ γενικὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Σ τ α υ ρ ὸ ς εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ τιμήματος ποὺ πλήρωσε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς στὶς δυνάμεις αὐτοῦ τοῦ κόσμου με σκοπὸ τὴν ἀπελευθέρωσι ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ ἡθικὸ καὶ

ἀκολουθώντας τὸ δικό Του παράδειγμα, νὰ εἶναι διάκονοι ὅλων (Μάρκ. 10, 42-45). Ὡς διακονία, λοιπόν, ἀνέλαβαν οἱ μαθητὲς τὴν ἀποστολή τους καὶ με βαθιὰ συνείδηση ὅτι ἦσαν διάκονοι Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν ἐξήσκησαν. Τὸ διαπιστώνουμε ἀπὸ τὶς πρώτες σελίδες τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων με ἀφορμὴ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Μαθθαίου (Πράξ. 1, 17, 25). Τὸ ὑπογραμμίζει σὲ κάθε εὐκαιρία καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἡ κλήσι τοῦ Παύλου στὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου (Ρωμ. 1,1) εἶναι ἀνάθεσι διακονίας (Πράξ. 20,24· 21,19. Α' Τιμ. 1,12· Β' Κορ. 4,1). Ὁ Ἀπόστολος ἔχει βαθιὰ ἐπίγνωσι ὅτι εἶναι διάκονος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ (Β' Κορ. 6,4· 11,23), διάκονος τῆς νέας διαθήκης (Β' Κορ. 3,6). Ἔργο καὶ ἀποστολή του ἦταν νὰ διακονήσει τὴν καταλλαγὴ τῶν ἀνθρώπων με τὸν Θεὸ (Α' Κορ. 5,18), τὸ Εὐαγγέλιον (Κολ. 1,23· Ἐφ. 3,7) καὶ τὴν Ἐκκλησία (Κολ. 1,25). Τέλος, τὸν τίτλο τοῦ διακόνου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποδίδει ὁ Ἀπόστολος καὶ σὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς συνεργούς του (Ἐφ. 6,21· Κολ. 1,7· 4,7· Α' Θεσσ. 3,2· Α' Τιμ. 4,6) καὶ διακονία ὀνομάζει καὶ τὸ δικό τους ἔργο (Κολ. 4,17· Β' Τιμ. 4,5).

Εἶναι ἀνάγκη κι ἐμεῖς νὰ ἐπανεύρουμε καὶ νὰ ἐμβαθύνουμε στὸν διακονικὸ χαρακτήρα τῆς ἱερατικῆς μας ἀποστολῆς. Πάνω ἀπ' ὅλα εἴμαστε δ ι α κ ο ν ο ι Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ποιμαντικὸ ἔργο ποὺ ἀσκοῦμε εἶναι «ἔργον διακονίας» (Ἐφ. 4,12), ὅποιος κι ἂν εἶναι ὁ ἱερατικὸς βαθμός μας. Τὸ πνεῦμα τῆς διακονίας εἶναι ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἱερατικοῦ ὑπουργήματος καὶ τῶν διαφόρων ἐξουσιῶν καὶ ἀξιωματῶν τοῦ κόσμου τούτου. Κάποιες ἱστορικὲς περιόδοι

ὕλικο κακὸ καὶ ἀπὸ κάθε καταναγκασμὸ ποὺ τὸν ἀπανθρωποποιεῖ. Ἡ Ἀ ν ά σ τ α σ ι δέ σημαίνει τὴν ὀριστικὴ ὑπερνίκησι τῆς δυνάμεως τοῦ κακοῦ, με ἀποτέλεσμα τὴν ἀνθρωποποίησι κάθε ἀνθρώπου ποὺ πιστεύει στὸν Ἰησοῦ Χριστό, ζώντας, συγχρόνως, με θάσι τὴν διδασκαλία Του. Με ἄλλα λόγια: ἡ κοινωνικὴ σημασία τῆς ζωῆς, τοῦ ἔργου καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, στηρίζεται στὸ χαρμόσυνο μήνυμα ὅτι ὁ ἀνθρώπος ὀφείλει στὰ Πάθη καὶ στὴν Ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ὅτι εἶναι σὲ θέσι ν' ἀλλάξει ριζοσπαστικὰ —δηλαδὴ ἐπαναστατικὰ— τόσο τὸν ἑαυτόν του, ὅσον καὶ τὴν κοινωνία μέσα στὴν ὁποία ζεῖ.

κι ένα δορισμένο πνεῦμα, ξένο πρὸς τὴν βιβλική καὶ τὴν ἀρχέγονη ἐκκλησιαστική παράδοση, μᾶς ἔκαναν νὰ βλέπουμε καὶ νὰ ἀσκοῦμε τὰ ἐκκλησιαστικά λειτουργήματα ὡς ἐξουσία καὶ ἀξιώματα καὶ μᾶς παρέσυραν στὸν πειρασμὸ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐπιβολῆς. Ὅμως κάτω τέτοιο —ἔπου, μὲ ὅποια μορφή καὶ σὲ ὅποια ἔκταση συνέβη ἢ παρατηρεῖται— ἀποτελεῖ ἐκτροπή καὶ παραχάραξη τοῦ γνησίου χαρακτῆρος τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργημάτων. Μοναδικὸ καὶ ἀναντικατάστατο σύμβολο, ποῦ ἐκφράζει αὐτὸν τὸν χαρακτήρα εἶναι τὸ «λέντιον» τοῦ Χριστοῦ (Ἰω. 13, 4-5). Αὐτὸ καὶ μόνο διερμηνεύει τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἱερατικῆς ἀποστολῆς.

Ἡ ἱερωσύνη ὡς ἀποστολικὸ ἔργο εἶναι διακονία καὶ ὡς διακονία Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος θὰ πρέπει νὰ ἀσκεῖται. Εἶναι, γὰρ νὰ θυμηθοῦμε καὶ πάλι τὴν ὥραία ἔκφραση τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, «λειτουργία ὑπεύθυνος» καὶ ὄχι «ἀρχὴ ἀνεξέταστος» (Ἀπολογητικὸς 8, ΒΕΠΕΣ 58,249).

δ) Ἡ ἀποστολικὴ κακοπάθεια.

Ἡ ἀναφορὰ μας στὰ ἀποστολικά γνωρίσματα τῆς ἱερατικῆς ζωῆς θὰ ἦταν ἑλλιπής, ἂν δὲν ὑπογραμμίζαμε καὶ ἓνα ἄλλο βασικὸ στοιχεῖο ποῦ ἤδη μνημονεύσαμε ὅταν ἀναφερθήκαμε στὰ γνωρίσματα τοῦ Ἀποστόλου. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀποστολικὴ κακοπάθεια. Ὑπὸ τὸν ὄρο ἀποστολικὴ κακοπάθεια ἐννοοῦμε τρία κυρίως ἐπιμέρους χαρακτηριστικά: τὴν ἐκούσια πτωχεία, τὸν κόπο καὶ τὸν διωγμὸ. Τὰ χαρακτηριστικά αὐτὰ σφραγίζουν τὴ ζωὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ. Συνιστοῦν ὅτι ἀκριβῶς ὀνομάζουμε ἀποστολικὴ ζωή. Καὶ ἐπάνω σ' αὐτὰ στηρίζεται ἡ ἀποστολικὴ καύχηση.

Τὸ δρόμο τῆς ἐκούσιας πτωχείας βλέπουμε νὰ ὑποδεικνύει στοὺς μαθητὲς Του ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὅταν τοὺς ἀνέθετε τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου (Ματθ. 10, 8-9. Βλ. καὶ 19, 21, 27· Πράξ. 3,6). Καὶ οἱ Ἀπόστολοι τὸν ἀκολούθησαν μὲ θαυμαστὴ αὐταπάρνηση μέχρι τέλους. Αὐτὸ φαίνεται πολὺ καθαρὰ στὴ ζωὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, μὴ καὶ οἱ πληροφορίες μας γι' αὐτὸν εἶναι πολὺ περισσότερες. Κηρύττει «ἀδάπανον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ» (Α' Κορ. 9,18· Α' Θεσσ. 2,9· Β' Θεσσ. 3,8) καὶ ξέρεῖ νὰ ζεῖ μὲ πολλὰ στερεήσεις (Φιλ. 4, 11-14).

«Ὡς Θεοῦ διάκονοι» οἱ Ἀπόστολοι κηρύττουν ἀκόμη τὸ εὐαγγέλιον «ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις...» (Β' Κορ. 6, 4-5). Συχνὰ ὁ Παῦλος ὑπενθυμίζει στοὺς παραλήπτες τῶν ἐπιστολῶν του τὸν κόπο καὶ τὸν μόχθο ποῦ δοκίμαζε ἐρ-

γαζόμενος γιὰ τὴν ἐξάπλωση τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ (Α' Κορ. 15, 10, 58· Γαλ. 4,11· Κολ. 1,29· Α' Θεσσ. 3,5). Οἱ ἀποστολικοὶ ἰδρῶτες πότισαν τὸν σπόρο τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ ἔκαναν ν' αὐξηθεῖ καὶ νὰ καρποφορήσει τὸ δένδρο τῆς πίστεως.

Ἄν ὁ διωγμὸς ἀποτελεῖ ὄρο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς (Β' Τιμ. 3,12), πολὺ περισσότερο ἀποτελεῖ τὸν κληρο τῆς ἀποστολικῆς ζωῆς (Ἰω. 15,20· 16,1). Καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἤπιαν «τὸ ποτήριον» καὶ βαπτίστηκαν «τὸ βάπτισμα» τοῦ Κυρίου (Μάρκ. 10,39). Χάριν τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ καὶ τοῦ εὐαγγελίου ὑπέμειναν ποικίλους διωγμοὺς καὶ γεύθηκαν τὸ μαρτύριο. Ἡ μαρτυρία τοῦ λόγου τους ἐπισφραγίστηκε μὲ τὸ μαρτύριο τοῦ αἵματος τους.

Ὡς ἀποστολικὴ διακονία ἡ ἱερωσύνη μας ὀφείλει νὰ ἔχει καὶ νὰ ἀκτινοβολεῖ καὶ αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά. Ἱερατικὴ ζωὴ χωρὶς τὸ στοιχεῖο τῆς ἐν Χριστῷ πτωχείας, χωρὶς κόπο καὶ χωρὶς πειρασμοὺς —γιατὶ διωγμὸς δὲν σημαίνει πάντοτε αἷμα καὶ μαρτύριο—, ἂς μὴν διστάσουμε νὰ τὸ ποῦμε, δὲν εἶναι γνήσια, δὲν εἶναι ἀποστολική. Καὶ ἀσφαλῶς εἶναι ἐντελῶς ξένη πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀποστολῆς, ὅταν τυχὸν ὑπάρχουν τὰ ἀκριβῶς ἀντίθετα γνωρίσματα· ἀντὶ τῆς πτωχείας δηλαδὴ ἡ ἐπιδίωξη τοῦ πλουτισμοῦ καὶ ἡ καλοπέραση, ἀντὶ τοῦ κόπου καὶ τῆς προσπάθειας ἡ ραστώνη, καὶ ἀντὶ τοῦ διωγμοῦ τὸ βόλεμα καὶ οἱ συμβιβασμοί.

Σεβασμιώτατε,

Τιμιώτατοι ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί,

Ἀποτελεῖ κοινὴ διαπίστωση πὼς ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον ἔντονα χαρακτηριστικά τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ ἀμφισβήτηση παραδεδομένων ἀξιῶν καὶ κάθε εἶδους αὐθεντίας. Ἀπὸ τὴν εἰκονοκλαστικὴ αὐτὴ μανία δὲν ἐξαιροῦνται οὔτε οἱ θεομοὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερα οἱ ποιμένες της. Ὁ ἀντικληρικαλισμὸς, ποῦ ἄλλοτε παρουσιαζόταν σὰν μιὰ θεωρητικὴ κυρίως τοποθέτηση δορισμένων διανοουμένων, στίς μέρες μας γιὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, ποῦ δὲν εἶναι τῆς στιγμῆς νὰ ἀναφέρουμε, προσέλαβε ἀπειλητικὰς διαστάσεις. Κατέστη ἐπιδημικὸ φαινόμενο. Διαδόθηκε ἀνάμεσα σὲ ὅλα τὰ κοινωνικά στρώματα τοῦ λαοῦ μας. Ἐπηρεάζει ἀκόμη πολλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ συνειδητὰ μέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος.

Στὰ παραπάνω φαινόμενα ὀφείλουμε νὰ προσθέσουμε καὶ τὴν μεγάλη κρίση ἱερατικῶν κλίσεων ποῦ παρατηρεῖται. Ἡ ἱερωσύνη ὡς ἰδανικὸ σήμερα δὲν ἐλκύει. Ὅλο καὶ λιγότεροι εἶναι οἱ νέοι ποῦ ὀραματίζονται νὰ ὑπηρετήσουν τὸ θυσιαστήριον καὶ νὰ διακονήσουν τὸν ἄμβωνα. Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἐξίσου λυ-

ΟΡΙΑΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΜΑΣ*

Τοῦ Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΜΟΥΣΤΑΚΑ

Καθηγητοῦ

Ἐνδεικτικὰ εἶναι τὰ παρεδίδγματα καὶ γνωστά. Ὁ ὑπατος Μόδεστος πηγαίνει ἀπὸ τὸν Οὐάλεντα σταλμένους, νὰ συναντήσῃ τὸν Βασίλειον καὶ τοῦ λέει:

— Πῶς σκέφθηκες ἐσύ, Βασίλειε, καὶ τολμᾷς νὰ ἀνθίστασαι ἐναντίον τῆς ἐξουσίας καὶ μόνος ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους φέρεσαι μὲ τόσην αὐθάδεια;

— Ποιὰ εἶναι ἡ ἀπειθείά μου καὶ ἡ ὑπεροφία μου, δὲν τὴν ἀντιλαμβάνομαι, πές μου τὴν νὰ τὴν ἐννοήσω.

— Διότι δὲν ἀκολουθεῖς τὴ θρησκεία τοῦ βασιλέως, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ὑποτάχθηκαν.

— Δὲν εἶναι ὅμως ἀρεστὰ αὐτὰ στὸν ἰδικό μου Βασίλεα, ἀπαντᾷ ὁ Βασίλειος. Δὲν ἀνέχομαι νὰ προσκυνῶ ἓνα κτίσμα, ἐφόσον κτίσμα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅπως κι ἐγώ. Τότε ὁ Μόδεστος ὑψώνοντας τὴ φωνή τοῦ λέει:

— Τί μᾶς θεωρεῖς, δὲν εἴμαστε τίποτε ἐμεῖς ποὺ διατάσσουμε ὅλα αὐτά; Δὲν θεωρεῖς λοιπὸν μεγάλο καὶ τιμητικὸ τὸ νὰ ταχθεῖς μὲ τὸ μέρος μας καὶ νὰ μᾶς ἔχεις φίλους; Καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος ἀπαντᾷ:

— Ἀναγνωρίζω καὶ δὲν ἀρνοῦμαι πῶς ἐσεῖς εἴστε ὑπατοὶ καὶ ἐπιφανεῖς, δὲν εἴστε ὅμως διόλου ἀνώτεροι ἀπὸ τὸ Θεό μου καὶ τὴν ἁγία Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ θεωρῶ σπουδαία μὲν τὴ φιλία σας — πῶς ὄχι; Πλάσματα τοῦ Θεοῦ εἴστε καὶ σεῖς, ἀλλὰ τὴ θεωρῶ ὅπως καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν, τῶν ὑπηκόων σας.

Ἐδῶ ὁ μέγας Βασίλειος τονίζει τὴ μεγάλη ἀλήθεια. Πῶς ὁ Χριστιανισμὸς ὡς Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἐπισημὸς ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία τῶν προσώπων ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτόν. Ἐπειδὴ π.χ. πιστεύει ἓνας ὑψηλὰ ἱστάμενος παίρνει ἀξία ὁ Χριστιανισμὸς. Οὔτε εἶναι μεγάλο τὸ γεγονός, ὅσο νομίζουμε, ἐπειδὴ ἓνας ἐπιστήμονας πιστεύει. Ἀξία παίρνει ὁ ἐπιστήμονας αὐτὸς ἀπὸ τὸ

Θεό, γιατί γίνεται θεοφόρος, δοχεῖο καὶ στόμα τῆς Θεότητος. Συνεχίζουμε ὅμως τὸ διάλογο τοῦ Βασιλείου.

Τότε πλέον ταραχθῆκε ὁ ἑπαρχος καὶ ὁρμητικὰ λέει στὸ Βασίλειο:

— Πῶς λοιπὸν δὲν φοβᾷσαι τὴν ἐξουσία μου;

— Καὶ τί θὰ μοῦ συμβεῖ, τί πρόκειται νὰ πάθω;

— Τί θὰ πάθεις; Ἐγὼ ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ εἶναι διακρίματά μου νὰ πράξω ἐναντίον σου.

— Καὶ ποιὰ εἶναι αὐτά, λέει ὁ Βασίλειος, γιὰ νὰ γνωρίσω κι ἐγὼ τοὺς κινδύνους; Καὶ ὁ Μόδεστος ἀπαντᾷ:

— Δήμευση, ἐξορία, θάνατος.

— Ἀπειλήσέ με μὲ κάτι ἄλλο, γιατί κανένα ἀπ' ὅσα προανέφερες δὲν μπορεῖ νὰ μὲ θίξῃ οὔτε νὰ μὲ βλάψῃ, ἀπάντησε ὁ ἅγιος Ἱεράρχης.

— Πῶς εἶναι δυνατόν, λέει ὁ Μόδεστος, καὶ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ τὸ κατορθώσεις νὰ μὴ ζημιωθεῖς ἀπὸ τὰ σχέδια ποὺ ἔχω νὰ σὲ τιμωρήσω;

— Διότι, ἀπάντησε ὁ Βασίλειος, δήμευση περιουσίας δὲν γίνεται ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχει περιουσία, ἐκτὸς κι ἂν πάρῃ τὰ τρίχινὰ αὐτὰ ἐνδύματά μου καὶ τὰ λίγα βιβλία ποὺ μοῦ ἀπέμειναν. Ἐξορία δὲν γνωρίζω, γιατί «τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς»²⁸, πάροικοι καὶ παρεπίδημοι εἴμαστε σ' αὐτὸν τὸν κόσμον. Κι ὅταν θὰ φύγω ἐξόριστος θάσαναοι δὲν μποροῦν νὰ ἰσχύσουν, ἐκτὸς κι ἂν ἐννοεῖς τὴ χαρὰ ποὺ θὰ πάρῃς ἀπὸ τὴν πρώτη πληγὴ, ποὺ θὰ δώσεις στὸ σῶμα μου, γιατί μὲ τὸ πρῶτο χτύπημα θὰ πέσω. Ὅσο γιὰ τὸ θάνατο αὐτὸ εἶναι ἡ μεγάλη ἐπιθυμία τῆς καρδιάς μου. Θά 'σαι εὐεργέτης μου, ἂν μὲ θανατώσεις, γιατί θὰ πάω γρηγορότερα στὸ Βασίλειον Χριστοῦ.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 74 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

28. Ψαλμ. 23,1.

πηρό: Ἱερατικὲς κλίσεις ποὺ ἐκδηλώνονται, γίνονται συχνὰ ἀντικείμενο χλεύης καὶ ὀξείας πολεμικῆς.

Ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἴμασταν ἀντικειμενικοὶ καὶ δίκαιοι, ἂν δὲν ἀναφερόμασταν καὶ στὰ δικά μας λάθη. Τὴν ἀσυνέπεια πολλῶν. Τὰ σκάνδαλα ποὺ προκάλεσαν ἢ προκαλοῦν κατὰ καιροὺς ὀρισμένοι.

Ἡ κατάσταση αὐτή, ἀδελφοί μου, ἀσφαλῶς μᾶς γεμίζει πόνο καὶ ὀδύνη. Παράλληλα ὅμως ἀποτελεῖ γιὰ

τὸν καθένα μας μία πρόκληση καὶ μία πρόσκληση: Μᾶς προκαλεῖ νὰ ἀναλάβουμε τὸ ὅποιο μερίδιον εὐθύνης ἔχει ὁ καθένας μας. Μᾶς προσκαλεῖ νὰ ἀναστηλώσουμε τὸ κύρος τῆς ἱερωσύνης. Νὰ συνειδητοποιήσουμε, νὰ ζήσουμε καὶ νὰ ἀσκήσουμε τὴν ἱερωσύνη μας ὡς ἀποστολή. Ὡς ἀποστολικὸ χάρισμα, ὡς ἀποστολικὴ ζωὴ, ὡς ἀποστολικὴ διακονία καὶ μαρτυρία.

(Τέλος)

Ἀπὸ τίς ἀπαντήσεις αὐτὲς τοῦ Βασιλείου ἐξεπλάγη ὁ Μόδεστος καὶ τοῦ εἶπε:

—Κανεῖς δὲν μοῦ μίλησε μέχρι σήμερα μὲ τέτοιον τρόπο καὶ κανεῖς δὲν τήρησε τέτοια στάση, ποῦ τήρησες ἐσὺ ἀπέναντί μου. Καὶ ὁ Βασίλειος ταπεινόμενος:

—Ἰσως δὲν συνάντησες ποτὲ ἐπίσκοπο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας²⁹.

Τὴν ἐποχὴ αὐτή, ἀλλὰ καὶ πάντοτε θέβαινα, ἦταν καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ θέση πῶς ἡ Ὁρθοδοξία «οὐδαμῶς τε τοῖς ἐχθροῖς ἡττωμένη καὶ ὑπείκουσα, ἀλλ' οὐδὲ ταῖς τοῦ θανάτου πύλαις ὑποχωροῦσα»³⁰, γι' αὐτὸ πίστευαν πῶς πάνω ἀπὸ κάθε κοσμικῆς ἐξουσίας, ποῦ ἐξουσιάζει καὶ κατακυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, «ζεῖ Κύριος Σαβαώθ». Ἐκεῖνος εἶναι ποῦ διατάσσει καὶ καλεῖ νὰ πειθαρχήσῃ πρῶτα σ' Ἐκεῖνον ὁ κόσμος κι ἔπειτα στὸν ἀνθρώπινο νόμο ἢ τὸν νόμο τῆς κοινωνίας. Ἐξάλλου καμμιά δύναμη στὸν κόσμον δὲν μπορεῖ νὰ θλάψῃ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς χριστιανούς. Μὲ τὸ σύνθημα αὐτὸ πολεμοῦν τοὺς αἵρετικούς καὶ τίς αἱρέσεις, τὴν κοσμικὴ ἐξουσία ἀλλὰ καὶ τὴν ἁμαρτία οἱ πατέρες. Καὶ ἡ Ἐκκλησία μέσα ἀπ' αὐτὸν τὸν πόλεμον, ποῦ εἶναι πῶς φρικτὸς καὶ σκληρὸς ἀπ' ἐκεῖνον ποῦ ἔδωσε στὰ ἀμφιθέατρα καὶ στὰ ἵπποδρόμια μὲ τὰ θηρία καὶ τοὺς αὐτοκράτορες, θγαίνει νικητρία. Βγαίνει γεμάτη δόξα, διότι καὶ «πύλαι ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς»³¹ κατὰ τὴν ἀδιάφυστη μαρτυρία τοῦ Κυρίου.

Ἐφόσον ὁ θάνατος νικήθηκε μὲ τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ χαρίσθηκε στὸν ἄνθρωπον ἡ ζωὴ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ ἡ Ἐκκλησία μέσα ἀπὸ τίς σφαγὲς καὶ τοὺς θανάτους καὶ τὰ αἷματα νικᾷ τίς ἀντίθεες πνευματικὲς ἢ ὑλικὲς δυνάμεις καὶ κατακυριεύει τῆς γῆς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος θὰ ὑπογραμμίσῃ: «Μὴ λέτε πῶς τὰ ὅπλα καὶ τὰ τεῖχη ποῦ φράζουν τίς πόλεις εἶναι ἱκανὰ νὰ τίς προστατέψουν. Ἄν θελήσουμε νὰ φράξουμε τὴν Ἐκκλησίαν σὰν τίς πόλεις μὲ τεῖχη, ὁ χρόνος θὰ τὰ σαρώσῃ ὅλα. Τὰ τεῖχη πέφτουν, ἡ Ἐκκλησία ὅμως δὲν γηράσκει ποτέ. Εἶναι πάντοτε ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ». Καὶ συνεχίζει τὸν παιάνα ὁ ἱερός πατέρας: «Πόσοι ἐπολέμησαν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οἱ πολεμήσαντες ἀπώλοντο; Αὐτὴ δὲ ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν ἀναβέβηκε. Τοιοῦτον γὰρ ἔχει μέγεθος ἡ Ἐκκλησία. Πολεμουμένη νικᾷ· ὑδριζομένη, λαμπροτέρα καθίσταται· ἐπιβουλευομένη περιγίγνεται· δέχεται τραύματα, καὶ οὐ καταπίπτει ὑπὸ τῶν ἐλκῶν· κλυδωνίζεται, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται· χειμάζεται, ἀλλὰ ναυάγιον οὐχ ὑπομένει· παλαίει, ἀλλ' οὐχ ἡττᾶται· πυκτεῖται, ἀλλ' οὐ

νικᾶται»³². Μὲ τὸ σύνθημα αὐτὸ πολεμοῦν οἱ πατέρες. Οἱ αἵρετικοὶ συντρίβονται. Οἱ αἱρέσεις ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη ἐξαφανίζονται καὶ ἡ θεμελιωμένη πάνω στὴν πέτρα (τὸν Θεάνθρωπον Κύριόν μας) Ἐκκλησία ἐξέρχεται «νικῶσα καὶ ἵνα νικήσῃ»³³.

Ναί, «νικῶσα καὶ ἵνα νικήσῃ», γιατί μόλις ἡ μάχη κατὰ τῶν αἱρέσεων τοῦ 3ου καὶ 4ου μ.Χ. αἰῶνος τελειώνει καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὀριοθετώντας τὴν Ἀλήθεια τῆς μέσας στὴ δογματικὴ τῆς διδασκαλία, παίρνει τὴν καλονικίαν τῆς πορείας, ξεσπάει ἡ μάχη κατὰ τῶν εἰκόνων. Ἄλλος ἐμφύλιος τῆς Ἐκκλησίας σπαραγμὸς, ποῦ σκηνοθετήθηκε ἀπὸ τοὺς αὐτοκράτορες Ἰσαυρούς, γιὰ νὰ δημεύσουν τὴν Ἐκκλησίαν κυρίως, προφασίζόμενοι ὅμως πῶς ἤθελαν νὰ ἀναγεννήσουν τὴν Ἐκκλησίαν!!! Ποιὸς εἶπε πῶς ἀναγεννᾶται ἡ Ἐκκλησία; Ὅποιος μιλάει γιὰ ἀναγέννηση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι αἵρετικός!... Ὁ Χριστὸς ἀναγεννᾶται; Τὸν Χριστὸ θὰ ἀναγεννήσουμε οἱ ἄνθρωποι; Ἀναγεννοῦνται τὰ ὄργανα τοῦ Χριστοῦ, οἱ λειτουργοί, οἱ λαϊκοὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναγεννᾶται τὸ ἐξωτερικὸ σχῆμα τῆς Ἐκκλησίας, ἅς ποῦμε ὁ ρυθμὸς τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ δὲν ἀναγεννᾶται ἡ Ἐκκλησία ὡς θεανθρώπινη κοινωνία, γιατί δὲν γνωρίζει τὴν ἔννοια τῆς πτώσεως. Δὲν ἁμαρτάνει ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ. Εἶναι Ἁγία. Ποτὲ δὲν μπορούμε νὰ διανοηθοῦμε μιὰ «ἐν μετανοίᾳ» στρατευομένη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἄς φτάσῃ ὁ ἄνθρωπος στὸ τελευταῖο σκαλοπατί τῆς πτώσεως, ἡ Ἐκκλησία στέκει ψηλά!... Δυστυχῶς ἐδῶ ἔχουν γίνῃ σφάλματα τραγικά.

Ἐνῶ λοιπὸν εἶχαν τὴν πρόθεση οἱ αὐτοκράτορες νὰ ἀναγεννήσουν δῆθεν τὴν Ἐκκλησίαν, στὴν πραγματικότητα ἡ εἰκονομαχία δὲν ἦταν προσπάθεια γιὰ ἀνανέωση, ἀλλὰ παλιννόστηση, ποῦ προήλθε ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Συρίας, τῆς Περσίας καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, γιὰ νὰ θλάψῃ τὴν Ὁρθοδοξίαν, ποῦ ἔχει ξεκάθαρη τὴν ἀντίληψη γιὰ τὴν εἰκόνα³⁴. Καὶ τότε ἄλλα πάγχρυστα στόματα τοῦ Λόγου μίλησαν, ἀνάμεσα στὰ ὅποια καὶ ὁ μεγάλος δογματικὸς τῆς Ἐκκλησίας μας ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ποῦ ἔπαιξε πρωτεύοντα ρόλο στὴν Ζ' Οἰκουμένην Σύνοδο, ἡ ὁποία καταδίκασε τοὺς εἰκονομάχους καὶ ἀνεστήλωσε τίς εἰκόνες, γεγονὸς ποῦ γιορτάζουμε κατ' ἔτος σὰν κατακλείδα τοῦ θριάμβου τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν Α' Κυριακὴ τῆς μεγάλης Σαρακοστής.

Πρέπει ὅμως, ἔστω καὶ σύντομα, νὰ συνεχίσουμε, γιατί ἡ Ἱστορία δὲν σταματᾷ ἐδῶ. Νὰ δοῦμε μιὰ πτυ-

29. Πρβλ. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 43, PG 48,51.

30. Εὐσεβίου Καισαρείας, Εὐαγγελικὴ Προπαρκακευή, I, γ', PG 21,33B.

31. Ματθ. 16,18.

32. Ὁμιλία εἰς τὸ «Ὅτε τῆς Ἐκκλησίας ἔξω εὐρεθείς Εὐτρόπιος...», PG 52, 397-398.

33. Ἀποκ. 6,2.

34. Πρβλ. Διονυσίου Ἀ. Ζακυνθηνοῦ, «Σκέψεις τινὲς περὶ εἰκονομαχίας», Τμηματικὸς Τόμος Ἀμίλλια Σ. Ἀλιδιζάτου, σσ. 90-102.

χή της εκκλησιαστικής ιστορίας που μας ενδιαφέρει πολύ: Το σχίσμα της Δύσεως από την Ανατολή. Ήπι-
τρέψτε μου την έκφραση: όταν ο Πάπας ήθελσε να
κάνει την Εκκλησία ἐγκόσμια αυτοκρατορία, τότε ὅλο
«παραξενιάς» ἔβλεπε στήν Ανατολή κι ὅλο καινούργια
πράγματα ἀνεκάλυπτε. Βέβαια τὸ πνεῦμα τῆς Δυτικῆς
ἀπ' τὴν Ανατολικὴν Εκκλησία εἶχε διαφοροποιηθεῖ ἀπὸ
τοὺς πρώτους κιόλας χριστιανικοὺς αἰῶνες ἀπὸ τὸν
Τερτυλλιανὸ καὶ τὸν Αὐγουστῖνο πολὺ ἀργότερα· πάν-
τως ὄχι κατὰ τὸ μεσαίωνα. Ἐκεῖνο ποὺ ἔφερε σὲ ἀντί-
θεση τὴ Ρώμῃ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶναι ἡ νέα
μορφή ποὺ παίρνουν οἱ αἱρέσεις τῶν πρώτων αἰώνων
μὲ τὴ διαφορὰ πὼς τώρα ἔχουν καὶ πολιτικὴ σκοπιμό-
τητα. Ἡ ἴδια ἡ Ρώμῃ διάλεξε γιὰ τὸν ἑαυτὸ της τὸν
ἀφορισμό, μιᾶς καὶ ἀπὸ μόνῃ της ξεχώρισε τὸν ἑαυτὸ
της ἀπ' τὴν ἀδιαίρετη μέχρι τότε Ἐκκλησία, κατα-
θέτοντας στήν ἁγία Τράπεζα τῆς ἁγίας Σοφίας στὶς
20 Ἰουλίου τὸ ἀφοριστικὸ ἔγγραφο.

Υπάρχει ὁμοίως καὶ μιὰ ἄλλη πτυχὴ ἐξίσου δραμα-
τικὴ μὲ τὴν παραπάνω. Ὅταν ὁ ἐπιθανάτιος ρόγγος
τοῦ Βυζαντίου ἐπλανᾶτο πάνω ἀπὸ τὴν Πόλιν, ὅταν ὁ
Τουρκὸς εἶχε στρατοπεδέψει ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Βασιλί-
δα τῶν πόλεων, στὴ σύνοδο τῆς Φερράρας - Φλωρεν-
τίας ἀγωνίζονταν, μάταια ἀγωνίζονταν, γιὰ κάποιο συμ-
βιβασμὸ ὁ αὐτοκράτορας μὲ μιὰ μερίδα τῶν μορφωμέ-
νων ποὺ πίστευαν πὼς μὲ τὴν ἔνωση θὰ σώζονταν πο-
λιτικὰ τὸ Βυζάντιο. Ἐκεῖ ἓνας μόνον δὲν θὰ ὑποκύψει
καὶ θὰ ἀντιταχθεῖ στὸ συμβιβασμὸ. Ὁ ἐπίσκοπος Ἐφέ-
σου Μάρκος ὁ Εὐγενικός, ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρ-
χείου Ἀντιοχείας, ὁ ἀτλαντὰς καὶ μονομάχος τῆς Ὀρ-
θοδοξίας. Ἀκοῦστε τί εἶπε: «Οὐδέποτε διὰ μεσότητος
τὰ ἐκκλησιαστικὰ διωρθώθη· μέσον ἀληθείας καὶ ψεύ-
δους οὐδὲν ἔστιν»³⁵. Μ' ἄλλα λόγια στὸ δόγμα δὲν ὑ-
πάρχει μεσότης, δὲν ὑφίσταται καμμιά οἰκονομία. Σ'
ὅλα τ' ἄλλα πράγματα οἱ πατέρες τονίζουν τὴ μέση καὶ
βασιλικὴ ὁδὸ. Στὸ δόγμα ποτέ! ΓΙΑΤΙ στήν ἀλήθεια,
ὅς μὴ τὸ λησμονοῦμε, δὲν ἐπικρατεῖ αὐτὸ ποὺ λέμε «ἡ
τῶν πλειόνων ψῆφος». Ἡ ἀλήθεια εἶναι θέμα ὁμοφω-
νίας. Ὅταν ὁμοίως αὐτὴ δὲν ὑφίσταται καταλήγουμε
στήν «ψῆφον τῶν πλειόνων», ἡ ὁποία, ὅπως δεῖχνουν
τ' ἀποτελέσματα τῆς συνόδου ποὺ μνημονεύουμε, καὶ
πάλι δὲν ὀριοθετεῖ τὴν ἀλήθεια μὲ ἀκρίβεια. Τὸ εἶπε
ἐξάλλου ὁ Πάπας, ὅταν πληροφόρηθηκε πὼς ὁ Μάρκος
ὁ Εὐγενικός δὲν εἶχε ὑπογράψει τὸν «ὅρο» τῆς συνό-
δου: «Λοιπὸν ἐποιήσαμεν οὐδέν».

* * *

Γ'. Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Κίτρους Βαρνά-
δας ὑπογραμμίζει τὰ ἑξῆς: «Διαθέτουσα μίαν τόσο σὴν

μαντικὴν δύναμιν ἡ Ὀρθοδοξία, ἀνταπεκρίθη παντοῦ
καὶ πάντοτε εἰς κάθε πρόσκλησιν καὶ πρόκλησιν τῆς
ιστορίας. Τόσον κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον, ποὺ
πρὸ πολλοῦ ἤδη ἔπαυσε νὰ θεωρεῖται στατική, ὅσον
καὶ τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα, κάτω ἀπὸ ἄκρως δυσμε-
νεῖς συνθήκας διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἀκόμη
καὶ ὅπου τὸ πολιτικὸν κατεστημένον μάχεται ἢ δὲν εὖ-
νοεῖ τὴν Θρησκείαν, ἡ Ὀρθοδοξία ἔδωσε καὶ συνεχίζει
νὰ δίδῃ ἓνα παρὸν φωτεινὸν καὶ λυτρωτικόν»³⁶.

Σήμερα «παρατηρεῖται ἰδιαίτερα ἐκτίμησις διὰ τὴν
Ὀρθοδοξίαν καὶ ἀξιοσημείωτος στροφὴ πρὸς αὐτὴν μὲ
σεβασμὸν καὶ ἐλπίδας. Θαυμάζουν τὴν σταθερότητα καὶ
πληρότητα τῶν δογμάτων της, τὴν πνευματικότητα τῆς
λατρείας της, τὴν ἐκφραστικὴν τῆς τέχνης της, ποὺ
εἶναι καὶ αὐτὴ λειτουργικὴ, τὸν θριαμβευτικὸν ἀναστά-
σιμον χαρακτήρα της, τὴν νηπιτικότητα τοῦ μοναστικοῦ
ἰδεώδους της, τὸν συνδυασμὸν ἐκκλησιαστικότητος καὶ
ἐπιστημονικῆς ἐλευθερίας, τὴν συνοδικὴν δημοκρατι-
κότητα τῆς διοικήσεώς της, ἔνεκα τῶν ὁποίων καὶ πολ-
λοὶ ἑτερόδοξοι ἐκφράζονται θαρραλεώτερον, ὅτι εἰς τὴν
Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ Θεολογίαν ἀνήκει σήμερον
οἰκουμενικὸς ρόλος ἡγετικός»³⁷. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιβεδλη-
μένο καθήκον τῶν ὀρθοδόξων εἶναι τόσο ἡ διαφύλαξις
τῆς πίστεως των, ὅχι βέβαια σὰν κάποιο πατρογονικὸ
θησαυρὸ στὸ «σεντούκι» τῶν παραδόσεων, ἀλλὰ σὰν
τρόπο ζωῆς καὶ βίωμα λυτρωτικὸ καὶ ἀφετέρου αὐτὴ
τὴ ζωὴ νὰ τὴν προβάλλουν καὶ στοὺς ἄλλους. Ἡ Εὐ-
ρώπη ἂν ἀπὸ μᾶς τοὺς Ἕλληνας φωτίσει τὸν χριστια-
νισμό της, γιὰ μᾶς αὐτὸ εἶναι τὸ πᾶν!

Πρὶν κλείσω θὰ ἤθελα νὰ τονίσω δυὸ σημεῖα στὸ
θέμα τῶν αἱρέσεων, ποὺ προσπαθοῦν νὰ κλονίσουν τὴν
Ὀρθοδοξίαν μας στὸ σήμερον. Τὸ ἓνα εἶναι ἡ φοβερὴ
αὐξηση τῆς δράσεως καὶ τῆς προκλητικότητος τῶν χι-
λιαστῶν, ποὺ ἀσύδοτα, καὶ «ἀντὶ πινακίου φακῆς», κυ-
κλοφοροῦν τὰ ἔντυπά τους σὲ κάθε τοῦ δρόμου γωνιά,
ἀπατηλὸ δηλητήριον στὴ γνήσια συνείδηση τοῦ Ὀρθο-
δόξου λαοῦ. Χρειάζεται ἐπαγρύπνηση, ἐνημέρωση ἐκ
μέρους τῶν ποιμένων, ἀντίσταση καὶ πεπαρρησιασμένη
ὁμολογία ἐκ μέρους ὅλων τῶν πιστῶν, γιὰ νὰ μὴν γρά-
φει τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ μᾶς: «... ἀλλὰ ἔχω κατὰ
σοῦ...»³⁸. Ἡ δευτέρη ἀνυποψίαστη μορφή αἱρέσεως, «ἡ
αἵρεση τῶν αἱρέσεων, ἡ παναίρεση» (Πόποδις) εἶναι
ὁ σύγχρονος οὐμανισμός, τὸ τόσο συχνὰ λεγόμενο πὼς
ἀρκεῖ κανεὶς νὰ εἶναι καλὸς ἄνθρωπος, ἀξιοπρεπής, καλ-
λιεργημένος, μὲ γνώσεις, ἀλτρουϊσμὸ καὶ κοιλτοῦρα,
ἀδιάφορα ἂν θὰ ἔχει σχέση μὲ τὴ σώζουσα Ἐκκλησία

36. Μητροπολίτου Κίτρους Βαρνάβα Δ. Τζωρτζάτου (†),
Ἡ Ὀρθοδοξία καὶ ἡμεῖς, ἐν Ἀθήναις 1981 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»), σ. 7.

37. Τοῦ ἰδίου, ὁ.π., σσ. 8 - 9.

38. Ἀποκ. 2, 4.

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΩΣ ΕΜΠΝΕΥΣΤΗΣ ΤΗΣ ΕΞΑΓΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΣΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ (*)

Ὑπὸ Μωυσέως Μοναχοῦ Ἀγιορείτου

Μία μοναστική κοινότητα καὶ ἰδιαίτερα ἓνα κοινό-
βιο μοναστήρι ἀποβαίνει ἓνα ὑπερῶο τῆς Πεντηκοστῆς.
Ἄν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἀπονέμον-
ται σὲ κάθε βαπτισμένο, ἔτσι καὶ σὲ κάθε ἀγωνιστὴ
μοναχό. Τὰ χαρίσματα εἶναι γιὰ ὅλους τοὺς μοναχοὺς.
Τὸ δῶρο κρύπτεται στοὺς ἐμπαθεῖς. Τὸ Ἀγιον Πνεῦ-
μα, ὅπως τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, κάμνει ὅλες τὶς
ἡμέρες τοῦ μοναχοῦ νὰ αἰσθάνεται τὸ «ὀδοθυμαδόν»,
τὴ δωρεὰ τῆς ἐνότητος. Οἱ πολλοὶ εἶναι σῶμα ἐν Χρι-
στῷ. Τὰ ἄτομα γίνονται πρόσωπα, ἀλληλοπεριχωροῦν-
ται καὶ ἀλληλοκατανοοῦνται, δίκως νὰ συγχύζονται καὶ
νὰ ὁμαδοποιοῦνται. Ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότητα
εἶχε τὰ πάντα κοινά, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πιστευσάντων
εἶχε μία ψυχή. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ σημεῖο μίας μονα-
στικῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος.

Ἡ ἄμεση δράση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος μέσα στὴν
ὀρθόδοξη μοναστικὴ κοινότητα γίνεται φανερὴ μὲ τὴν

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 15 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ θεοποιὰ τῆς μυστήρια. Σχετικὸ
μὲ αὐτὴ τὴν αἴρεση εἶναι ἡ ἐσφαλμένη ἐπίδοξη καὶ ἀπό-
δοξη τοῦ κέντρου θάρους στὰ ἔργα χωρὶς βιωματικὴς
ἐμπειρίας προσευχῆς, ἀφιερώσεως, θείου ἔρωτος. Ἡ ἔλ-
λειψη θεωρίας - πνευματικότητος θὰ ὁδηγήσει μέρα
μὲ τὴ μέρα στὸν ψυχικὸ μαρασμὸ καὶ θὰ καταλήξει
στὴν ἀπραξία καὶ τὴν ἀποσύνθεση, φαινόμενα ποὺ προ-
βληματίζουν πολὺ τὴ διοίκηση τοῦ Ρωμαιοκαθολικι-
σμοῦ σήμερα.

Τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο μᾶς πληροφορεῖ πῶς «ὁ οὐρα-
νὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ
παρέλθωσι»³⁹. Τί σημαίνει αὐτὸ γιὰ μᾶς σήμερα; Ἐφό-
σον στὴ γῆ μας θὰ ὑπάρχει μία ἀγία Τράπεζα ποὺ θὰ
λειτουργεῖ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ὀρθόδοξα, ἡ Ὁρθοδοξία
θὰ θριαμβεύει. Ἡ Ὁρθοδοξία θὰ νικᾷ! Ἡ Ὁρθοδοξία
θὰ ζεῖ, γιατί θὰ ζεῖ στὴ γῆ ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ διά-
βολος θὰ φοβᾶται πάντοτε τὴν παρουσία τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ σ' αὐτὴ τὴν ὀρθόδοξη «ζύμη». Τὸ ἱερὸ Εὐαγ-
γέλιο δὲν ξεπεράσθηκε, οὔτε θὰ ξεπερασθεῖ ποτέ, ἄσχε-
τα ἂν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους «θέλουν νὰ ζήσουν
ἐλεύθεροι χωρὶς ταυτότητα».

παρουσία τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς, τοῦ πνευματοφόρου
Γέροντος. Τὸ Ἀγιον Πνεῦμα ἔχει δώσει στὸν Γέρον-
τα, ὕστερα ἀπὸ μακρόθυμο ἀγῶνα ἀσκήσεως, ὑπακοῆς
καὶ προσευχῆς, τὸ χάρισμα τῆς διακρίσεως, ἀκόμη καὶ
τῆς διοράσεως, ὥστε νὰ καθοδηγεῖ ψυχές. Στους βίους
τῶν ἁγίων μελετοῦμε πὼς συχνὰ τὸ χάρισμα τῆς θερα-
πείας τῶν ψυχῶν συνοδεύονταν καὶ μὲ τὴ σωματικὴ
ὕγεια, ὕστερα ἀπὸ προσευχή. Ἐνας ἀληθινὸς Γέρον-
τας ἀντικαθιστᾷ χιλιάδες βιβλία καὶ προσφέρει οὐσια-
στικὴ βοήθεια στὴν ἐνδυνάμωση τῆς ψυχῆς. Δίνει αὐ-
τὸ ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸ Ἀγιον Πνεῦμα, καθὼς ἔλεγε ὁ
ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ.

Στὴν προσευχὴ παρουσιάζεται ὁ μοναχὸς ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ ὡς ἓνας νικημένος νικητής. Ὅχι ὁ ἐξουθε-
νωμένος, ὁ ἐξαντλημένος καὶ ὁ κακῶς ἐννοούμενος τα-
πεινωμένος, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ στὴ θυσία καὶ τὸν ἀγῶνα
τῆς ἐναγώνιας νυχθήμερης ἀναζητήσεως βρῆκε τὸ
«πρωτόκτιστον κάλλος», δίκως «ρυτίδα μώμου», βρῆ-

Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμος· «ἡμῶν
τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»⁴⁰, γι' αὐτὸ σκοπὸς
μας δὲν εἶναι νὰ ἐκνομικεύσουμε τὴν Ἐκκλησία, ὅπως
κάνει ὁ Ρωμαιοκαθολικισμός, ἢ νὰ τὴν μετατρέψουμε
σ' ἓνα ἰδεαλιστικὸ σπουδαστήριον, ὅπως κάνει ὁ Προ-
τεστάντισμός ἢ νὰ τῆς δώσουμε τὴ χροιά τοῦ ἰδρύμα-
τος τῆς κοινωνικῆς προνοίας, πέφτοντας στὴν «αἵρεση
τῶν ἔργων» (Κοζάνης Διονύσιος). Σκοπὸς μας εἶναι
ν' ἀνοίξουμε τὴν πύλη τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ
δοῦμε τὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γι'
αὐτὸ ἐπιβάλλεται ν' ἀγρυπνοῦμε, νὰ διερωτιώμαστε μὴ-
πως δὲν ζοῦμε ὀρθόδοξα (ἐκκλησιοκεντρικὰ) ἀφοῦ τό-
ση σύγχυση ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς θανατοκρατίας ὑπάρχει
γύρω ἀπὸ τὸν ὀρθόδοξο - ἐκκλησιαστικὸ τρόπο βιώσεως
τῆς ἀγίας μας Ὁρθοδοξίας.

Γι' αὐτὸ ἂς ἰσχύει γιὰ ὅλους μας ἡ προτροπὴ: Νή-
φετε, γρηγορεῖτε, προσεύχεσθε ἐν ταπεινώσει, μὴ μεί-
νωμεν ἔξω τοῦ Νυμφῶνος τῆς ἀγίας μας Ὁρθοδοξίας.

(Τέλος)

39. Μκ=θ. 24,35.

40. Φίλιπ. 3,20.

κε τὴν προπρωτικὴ παραδείσια τρυφή, τὴν ἀθωότητα τῆς μακαριζομένης ὑπὸ τοῦ Κυρίου νηπιότητος. Αὐτὸς ποὺ ἐπὶ ἔτη ἀρκετὰ ὑπέμεινε τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας, τὸν παγετὸ τῆς νύχτας, ἐπὶ τοῦ στύλου, ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐπὶ τοῦ δένδρου, στὸ σπήλαιο, στὶς ὁπὲς τῆς γῆς, ἐγκλειστος καὶ σιωπῶν, ἀναχωρητὴς καὶ καυσοκαλύβης. Αὐτὸς ποὺ ἐξήντησε τὴν εὐφυΐα του γιὰ ν' ἀνεύρει τρόπους γιὰ νὰ εὐαρεστήσει τὸν Θεό, ποὺ δὲν κουράσθηκε νὰ ἐκζητεῖ «τὸ πρόσωπόν του τὸ πρόσωπόν Του», κατὰ τὸν ψαλμοδὸ Δαυΐδ. Μόνος στοὺς μακροὺς χειμῶνες τῶν στεππῶν, τῶν παρθένων δασῶν τοῦ Βορρᾶ, τῶν ἀνδρῶν ἐρήμων τῆς Ἀνατολῆς, τῶν τραχεῶν πεδίων τῆς Δύσεως, τῶν κινδύνων τοῦ Νότου. Θαλασσῶν τρικυμίες, ἀνέμων θύελλες, καιρῶν δυσκολίες δὲν τὸν πτόησαν, «ἕως οὗ εὖροι τόπον ἀναπαύσεως». «Ὡς μηδὲν ἔχων καὶ πάντα κατέχων» κατὰ τὸν Ἀπόστολο, μετεφέρετο ὑπομονητικὰ ὅπου τὸ πνεῦμα τὸν ὀδηγοῦσε. Προσποιοῦμενος διὰ Χριστὸν σαλότητα, πρὸς τελειότερη ταπεινώση, νηστεύων, γυμνητεύων, σιδηροφορῶν, σιωπῶν εἰσέρχεται στὴν ἀγκάλη τοῦ Θεοῦ, μὴ παύοντας νὰ λαχταρᾷ νέους ἀγῶνες πρὸς δόξαν τοῦ Ὀνόματος Ἐκείνου καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του, πρὸς ὠφέλεια τοῦ πληρώματος τῆς οὐδέποτε καταποντιζομένης νῆος Του.

Ναί, δὲν φθάνει ἐξαντλημένος στὸ λιμάνι τοῦ Θεοῦ ὁ προσευχόμενος μοναχός. Ἔχει θανατώσει τὸ σαρκικὸ φρόνημα, τὸ κοσμικὸ πνεῦμα, τὴ δαιμονικὴ ἔπαρση, τοὺς τρεῖς ἀρχαίους ἐχθροὺς τοῦ μοναχοῦ, ποὺ ἐμποδίζουν τὴν ἄνετη συνομιλία του μὲ τὸν Θεό. Τοῦτο γίνεται μὲ τὴ χάρη καὶ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ἡ κακουχία, ἡ ὀλιγοφαγία, ἡ λιτοφαγία, ἡ ὀλιγοϋπνία, ἡ ἐκούσια πενία, ἡ χαμαικειρία, δὲν θέλουν νὰ κάμουν σωματοκτόνους τοὺς ἀσκητές, ἀλλὰ παθοκτόνους, καθὼς ὥραϊα εἶπε ὁ διακριτικώτατος ἀββάς Ποιμὴν, καὶ καθὼς ἀναφέρει ὁ Θεοδώρητος Κύρου: «Οὐ γὰρ εἶπε τὸ σῶμα θανατώσατε, ἀλλὰ τὰς πράξεις τοῦ σώματος».

Ἡ δύναμη τοῦ Πνεύματος μᾶς δίνει τὴ σίγουρη ἐγγύηση πὼς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγῶνος θὰ εἶναι αἴσιο. Μὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ νὰ εἶναι διαφοροετικά. Εἶναι μοναδικὴ ἡ ἰσχὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δὲν μένει ἀπὸ τὸ νὰ ζητηθεῖ ἔμπονα, ἐπίμονα, παρακλητικά καὶ ταπεινά ἡ συνδρομή του. Ἐτσι ὁ ἀδύναμος γίνεται παντοδύναμος, δὲν φοβᾶται τὴν ἐρημίαν, τὴ μοναξιά, τὰ ἐρπετὰ καὶ θηρία τῆς γῆς, τὶς δαιμονικὰς ἐπιθέσεις. Ὁ ἀγράμματος γίνεται σοφός, θεολογεῖ, διδάσκει, συγγράφει, νοθετεῖ καὶ ἐρμηνεύει. Ὁ φτωχὸς γίνεται πλούσιος, θεωρῶντας τὴ στένωση εὐρυχωρία, τὴν ἀσθένεια εὐλογία, τὴν ἀδοξία χαρά, τὴν πενία ἐλευθερία καὶ ἄνεση. Κυρίως στὴν προσευχὴ ὁ μοναχός

ὠραιοποιεῖται καὶ μαθαίνει νὰ δέχεται τὴ συκοφαντία, νὰ ὑπομένει τὴν κατηγορία, τὸν διωγμὸ, τὸ μαρτύριο καὶ αὐτὸν τὸν θάνατο. Παρατηρεῖται μία θαυμαστὴ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, μία συμμετοχὴ καὶ συνεργία καὶ σύμπραξη συνεχῆς στὴ θεία δύναμη. Ὅτι εἴμαστε φίλοι, μαθητὲς καὶ υἱοὶ τοῦ Χριστοῦ φανερῶνται ἀνάλογα μὲ τὶς ἀποφάσεις καὶ τὶς προτιμήσεις μας.

Οἱ μοναχοὶ ὡς πιστοὶ φίλοι, ὑπάκουοι μαθητὲς καὶ ἀγαθοὶ υἱοὶ τοῦ Κυρίου διακηρύσσουν περὶτρενα τὴν ἀληθινότητα αὐτῆς τῆς ἀδιάσπαστης φιλίας, τῆς ἐλευθερῆς μαθητείας καὶ πραγματικῆς υἱοθεσίας τους μὲ μιὰ συγκεκριμένη καὶ συνεχόμενη ὑπακοή, μὲ μιὰ θερμὴ προσευχή, κατανυκτική, καὶ μιὰ πρόθυμη ὑποταγὴ στὶς κελεύσεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅταν λέμε ὑποταγὴ δὲν ἐννοοῦμε μιὰ κατάσταση ἀνελεύθερη καὶ δουλική, φοβισμένη καὶ φορτισμένη ἀπὸ τὴ στυγνότητα καὶ στειρότητα τοῦ καθήκοντος. Ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ ἀναπτύσσεται καὶ θάλλει μέσα σ' ἓνα κλίμα ὑπέροχης ἐλευθερίας, ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης, ἐκουσιότητος καὶ ἀγάπης. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πατέρας, ὁ οἰκεῖος, ὁ ἀγαπητός, ὁ φίλος, ὁ δικός μου, ξένος πρὸς ὅ,τι τὸ ξένο, τὸ τρομερό, τὸ φοβερό καὶ ἀπρόσιτο. Αὐτὴ ἡ γλυκεία αἴσθησις τῆς οἰκειότητος καὶ ἐγγύτητος τοῦ Θεοῦ, τῆς συναντήσεώς του «ὡς ἂν τις ἴδοι πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὸν ἑαυτοῦ φίλον», κατὰ τὸν θεόπτη προφήτη Μωυσή. Ἡ θέα τοῦ ἀκτίστου φωτός, τῆς μετοχῆς τοῦ ἀνθρώπου τῶν θείων ἀκτίστων ἐνεργειῶν, καθὼς θεολογεῖ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὁ ἡσυχαστὴς Ἀγιορείτης, ποὺ ἐπὶ ἔτη στὸ σπήλαιο τῆς ἀθωνικῆς ἐρήμου ἀναφωνοῦσε ἐκ βαθέων «Κύριε φώτισόν μου τὸ σκότος», ἐπιτυγχάνεται στὴν καθαρὴ προσευχή. Ἐκεῖ λαμβάνει αἴσθησις ὁ πένης ἄνθρωπος τοῦ πλούτου τῆς υἱοθεσίας του ἀπὸ τὸν μεγαλόδωρο Θεό. Ἡ ὑπερτατὴ καὶ ἀνέκφραστη χαρὰ κατακλύζει τὴν καρδιὰ ποὺ κοντεύει νὰ σπάσει, στὰ μάτια κυλοῦν ἄφθονα γλυκὰ δάκρυα, καρδιακά, ἄκοπα, ἀβίαστα καὶ ὄχι συναισθηματικά καὶ ἀρρωστημένα. Τὸ ἴδιο φῶς ποὺ κάλυψε τοὺς τρεῖς μαθητὲς στὸ Θαβώρ, ἔρχεται καὶ στοὺς ἐκάστοτε νέους μαθητὲς του, καθὼς περιγράφουν ἄριστα παλαιότερα καὶ νεώτερα ἀσκητικὰ κείμενα καὶ διηγοῦνται σύγχρονοι Ἀγιορείτες.

(Συνεχίζεται.)

Γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιόδικου «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», δδὸς Ἰωάννου Γεωργαδίου 14, 115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.



ΤΟ ΑΝΤΙΘΕΤΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὰ καλὰ μὴ... κόποις κτῶνται

Ἐνα φαινόμενο πού διαπιστώνουμε ὅλοι σήμερα καὶ μᾶς ἀπασχολεῖ ὅλους, δὲν εἶναι τόσο τὸ φαινόμενο τῆς ἀ ν ε ρ γ ί α ς τοῦ ὁποῖου οἱ συνέπειες εἶναι σοβαρότατες στὴν ἀτομικὴ καὶ ἐθνικὴ ζωὴ, ἀλλὰ ἐκεῖνο τῆς ἀ ε ρ γ ί α ς. Τὸ φαινόμενο δηλαδὴ ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖο καὶ ὅταν οἱ ἄνθρωποι εἶναι «ἐργαζόμενοι», εὐρίσκονται σὲ ἐργασιακὴ σχέση, ἔχουν δουλειά, ἐντούτοις δὲν δουλεύουν. Πραγματικά, ἐκεῖνο πού παρατηροῦμε σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς εἶναι μίᾳ ἐγκατάλειψη, μίᾳ νωθρότητα, νωχέλεια, ραθυμία, μίᾳ ἔλλειψη ἐπιμονῆς στὴν προσπάθεια. Ὁ ἄνθρωπος φοβᾶται νὰ κοπιᾷ, εἶναι φυγόπονος· μὲ τὴν πρώτη δυσκολία ἢ καὶ χωρὶς δυσκολία τὰ παρατάει. Ἀκόμα κι ὅταν ἔχει ἀρχίσει μὲ προθυμία τὸ ἔργο του κουράζεται γρήγορα καὶ δὲν ἔχει διάθεση νὰ τὸ περατώσει.

Θὰ ἔλεγα ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ κερδίσει γρήγορα τοὺς καρπούς τῶν μὴ... κόπων του. Θέλει νὰ εἰσπράττει τὸν μισθὸ του μὴ δεδουλευμένα, στὴν ἀρχή, στὸ χέρι ἢ καὶ μὲ ἐπιταγή, χωρὶς μάλιστα νὰ παρέχει καὶ κάποια ἀντιμισθία ὥστε νὰ εἶναι καὶ ἀξιόμισθος.

Τὸ σύνθημα λοιπὸν εἶναι «περισσότερα κέρδη μὲ λιγότερο κόπο». Ἡ ἀρχὴ τῆς ἡσσοнос προσπάθειας ἔχει μεταβληθεῖ μᾶλλον σὲ ἀρχὴ τῆς οὐδεμιᾶς προσπάθειας. Κερδίζετε ὅσα μπορείτε περισσότερα, γιατί δὲν γνωρίζετε τί τέξεται ἢ ἐπιούσα καὶ πρέπει νὰ ἐξασφαλίσετε ἀπὸ τώρα τὸν ἄρτον σας τὸν «ἐπιούσιον», ἀλλὰ καὶ τὸ ψωμὶ τὸ δικό σας καὶ τῶν δικῶν σας γιὰ πολλὰς γενιές.

Αὐτοασφάλιση καὶ ἀνασφάλεια

Εἶναι φυσικό, σὲ μίᾳ ἐ π ο χ ῇ ἢ ἀ ν α σ φ ἄ λ ε ι α ς πού μαστιίζει τὸν κόσμον, ὁ ἄνθρωπος νὰ θέλει νὰ ἐξασφαλίσαι τὸν ἑαυτὸ του ὅσο γίνεται περισσότερο. Αἰσθανόμενος ὅτι δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ασφαλισμένος καὶ ἐξασφαλισμένος προβαίνει σὲ μίᾳ «αὐτοασφάλιση», γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε ἕναν σύγχρονο καὶ ἐπικαιρο ὅρο τοῦ ασφαλιστικοῦ δικαίου. Μὴ προσδοκώντας τίποτα ἀπὸ κανέναν στηρίζεται στὶς δικές του καὶ μό-

νον δυνάμεις, ἔχοντας τὴν συναίσθηση ὅτι ἔτσι κάνει τὸ καλλίτερο. Ἀκόμα ὅμως καὶ τότε θασανίζεται ἀπὸ ἕνα διαρκὲς αἶσθημα ἀνασφάλειας. Σοῦ ἔρχεται τότε στὸ νοῦ, ἀσυναίσθητα, αὐτὸ πού ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραφε στοὺς Θεσσαλονικεῖς· «ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια...» (Α' Θεσσαλονικεῖς ε' 3), νὰ τὸ ἐρμηνεύσεις ὅτι ὅταν ὅλα πηγαίνουν μίᾳ χαρᾷ, ὅταν ἐπικρατεῖ τάξις καὶ ἀσφάλεια, μέσα σου σὲ τριβιλίζει ἡ σκέψις γιὰ αἰφνίδια καταστροφή καὶ ἀπώλεια.

Στὴν ψυχολογία τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἔτσι κάπως συμβαίνουν τὰ πράγματα. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ δὲν ἔχει πεποιθήση στὴν ἀγαθὴ Πρόνοιᾳ Του καὶ στηρίζεται στὴν δική του μόνο πρόνοιᾳ καταλαμβάνεται ἀπὸ ἄγχος καὶ ἀγωνία, ἀπὸ μόνιμο αἶσθημα ἀνασφάλειας. Παρ' ὅλο δὲ ἐν τούτοις μίᾳ ἀντίρροπῃ κίνησιν τὸν ἀδρανοποιεῖ, τὸν ὥθεϊ νὰ κάνει μίᾳ προσπάθεια, νὰ ἐργασθεῖ πάρα πάνω, ἐν τούτοις μίᾳ ἀντίρροπῃ κίνησιν τὸν ἀδρανοποιεῖ, τὸν ἀκίνητοποιεῖ, τὸν καθηλώνει σὲ μίᾳ ἐλλειπῇ ἐκτέλεσιν αὐτοῦ πού πρέπει νὰ κάνει, τοῦ διώχνει τὸ ἐνδιαφέρον, τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τοὺς στόχους του. Ὁ ἄνθρωπος ἔτσι συμπεριφέρεται ἄβουλα, ἄγεται καὶ φέρεται, θ α ρ ι έ τ α ι, ἀπρόθυμος νὰ δράσει, θουτηγμένος σὲ μίᾳ θαρειστιμάρα, ἀνία, πλήξη καὶ παντελῇ ἀδιαφορία. Καὶ μέρα μεσημέρι εἶναι σὰ νὰ ἔχει ἔχει καταληφθεῖ «ὁ π ὁ δαιμονίου μεσημβρινοῦ» (Ψαλμὸς 90, 6).

Δαιμόνιο μεσημβρινὸ

Ἐνῶ, λοιπὸν, ἔχει κάθε συμφέρον νὰ δραστηριοποιηθεῖ, νὰ ἐργασθεῖ, νὰ ἀποδώσει, παραιτεῖται ἀπὸ κάθε προσπάθεια, ἀδιαφορεῖ γιὰ κάθε τι. Πρὸς τί νὰ ἐνδιαφερθῶ, λέγει σὰ νὰ μὴν τὸν ἀφορᾷ. Τί μ' ἐνδιαφέρει; τί μὲ μέλει; τί μὲ κόδει; τί μὲ νοιάζει; Ἐνῶ καὶ τὸν ἐνδιαφέρει, καὶ τὸν μέλει καὶ τὸν κόδει καὶ τὸν νοιάζει.

Αὐτὴ ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι ἀπλὴ ἐπιδημία. Πρόκειται γιὰ ἐνδημικὴ νόσο. Ἐχει καταλάβει τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα. Μικροὺς καὶ μεγάλους, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, προϋσταμένους καὶ ὑφισταμένους, ἐργοδότες καὶ ἐργαζομένους, δασκάλους καὶ μαθητές, καθηγητές

καὶ φοιτητές, πολλές φορές ποιμένες καὶ ποιμαινομένους. Εἶναι καταπληκτικό ν' ἀκοῦς παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὅταν τὰ ρωτᾷς «τί κάνουν», νὰ σοῦ ἀπαντοῦν: «θαριέμαι!» Ἡ ἀπάντησις αὕτη χαρακτηρίζει κατὰ τρόπο ἐπιγραμματικό, ἄλλους λίγο ἄλλους πολύ, ὅλους μας. Καὶ ὁ γράφων ἀκόμα ἐπιχειρεῖ σήμερα μὲ τὸ γράψιμό του μίαν «αὐτοθεραπείαν». Γιατί, ἀλλοίμονο, ὅποιος δὲν θεραπευθεῖ αὐτοκαταστρέφεται.

Ἀλλαγὴ νοοτροπίας

Ἐδῶ ὅμως ἀπαιτεῖται μία ριζικὴ μεταστροφή ἢ νοοτροπίας, στάσεως καὶ πράξεως. Δὲν χρειάζεται ἀπλῶς νὰ ὀρμήσουμε σὲ μία ὑπερδραστηριότητα, σ' ἕναν ἀκτινισμό τοῦ τύπου «ἡ δράσις γιὰ τὴν δράσιν». Γρήγορα μιὰ τέτοια ἐνέργεια θὰ ἐξατμισθεῖ. Οὔτε πάλι χρειάζεται νὰ προσποιηθῶ καὶ νὰ δείξω ὅτι ἐνεργῶ, ὅτι κινητοποιοῦμαι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Κι αὕτη ἡ στάσις σὺν στάσει θὰ κουράσει καὶ θὰ μεταβληθεῖ τελικὰ σὲ «στάσις... ἐργασίας». Χρειάζεται κυρίως μιὰ ἀλλαγὴ νοοτροπίας, μεταβολὴ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι, κυριολεκτικὰ μιὰ μετάνοια.

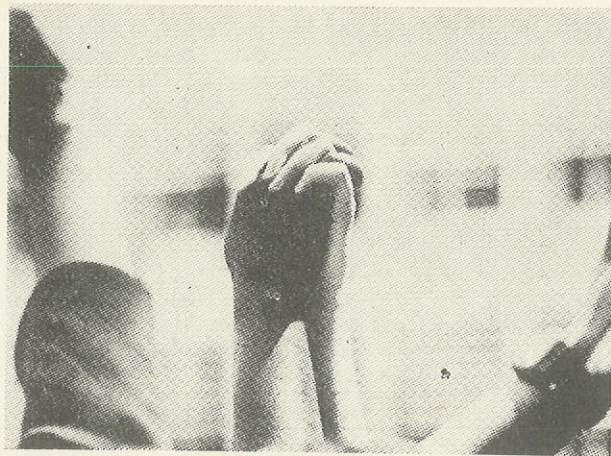
Νὰ ξανακερδίσω τὸ ἐνδιαφέρον μου γιὰ τὸν ἑαυτό μου, τὸν συνάνθρωπο καὶ τὸν κόσμον. Νὰ λάβω στὰ σοβαρὰ τὴν κατηγορικὴ προστακτικὴ, ὅτι ὡς ἄνθρωπος εἶμαι ἐντολοδόχος τοῦ Θεοῦ νὰ ἐργάζωμαι καὶ νὰ φυλάσσω τὸν κόσμον (Γένεσις θ' 15). Σ' αὕτη μου τὴν ἐργασία δὲν εἶμαι μόνος. Μπορῶ νὰ ἐπαναλαμβάνω μὲ τὸν πρωτότοκο Ἀδελφὸ μου ὅτι «ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καγὼ ἐργάζομαι» (Ἰωάν. ε' 17). Μάλιστα μπορῶ νὰ ξέρω ὅτι κύριο ἔργο μου ἀποτελεῖ ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Κάθε ἄλλο ἔργο συνιστᾷ πάρεργο, δηλαδὴ ἔργο δίπλα στὸ πρωταρχικὸ ἔργο πού ἔχω νὰ ἐπιτελέσω, ἕνα ἐργόχειρο πού νὰ μοῦ ἐξασφαλίζει τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ μοῦ ἐξασφαλίζει τὸ εὖ ζῆν. Ὅταν λοιπὸν ἐργάζομαι μὲ τέτοια νοοτροπία πῶς μπορῶ νὰ θαριέμαι, πῶς μπορῶ νὰ ἀδιαφορῶ γι' αὐτὰ πού συμβαίνουν γύρω μου;

Ἀδιαφορία καὶ ἐνδιαφέρον

Κάποτε, ἕνας φίλος πού εἶχε ἐκφράσει στὸν Πνευματικό του τὸν ἐνδοιασμό του ν' ἀσχοληθεῖ μὲ κάτι σημερινὸ πού τοῦ εἶχαν προτείνει νὰ κάνῃ «γιατί δὲν περικλειόταν στὸν κύκλο τῶν ἀμείσων ἐνδιαφερόντων του», ἐκεῖνος τὸν ἀποπῆρε λέγοντάς του: «δὲν ντρέπεσαι, τί εἶναι αὐτὰ πού λές, ἐπιτρέπεται ἕνας χριστιανὸς νὰ λέει ὅτι ὑπάρχουν πράγματα στὸν κόσμον πού δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν»;

Σκέφτηκα πολὺ αὐτὴν τὴν ἐρώτησις - ἀπάντησις καὶ εἶδα ὅτι ἡ ἀδιαφορία καθὼς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον εἶ-

ναι πράγματα μεταδοτικά. Στὸν ἕνα ἀδιάφορο κολλάει ὁ ἄλλος ἀδιάφορος καὶ σχηματίζεται μιὰ τεράστια σειρά ἀδιαφόρων. Παράλληλα σχηματίζεται μιὰ ἄλλη ἀντίθετη σειρά ἀπὸ ἐκείνους πού δείχνουν ἐνδιαφέρον, τοὺς ἐνδιαφερομένους. Ποιά σειρά θὰ ἐπικρατήσῃ; Εἶναι ἕνας παράξενος ἀγῶνας διελκυστίνδας.



Ἐνδιαφέρον ἢ ἀδιαφορία;

Ἕνας ἀγῶνας ἐπικρατήσεως.

Ἡ φωτογραφία προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ θανέζικου περιοδικοῦ «Frivilling» (Ἑθελοντής), τεύχος Φεβρ. 1989.

Ἄν ὁ κόσμος καταστραφεῖ κάποτε δὲν θὰ εἶναι ἀπὸ μῖσος. Θυμοῦμαι τὴν ἀφήγησις μιᾶς ὁλλανδέζας συνεργάτιδος πρὶν λίγο καιρό. Εἶχε βρεθεῖ μὲ ἀποστολὴν στὰ πὺθ φηλά βουνὰ τῆς Βολιβίας, κι ἐκεῖ γύρω ἀπὸ τὴν βραδυνὴ φωτιὰ σ' ἕνα χωριὸ ἀπομακρυσμένο ἕνας γέρο Ἰνδιάνος τὴν ρώτησε: «Δὲν μοῦ λές ἐσύ, πού ξέρεις πολλὰ κι ἤρθες μέχρις ἐδῶ νὰ μᾶς βοηθήσεις, ποῖο εἶναι τὸ ἀντίθετο τῆς ἀγάπης;». Ἐκεῖνη σάστισε πρὸς στιγμὴν, ἀλλὰ ἀπάντησε ἀμέσως μὲ θαυμαστὴ ἐτοιμότητα: «Τὸ μῖσος», εἶπε. «Κάνεις λάθος καλὴ μου κυρία, τὸ ἀντίθετο τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ ἀδιαφορία».

Πιὸ θετικὴ πάντως ἀπάντησις, ἀντίδοτο φάρμακο θὰ λέγαμε, γιὰ τὴν καταπολέμησις τῆς ἀδιαφορίας δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ βροῦμε ἀπὸ τὸν ὅρισμό πού δίνει ὁ Ἀβδᾶς Ἰσαάκ ὁ Σύρος γιὰ τὴν ἐλεήμονα καρδίαν. Στὴν οὐσία του τὸ ἐνδιαφέρον συνίσταται στὴν «καὺσιν καρδίας». Ἄς δοῦμε ὅμως πλήρη τὸν ὅρισμό τοῦ Ἀβδᾶ.

«Ἐρωτήθη, τί εἶναι καρδία ἐλεήμων; καὶ εἶπε: Καρδία ἐλεήμων εἶναι καὺσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ἥγουν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὑπὲρ παντὸς κτίσματος, ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως καὶ τῆς θεωρίας τῶν ὁ-

“ΥΠΕΡΑΓΟΡΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ,,

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ
Δρ. Θεολ., Δρ. Φίλος., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Η ΕΚΚΟΣΜΙΚΕΥΣΗ

Τὰ αἷτια τῆς νέας «συνταγῆς» τῆς NEW AGE δὲν δρίσκονται στὰ κενὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ τουλάχιστον δὲν ἔχουν κατ' ἀρχὴν σχέση με τὴν Ἐκκλησία. Σχετίζονται με τὴν κρίση τῆς ἐκκοσμικεύσεως, με τὸ γκρέμισμα τοῦ νέου εἰδώλου στὸ ὁποῖο οἱ πιστοὶ τοῦ προσέδλεσαν γιὰ σωτηρία. Ὁ χαρακτηριστικὸς ἄνθρωπος τῆς NEW AGE ἔχει σὰν καταφύγιο τὴ θεωρητικὴ ψυχολογία, ὅχι τὴν Ἐκκλησία. Ζεῖ σὲ κατάσταση ἀπογοητεύσεως στὴν ὁποία ὁδηγήθηκε ἀπὸ τὴ «θρησκεία» τῆς ἐκκοσμικεύσεως· αὐτὸ ἦταν τὸ εἶδωλό του, ὅχι ὁ Θεὸς τὸν ὁποῖο κηρύττει ἡ Ἐκκλησία.

Ἡ παλαιὰ ἀποψη πὼς ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση καὶ ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς θὰ λύσουν τὰ προβλήματα ἐνὸς λαοῦ ἢ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὁλοκλήρου, εἶναι ὑπεύθυνη γιὰ τὸ σημερινὸ χάος. Ὅσοι τὴν ὑποστήριξαν καὶ ὅποιοι θέλησαν νὰ τὴν ἐπιβάλλουν εἶναι ἔνοχοι. Εἶναι ἀσυγχώρητοι ἐκαῖνοι ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὴν ἐπικράτησή της σὲ περιοχὲς σὰν τὴ χώρα μας, ἀκόμη καὶ σήμερα, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἶναι σὲ θέσῃ νὰ γνωρίζουν πλέον ποιά θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἐπιβολῆς. Ὅταν τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ γίνουν ἀντιληπτὰ ἀπὸ ὅλους, δὲν ἀποκλείεται τότε οἱ ἴδιοι αὐτοὶ κύκλοι νὰ σπεύσουν νὰ ἐπιρρίψουν τὴν εὐθύνῃ στὴν Ἐκκλησία, χαρακτηρίζοντας τὸ ὅλο πρόβλημα «θρησκευτικόν».

Ὅμως καὶ ἡ θρησκεία ἀποτελεῖ παραδεδομένη δύναμη, ποὺ καὶ αὐτὴ, τουλάχιστον στὴ Δύση, συνδέθηκε με τὸν ὀρθολογισμό, ὁ ὁποῖος ὁρῆκε εἴσοδο στὴ θεολογία. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκείνη, μαζὶ με τοὺς φορεῖς τῆς ἐκκοσμικευμένης πίστεως ἔχει χάσει ἔδαφος στὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀναζητᾷ νὰ συμπληρώσει τὸ κενὸ ποὺ τοῦ ἔχει δημιουργηθεῖ τέτοιες «λύσεις» προσφέρει ἡ κίνησις τῆς NEW AGE.

Ἡ νέα κίνησις εἶναι φυσικὸ νὰ βρίσκει ἀπήχηση περισσότερο στοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων, σὲ ἐκείνους ποὺ κατέχουν τὴν ὁρολογία καὶ θέτουν ἐρωτήματα με περισσότερη ἔμφαση ἐρωτήματα ποὺ ἀναφέρονται στὴ νοηματοδότηση τοῦ κόσμου.

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ φέρει ἓνα βασικὸ μήνυμα σὲ μᾶς τοὺς σημερινούς Ἕλληνες. Γιατὶ δίδεται ἡ ἐντύπωση πὼς ἡ χώρα μας θαδίζει ἓνα δρόμο περιθωριοποίησης τῆς Ἐκκλησίας. Βασικὰ συμπτώματα ἀποτελοῦν οἱ προσπάθειες θρησκευτικοῦ ἀποχρωματισμοῦ τῆς νομοθεσίας μας καὶ ὁ παραμερισμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Ὁ δρόμος αὐτὸς ἀποδεικνύεται ὅτι ὁδηγεῖ σὲ ἀδιέξοδο.

Ἐμεῖς θρискόμαστε σήμερα στὴν εὐχάριστη θέσῃ νὰ μὴ χρειαζόμαστε πειράματα, τὰ ὁποῖα ἔκαναν ἄλλοι καὶ ἀπέτυχαν. Αὐτὸ ὅμως σημαίνει πὼς ἐπιθυμοῦμε καὶ εἴμαστε σὲ θέσῃ νὰ διδαχθοῦμε ἀπὸ τὶς ἀποτυχίες τῶν ἄλλων. Ἄν τὸ ἀγνοήσουμε αὐτό, σὰν ἄτομα ἢ καὶ σὰν ἔθνος, θὰ εἴμαστε ἀδικαιόλογητοι.

Ἡ περίοδος τῆς νέας «εἰκονομαχίας» εἶναι πλέον ξεπερασμένη. Δὲν χρειαζόμαστε τόσο, ὅσο νομίζουμε, μηχανικούς, ἀλλὰ λειτουργοὺς στὸ ἔργο τῆς οἰκοδομῆς τῆς «νέας κτίσεως» καὶ διακόνους τῶν μυστηρίων τοῦ Κυρίου.

3) Ἀπὸ τοὺς Μπῆτλς στὴ NEW AGE.

Στὴν μεταπολεμικὴ περίοδο, ὅταν πλέον φάνηκαν καθαρά τὰ ἀδιέξοδα τῆς νέας θρησκείας, παρουσιάσθηκαν μερικὰ μαζικὰ κινήματα με καθαρὰ θρησκευτικὲς ἀναζητήσεις καὶ χρωματισμούς.

Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ κινήματα αὐτὰ παρουσιάσθηκε στὴ δεκαετία τοῦ 1950· ἦταν ἡ γενεὰ τῶν Μπῆτλς, γύρω

ποίων ρέουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ δάκρυα, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς συμπαθείας καὶ ἐλεημοσύνης σμικρύνεται ἡ καρδία τοῦ ἐλεήμονος, καὶ δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ ἢ νὰ ἴδῃ, ἢ ν' ἀκούσῃ βλάβην τινά, ἢ λυπηρόν τι γινόμενον εἰς τὴν κτίσιν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλόγων ζώων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας, καὶ ὑπὲρ τῶν βλαπτόντων αὐτόν, εὐχεται κατὰ πάσαν ὥραν μετὰ δακρύων, ὅπως φυλάξῃ αὐτοὺς ὁ Θεός, καὶ ἐλεήσῃ αὐτούς· ἐπίσης εὐχεται καὶ ὑπὲρ τῶν ἐρ-

πειτῶν ὡς ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἐλεημοσύνης, ἥτις κινεῖται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀμέτρως, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ» (Λόγος ΠΑ', σ. 270).

Ὅσο εἶναι καιρὸς, λοιπόν, ἄς ξαναμάθουμε νὰ πορεύωμαστε με ἐνδιὰφέρον πάντω σὲ τούτῃ τῇ γῇ καὶ ἄς μάθουμε τοὺς ἄλλους νὰ ἐνδιαφέρονται καὶ νὰ νοιάζονται. Ἐγὼ πάντως ἔμαθα νὰ με νοιάζει καὶ νὰ με νοιάζουν ὅλοι καὶ ὅλα. Νὰ ἐνδιαφέρωμαι. Εἴπαμε, «αὐτοθεραπεία»!

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΝΑΟ Κ/ΠΟΛΕΩΣ (*)

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ

Ὅταν ἔφαλλε, μὲ τὴ χάρη τῆς μουσικῆς τοῦ ἰδιοφυῆς καὶ μὲ τὸ ἀπαράμιλλο ὕφος τοῦ κατόρθωσε νὰ ἐμπνέει στὶς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν «τὴν κατάνυξη, τὸ δέος, τὸν ἐνθουσιασμό»¹⁰⁷, γιὰ τὴν ὅπως γράφει ὁ μουσικολόγος Γεώργιος Τσατσαρώνης «τὸν διέκρινε ἡγεμονικὴ φωνή, μεταλλικὴ καὶ γλυκυτάτη»¹⁰⁸.

Γιὰ τὸν Ἰάκωβο ἡ Σοφία Σπανοῦδη σὲ ἄρθρο τῆς στὴν Ἑπετηρίδα τοῦ Συλλόγου Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς σημειώνει τὰ ἑξῆς: «Ὁ Ἰάκωβος εἶναι ἀδιαμφισβήτητα ὁ μεγαλύτερος «μαῖτρ» τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ διατηρεῖ ἀκόμα τὴν αἴγλη τῆς φωνῆς τοῦ καὶ τῆς τέχνης τοῦ. Εἶναι ὁ κυρίαρχος τοῦ μεγάλου βυζαντινοῦ ὕφους μὲ τὴ γνησιώτερη σφραγίδα. Χωρὶς καμμιὰ ἐπιδειξη, καμμιὰ νοθεία στὴν ἀγνότατη τέχνη τοῦ, συγκινεῖ τὸν χριστιανὸ καὶ τὸν ἐμπειρότεχο μουσικὸ ἐξίσου μὲ τὸ μεγάλο στυλ ποὺ χαρακτηρίζει τὴν κάθε

τοῦ σοβαρὴ ἀναδημιουργία. Αὐστηρότατος τηρητὴς τοῦ γραμματικῆς ἀλλὰ καὶ τοῦ πνεύματος τῆς πρωταρχικῆς βυζαντινῆς παράδοσης, ἔχει τὴν ὑπέρτατη δύναμη νὰ ἐκθλίβῃ ἀπὸ τὸ κάθε τροπάριο τὴν πεμπουσία τῆς πνευματικότητος ποὺ τὸ διακρίνει, καὶ νὰ μεταδίδει στὸ ἐκκλησίασμα ποὺ κρέμεται ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ μιὰ μεγάλη ἐνδόμυχη συγκίνηση, παρόμοια μὲ ἐκείνη ποὺ πηγάζει ἀπὸ τίς μεγάλες μουσικὲς δημιουργίες τῶν αἰώνων»¹⁰⁹.

Γιὰ τὸν Ἰάκωβο ἀκόμα σὲ μελέτη τοῦ Καθηγητῆ Ἀγγελοῦ Βουδούρη στὴν «Ὁρθοδοξία» διαβάζουμε: «Ὁ Ἰάκωβος Ναυπλιώτης, ὡς Β' Δομῆστιχος τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ μουσικοδιδασκάλου Νικολάου Λαμπαδαρίου, ὁ ὁποῖος ἔφαλλε χρησιμοποιοῦν πάντοτε μουσικὰ κείμενα χειρόγραφα τῆς παλαιᾶς γραφῆς, Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, ἐπειδὴ ἐντελῶς οὗτος ἡγνόει τὸ νέον γραφικὸν σύστημα», «ἐμυήθη τὴν μουσικὴν καὶ ἐμορφώθη εἰς τὸ κατὰ τὸ ὕφος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ψάλλειν τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη, διέσωσε τὴν μουσικὴν πρᾶξιν τῶν ἀρχαιοτέρων πρωτοφαστῶν

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 95 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

107. Παναγιώτου Ἀντωνέλλη, Ἡ Βυζαντινὴ Ἑκκλησιαστικὴ Μουσικὴ, Ἀθῆναι: 1956, σελ. 39.

108. Γεωργίου Τσατσαρώνης, Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, εἰς Ἑπετηρίδα τοῦ Συλλόγου Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Ἀθῆναι: 1970, σελ. 77.

109. Σοφίας Κ. Σπανοῦδη, Ὁ Διδάσκαλος, εἰς Ἑπετηρίδα τοῦ Συλλόγου Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Ἀθῆναι: 1970, σελ. 132.

ἀπὸ τὸν ALLEN GINSBERG καὶ τὸν ALAN WATTS. Δὲν ὑπάρχει ἀμφισβόλια πὼς ἡ κίνησις ἀποτελοῦσε ἀντίδραση ἐναντίον τῆς ὀρθολογιστικῆς ἐρμηγείας τοῦ κόσμου καὶ τῆς θεοποιήσεως τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ.

Μία δεκαετία ἀργότερα, τὴ γενεὰ τῶν Μπήτλς διαδέχθηκε τὸ κίνημα τῶν χίππυς.

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ HELMUT AICHELIN (RELIGION - THEMA VON MORGEN, 1972, σελ. 90), «αὐτὸς ὁ ἀλλήτης τῶν πόλεων ποὺ σὰν πρότυπο συνάρπασε τοὺς νέους ἀνθρώπους, ἀναγνώρισε ἐνστικτωδῶς πὼς ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς ἔφθασε σὲ θαθεῖα κρίσις. Ἡ μηχανή, στὴν ἀριστη λειτουργία της, σὰν σύμβολο τῆς προόδου, ἄρχισε νὰ μεταβάλλεται σὲ τέρας τοῦ Φρανκεστάιν, στὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος παραδόθηκε ἀδοθήτοτος... Ἔτσι ἡ μουσικὴ τῶν BEATLS καὶ τὸ κύμα τῶν χίππυς ποὺ τὴν ἀκολούθησε, ἄρχισαν νὰ ἀναζητοῦν νέα κατανόηση τῆς ζωῆς καὶ τῆς πραγματικότητος».

Ὅπου ὑπῆρχαν ἐμπειρίες μιᾶς ἄλλης πραγματικό-

τητος, διαφορετικῆς ἀπὸ ἐκείνης ποὺ ἐκήρυττε ὁ ὀρθολογισμὸς καὶ ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς, ἐκεῖ αἰσθάνονταν νὰ προσελκύονται οἱ ἀναζητητές. Ἔτσι, ὅπως παρατηρεῖ ὁ AICHELIN, τὸ θρησκευτικὸ ζήτημα ξαναῆλθε στὴν ἐπιφάνεια.

Στὴ δεκαετία τοῦ '60 οἱ χίππυς ἀπετέλεσαν στὴν Ἀμερικὴ μαζικὸ κίνημα. Ἦσαν νέοι ἀστικῆς κυρίως προελεύσεως. Ἀπέρριπταν κάθε ἐπιβολὴ κοινωνικῶν ρόλων, τὴν ἐξουσία, τὴν ἐργασία, τὴν ἰδιοκτησία καὶ πρὸ παντὸς τὴν τάση γιὰ ἐπιτυχία στὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ζωῆς· γενικὰ τὸ λεγόμενο AMERICAN WAY OF LIFE.

Ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἔσω, πρὸς τὸ ὑποκείμενο, ἀνεζήτησαν νέες μορφὲς ἐπικοινωνίας καὶ διακήρυτταν τὴν ἐλπίδα μιᾶς «νέας ἐποχῆς τῶν λουλουδιῶν καὶ τῆς εἰρήνης», στὴ θέση τῶν τάνκς καὶ τοῦ πολέμου. Οἱ «λύσεις» δὲν ἐζητήθησαν πλέον στὸ διακοσμικὸ ἐπίπεδο, ἀλλὰ στὸ συναίσθημα, στὴν προσωπικὴ ἐμπειρία καὶ στὴν ἀλλαγὴ τῆς συνειδήσεως.

ΑΓΙΑ ΦΙΛΟΘΕΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ (1522 - 1589)

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

Θὰ πρέπει ὥστόσο νὰ προσέξουμε ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ Πατριαρχικὸ καὶ Συνοδικὸ ἔγγραφο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ποὺ τὴν ἀποκαλεῖ ἐπίσημα Ὁσία, —δὲν ἦταν δυνατό νὰ τὴ χαρακτηρίσει ἀκριβέστερα Ὁσιομάρτυρα, ἀφοῦ τὰ πάντα τὰ «πλάκωνε ἡ σκλαδιά», τὴν κατὰλῃξῃ:

«Πρὸς δὲ τὸ μνημονεύεσθαι ἀενάως τὸ θεῖον ὄνομα αὐτῆς εἰς Ἐκκλησίας δίκαιον κρίνομεν ἵνα μὴ ὁ πανδαμάτωρ χρόνος λήθῃ τῶν ἀνδαγαθημάτων προσηνήσῃ, ἐν οἷς καὶ ὁ μισθοποδότης ἐπαναπαύεται, καὶ ἄνθρωποι ἀνευφραίνονται ταῖς δοταῖς εὐχαῖς αὐτῆς, ὀφειλόντων πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις εὐδοσκομένων ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν τὸ παρὸν συνοδικὸν γράμμα ἀσπασίως δέξασθαι καὶ μὴ ἐναντίον, ἵνα μὴ ἀντὶ εὐχῆς προσηκούσης ἀρὰν ἐπισπάσσονται»³³.

Γιατὶ αὐτὴ ἡ εἰδικὴ ἀναφορά στοὺς κατοίκους τῆς Ἀθήνας; Δὲν ἀμφισβῆλλω ὅτι γίνεται γιὰ ἐκείνους ποὺ ἐξ αἰτίας τῆς δωρεᾶς κτημάτων στὴ μονὴ τῆς Ἀγίας

θίχθηκαν τὰ συμφέροντά τους, γιὰ ἐκείνους ποὺ εἶχαν καταπατήσῃ ἢ διεκδικοῦσαν ἐκτάσεις τῆς μονῆς καὶ γενικὰ ἤλθαν σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν Ἀγία καὶ τὸ μοναστήρι τῆς³⁴. Ἡ διαφορὰ τῆς μὲ τὸν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς Πεντέλης Τιμόθεο εἶναι χαρακτηριστικὴ³⁵. Δὲν τολμῶ ὅμως νὰ πιστέψω πὼς ἡ δόξα τῆς μονῆς τῆς τὸ 1583, τὸ μαρτυρικὸ τέλος τῆς, ποὺ προσῆλθε τὸ 1589 ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ τῶν κατακτητῶν στὸ μετόχι τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέα, ὅπου θρῖσκον ἡ Ἀγία γιὰ τὴν ἀγρυπνία τοῦ Ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτη (3 Ὀκτωβρίου 1588) ὀφειλόταν σὲ προδοσίαν Ῥωμοῦ, ἀν καὶ οἱ μεγαλύτερες συμφορὲς ποὺ προκλήθηκαν στὸ γένος μας ὀφείλονταν σὲ ἐμφύλιες διαμάχες.

Γεγονός, ὥστόσο παραμένει, ὅτι ἡ προσφορά καὶ τὸ ἔργο τῆς Ἀγίας προκάλεσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναγνώριση καὶ τὸν φθόνο, τὸν φθόνο φυσικὰ τῶν προκρίτων, γιατί οἱ ἀδύνατοι ἔθρῖσκον κοντὰ τῆς ἀνακούφισης καὶ προστασίας. Ἔτσι ὅταν λεηλατήθηκε καὶ καταστράφηκε τὸ μοναστήρι τῆς ἀπὸ τοὺς κατακτητῆς, οἱ πρόκρι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 77 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 4 τεύχους.

33. Πρὸλ. ὅπ. παρ.

34. Βλ. Φ ρ α γ κ α ι, ὅπ. παρ., σελ. 245.

35. Βλ. ὅπ. παρ.

καὶ αὐτοὺς τὴν σήμερον εἶναι ὁ συνεχιστὴς τῆς πατριαρχικῆς παραδόσεως»¹¹⁰.

Γιὰ τὸν Ἰάκωβο τέλος ὁ ἀείμνηστος διάδοχός του Κωνσταντῖνος Πρίγγος σὲ ἀπαθανατίζουσα τὴν φωνή του κασσέτα μᾶς διηγεῖται ὁ ἴδιος: «Βρέθηκα γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ἤκουσα τὸν Ἰάκωβο στὸν Παρακλητικὸ Κανόνα καὶ ἔλεγε «Ἀλαλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν» καὶ κατέβηκε ὁ Πατριάρχης ὁ Ἰάκωβος ὁ Γ', καὶ προσκύνησε τὴν Παμμηκάριστο καὶ ἦλθε πάλι πίσω, ἔκανε τὸ σταυρὸ του καὶ ἀνέβηκε στὸ θρόνο. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ποὺ ἤκουσα, τρελλάθηκα, λέγω: «Κανεῖς δὲν εἶναι ψάλλτης, παρὰ μόνον αὐτός»¹¹¹. Καὶ ὁ τακτικὸς μουσικὸς

ἀκροατὴς τοῦ Παναγιώτης Ἀντωνέλλης στὸ βιβλίο του «Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ» γράφει: «εἰς τὴν συνείδησιν ὄλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἠτύχησαν νὰ τὸν ἀκούσουν κατὰ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν τοῦ ἀπενέμετο αὐτοδικαίως ὁ τίτλος μὲ τὸν ὁποῖον εἰσῆλθεν πλέον εἰς τὴν Ἱστορίαν ὡς «ὁ Ἀρχὼν Πρωτοψάλτης Ἰάκωβος ὁ Μεγαλοπρεπής»¹¹².

Ἀποχωρῶντας ἀπὸ τὸ στασίδι τοῦ στὶς 28 Φεβρουαρίου 1939, τὸν διαδέχθηκε ὁ ἀντάξιός μαθητὴς τοῦ Κωνσταντῖνος Πρίγγος, ἐνῶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βενιαμὶν ὁ Α', γιὰ νὰ τιμῇ τὸν ἐκλεκτὸ καλλιτέχνη, ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικὸ ἄνθρωπο τὸν ὠνόμασε μὲ Πατριαρχικὸ Πιττάκιο «Ἐπίτιμο Πρωτοψάλτη τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας».

(Συνεχίζεται)

110. Ἀγγέλου Βουδούρη, Οἱ Μουσικοὶ Χοροὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς χρόνους, εἰς Ὁρθόδοξια, 12 (1937) 255, ὑποσημείωσις. (Καὶ ἀνάτυπον 1937, σελ. 20).

111. Κωνσταντῖνου Πρίγγου, Κασσέτα ἀπαθανατίζουσα τὴν φωνή του (ἰδιωτικὴ λήψη).

112. Παναγιώτου Ἀντωνέλλης, Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ, Ἀθήναι 1956, σελ. 40.

τοι ἐπέδειξαν παγερή ἀδιαφορία, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀπευθυνθεῖ ἡ Ἀγία, γιὰ νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὸ μοναστήρι τῆς, στὴ Γερουσία τῶν Βενετῶν. Εἶχε ἀναγκασθεῖ τότε ἡ Ἀγία Φιλοθέη νὰ θανεῖσθαι βάζοντας ἐνέχυρο τὴν περιουσία τῆς μονῆς. Ὁ ἀείμνηστος ἱστοριοδίφης Κωνσταντῖνος Μέρτζιος ἀνακάλυψε στὸ Κρατικὸ Ἀρχεῖο τῆς Βενετίας τὴν ἴδια τὴν αἴτηση τῆς Ἀγίας καὶ τὴ συνοδευτικὴ ἐπιστολὴ πού ὑπέβαλε στὴ Γερουσία τῶν Βενετῶν ὁ Ἀγιοδασιλείτης μοναχὸς Σεραφεῖμ Πάγκαλος, μὲ τὸν ὁποῖο τὴν ἔστειλε τὸ 1583. Ἀξίζει νὰ σκύψουμε πάνω σὰ πολύτιμα αὐτὰ ἔγγραφα, γιὰτὶ μᾶς παρέχουν καὶ μιὰ αὐθεντικὴ εἰκόνα τοῦ μοναστηρίου, τοῦ δυναμικοῦ καὶ τῆς προσφορᾶς του, καὶ πρῶτα στὴν ἐπιστολὴ τοῦ μοναχοῦ Σεραφεῖμ, πού τὸ περιγράφει ὡς ἑξῆς:

«Εἶναι περίπου δώδεκα χρόνια ἀφότου μία εὐγενὴς Ἀθηναία, ἀπὸ θεῖον ὁρμωμένη ζῆλον, ἀνῆγειρεν ἐν μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου ὡς καὶ δύο μετόχια. [Ἄρα ἡ Ἀγία ἴδρυσεν τὸ μοναστήρι τῆς σὲ ἡλικία 19 ἐτῶν περίπου]. Τὸ μοναστήρι τὸ ἐπροίκισε μὲ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά της καὶ γενομένη μοναχὴ ἡ Φιλοθέη ὑπηρετεῖ εἰς τὸ μοναστήρι κατὰ τὴν τάξιν τῶν Καπουτσιῶν. Αὕτη συντηρεῖ περὶ τὰς 150 καλογραίας. Εἰς τὸ μοναστήρι, πλὴν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν λατρείας καὶ ἄλλων κοινωφελῶν ἔργων, εὐρίσκουν ἀσὺλον πολλοὶ σκλάβοι καὶ ὄχι ὀλίγοι ἄπιστοι χριστιανοί. [Προκαλεῖ ἐντύπωση ὁ καταπληκτικὰ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν μοναζουσῶν πού εἶχε συγκεντρώσει ἡ Ἀγία Φιλοθέη, ἀλλὰ καὶ τὸ θάρρος τῆς νὰ φέρει σὶν Χριστὸ Τούρκους - ἄπιστους, ἐνέργειες πού πλήρωσε μὲ τὴ δῆωση τοῦ μοναστηρίου τῆς, μὲ τὸ ἴδιο τὸ αἷμα τῆς, ὅπως μαρτυρεῖ στὴ συνέχεια ὁ μοναχὸς Σεραφεῖμ:] «Τοῦτο προὔκάλυψε τὴν ὁργὴν τῶν ἐχθρῶν τῆς θρησκείας μας καὶ ἀπεπειράθησαν οὗτοι νὰ ματαιώσουν τὸ ἔργον, καταστρέφοντες τὸ μοναστήρι, οἰκειοποιούμενοι τὴν περιουσίαν του καὶ ἀτιμάζοντες τὰς παρθένους. Καὶ ἐπειδὴ, πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ επικρεμαμένου κινδύνου, δὲν ὑπῆρχεν ἄλλον μέσον ἀπὸ τὸ χρῆμα, ἠναγκάσθη ἡ προηγουμένη νὰ ἐνεχυριάσῃ ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν τοῦ μοναστηρίου διὰ 140.000 ἄσπρα καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχει μὲ τί μέσον νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος τοῦτο καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ μοναστήρι ἀπὸ τὸ ὑπέρογκον ἀπὸ βάρους, ἐλπίζουσα εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν Χριστιανῶν, ἀπέστειλεν ἐμὲ τὸν πάτερ Σεραφεῖμ, μοναχὸν τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, κάτοικον Ἀθηνῶν, ὡς πληρεξούσιόν τῆς, πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, ἵνα τὴν ἱκετεύσω, ὡς ταπεινῶς τὸ πράττω, ὅπως, δεδομένης τῆς γνωστῆς εὐσπλαχνίας Τῆς καὶ τῆς ἁγίας πίστεώς Τῆς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν

Ἰησοῦν Χριστόν, εὐδοκήσῃ νὰ συνδράμῃ, μὲ τὸν σκοπὸν ἵνα ἀποφενχθῇ ὁ διασμὸς τόσων ἀνθρώπων παρθένων καὶ ἵνα μὴ στερηθοῦν τοιοῦτου ἀσύλου οἱ αὐτοὶ σκλάβοι καὶ νὰ ἐμποδισθῇ ἡ λύτρωσις τόσων ταλαιπωρουμένων ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ διατηροῦν αἰωνίαν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα εὐγνωμοσύνην καὶ θὰ ἱκετεύουν τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ τῆς διαφυλάξεως καὶ κραταιώσεως τῆς Ὑμετέρας Ἐνδοξοτάτης Ἐπικρατείας καὶ ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ μακροημερεύσεως τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος. Εὐχαριστῶ»³⁶.

Ἡ αἴτηση τῆς Ἀγίας τοῦ 1583 πρὸς τὴ Γερουσίαν τῶν Βενετῶν εἶναι τὸ μοναδικὸ κείμενό τῆς πού γνωρίζομε. Ὁ Καθηγητὴς Τωμαδάκης παρατηρεῖ ὅτι «οὐδ' αὕτη ἡ πρὸς τὸν Ἱέρarca ἐπιστολὴ τῆς Ὀσίας, γραφεῖσα εἰς λογίαν γλῶσσαν, πιθανώτατα ὑπὸ λογίου συγγρόνου ὑδρίσαντος τοὺς Ἀθηναίους, γνωρίζομεν ἂν ὀφείλεται εἰς τὴν Ὀσίαν»³⁷. Ἄς ἀκούσουμε, λοιπόν, τὴν ἴδια τὴν Ἀγία μας νὰ μιλάει γιὰ τὸ μοναστήρι τῆς:

«Ἐκλαμπρότατοι, ὑψηλότατοι, δικαιοτάτοι, φρονημότατοι, ἐλεημονότατοι καὶ ὑπέριμτοι ἀφεντιά τῆς Βενετίας.

Μετάνοιαν δουλικὴν ἀπονέμων τῆς λαμπροτάτης σας ἀφεντίας ἐγὼ ἡ ταπεινὴ σας δούλη Φιλοθέη μοναχὴ σὺν παντὶ τῷ ἡμῶν ποιμένι. Γνωστὸν ἔστω τῆς ἀφεντίας σας ὅτι ἐποίησα μοναστήριον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ πανευφήμου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου σὺν δύο μετόχια ἐν ταῖς Ἀθήναις καὶ ἐσύναξα παρθένους τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν πεντήκοντα ὡς τρέφω καρονικῶς καὶ πορεύονται κοινοβιακῶς. Καὶ περαιοῦμενον καιρὸν μᾶς ἐσυκοφάντησαν οἱ Ἀγαθηνοὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν αἰχμαλώτων χριστιανῶν ὅπου ἔτυχαν εἰς τὰς χεῖρας μας καὶ διὰ τινὲς Ἀγαθηνές, ὅπου εὐρέθησαν εἰς πάντα ταῦτα οἱ Ἀγαθηνοί, καὶ ἐβούλοντο ἀπολέσαι τὸ μοναστήριον, καὶ τὰς παρθένους λαβεῖν, εἰς τὴν ἐξουσίαν τους. Γνοὺς δὲ ἐγὼ ἡ δούλη τῆς ἀφεντίας σας, τὸν ἀνήμερον καὶ ἄγριον θυμὸν ὅπου εἶχαν πρὸς ἡμᾶς, καὶ διὰ νὰ μὴν χαλάσουν τὴν μονήν, καὶ νὰ μὴν ἀφήσω τόσες ψυχὰς καὶ πέσουν εἰς χεῖρας ἀνόμων, καὶ ἀπολεσθῶν, ἔμεινα χρεώσις ἄσπρα χιλιάδες ἐξήκοντα καὶ τὸν ἀπερατούμενον μῆναν Αὐγουστον ἦλθαν οἱ Ἀγαθηνοί, καὶ ἔψαξαν τὲς μονὰς καὶ ἤρσαν σκλάβον τοῦ φλαμπουριάρη ὅπου τὸν εἶχαμεν εἰς φύλαξιν διὰ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τρεῖς τούρκισσες ὅπου ἦταν καλογριῆς. [Ἡ πληροφορία ἀπὸ πρῶτο χέρι, ἀπὸ τὴν ἴδια

36. Πρβλ. Μέρτζιος, ὅπ. παρ., σελ. 125.

37. Πρβλ. Ἀκολουθία καὶ βίος..., ἐν Ἀθήναις 1953, σελ. 9.

τὴν Ἀγία ἔχει ξεχωριστὴ σημασία ὄχι μόνο γιὰ τοὺς λόγους ποὺ προκαλέσαν τὴ δόξα, ἀλλὰ γιὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιδράσεως ποὺ ἀσκοῦσε, ὥστε νὰ προσελκύει καὶ ἀλλόπυτοις]. Καὶ κατὰ τῆς ὥρας μὲ ἔλαβαν εἰς τὰς χεῖράς τους, καὶ μὲ ἔβαναν εἰς τὸν γουλὰν εἰς μεγάλην φύλαξιν· καὶ τὲς μονὲς ἐδιαγουμίσανε· καὶ οἱ παρθένες ἐσκόρπισαν· μέρος δὲ ἐγλύτωσαν κρυφίως· καὶ οἱ ἐπίλοιποι εὐρίσκονται μετὰ τῆς συνοδίας ἡμῶν καὶ καθεκάστην ὥραν μὲ ἔδιδαν μαρτύριον νὰ γίνω Τούρκισσα ἐγὼ τε καὶ οἱ ἀδελφές, ἢ νὰ μὲ καύσουν. Ἐγὼ δὲ ἡ εὐτελὴς δούλη τῆς ἀφεντίας σας, ἐνθυμώνας ποῦ νὰ ἀφήσω τόσες ψυχὲς ὀρφανὲς νὰ πέσουν εἰς χεῖρας ἀπίστων, ὅπου δὲν ἔχουν καμμίαν ἐλπίδα, μόνον εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἀφεντία σας, καὶ παραμικρὸν εἰς ἡμᾶς, ἐβάλαμεν τὰ σκεύη τῆς ἐκκλησίας καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ μοναστηρίου ἀμανατέ [δηλαδὴ ἐνέχυρο], καὶ ἐσυνάξαμεν ἄσπρα χιλιάδες ὀγδοήκοντα καὶ ἐδώκαμεν τοῦ κατιῆ καὶ τοῦ φλαμπουριάρη καὶ τῶν ἐπιλοίπων Τούρκων διὰ νὰ μὴν γενῶ συνκελέτη· καὶ ἔτι μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν ἐδοθηθῆκαμεν καὶ ἐγλυτώσαμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τους. [Θὰ διατύπωνα εἰκασία ὅτι ἀπήχηση τῶν περιστατικῶν αὐτῶν ἀποτελεῖ ἡ ἀναφερομένη σὶδὸν Βίο τῆς Ἀγίας καταφυγὴ στὴ μονὴ 4 αἰχμαλώτων Ρωμίων γυναικῶν στὰ χεῖρα τῶν Τούρκων, ποὺ ὄρμησαν γιὰ νὰ τὶς πάρουν πίσω σὶδὸν μοναστήρι, ὅπου ἄρπαξαν καὶ τὴν Ἀγία, ποὺ τὴν ὀδήγησαν σὶδὸν μουσουλμάνο ἡγεμόνα, ὁ ὁποῖος τὴν ἔριξε στὴ φυλακὴ³⁸, ἂν δὲν θεωροῦσα πιθανώτερο νὰ συνέβησαν καὶ τὰ δύο γεγονότα, γιὰ τὸ συντάκτης τοῦ Βίου εἶναι πολὺ κοντινὸς σὶδὸν χρόνον ποὺ ἔζησε ἡ Ἀγία. Πάντως προκαλεῖ ἀπορία πῶς παρασιώπησε τὴ δόξα τοῦ μοναστηρίου, ποὺ ὀδήγησε σὲ τόσο δύσκολη θέσι τὴν ἀδελφότητα τῆς Ἀγίας, ὅταν μάλιστα προηγήθηκε 6 χρόνια ἀπὸ τὸ μαρτύριό της; Ἄς ξαναγυρίσουμε ὅμως στὴν ἐκκλήση τῆς Ἀγίας:] «Μόνον πῶς σιεκόμαστε εἰς ἐπιφύλαξιν μὲ ἐγγύησιν, ὥστε νὰ δοθοῦν τὰ ἄσπρα τοῦ πρώτου χρόνου, καὶ τοῦτοι οἱ ὀγδοήκοντα χιλιάδες. ἐργικώνας δὲ τὲς πολλὰ καὶ ἀρίθμητες μεγάλες ἐλεημοσύνας ἃ ποιεῖ ἡ ἀφεντία σας καθ' ἐκάστην ὥραν καὶ μὴ δυνάμεναι αἱ ἀνήμεροι μοναχαὶ ἐκβαλεῖν τὸ μεγάλο καὶ πολὺ χρέος, τὸ πρῶτον καὶ ἐτοῦτο τῆς μεγάλης ἀνάγκης, ὅπου μᾶς ἐπλάκωσεν, ἐκλέξαμεν τὸν ὁσιώτατον Σεραφεῖμ ἐπίτροπον ἐδικὸν μας καὶ στέλλομεν αὐτὸν σὺν τῇ συνοδίᾳ αὐτοῦ πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἐλεήμονας ἀφέντες καὶ εὐσεβεῖς χριστιανούς, ὅπως μᾶς ἐλεημονήσετε νὰ ἐβγοῦμεν ἀπὸ τοῦ μεγάλου καὶ ἀνέλπιδου χρέους, ὅπου

38. Βλ. ὅπ. παρ., σσ. 58 - 59.

δὲν ἔχομεν αἱ πτωχαὶ ἀλλοῦ ἐλπίδα, μόνον εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀφεντία σας· νὰ μᾶς ἐλυτρώσετε ἀπὸ τοὺς ἐσθλοὺς διαδόλους· καὶ δὲν πέσουν τόσες ψυχὲς εἰς τὰς χεῖρας τους καὶ κολασθοῦν· ὑμεῖς δὲ τὸν ἄξιον μισθὸν λάβετε παρὰ Θεοῦ καὶ τὴν τῶν πραέων γῆν κληρονομήσετε· καθὼς καὶ ὁ Δαυὶδ λέγει: «δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσιν εἰς τὸν αἰῶνα ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ πάλιν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανεῖζει ὁ δίκαιος καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται». Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς μακαρισμοῖς: «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». Τὸν δὲ Πρωτόκλητον καὶ μέγαν Ἀπόστολον Ἀνδρέαν [ἐπ' ὀνόματι τοῦ εἰμιᾶτο ὁ Ναὸς τῆς μονῆς τῆς Ἀγίας, ὅπως καὶ σήμερα τὸ Παρεκκλήσιο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ποὺ ὑψώνεται στὴ θέσι του] διὰ παντὸς βοηθὸν ἔχητε, καὶ παρ' ἡμῶν τῶν εὐτελῶν, μνημόσυνον διηνεκὲς ἕως οὗ ἡ μονὴ ἴσταται καὶ γένητε νέοι κτήτορες. ἀφγ' (1583) Φεβρουαρίου κβ' (22).

† Ἡ κατὰ πάντα δούλη τῆς λαμπροτάτης σας ἀφεντίας Φιλοθέη μοναχὴ καὶ ἡ λοιπὴ ἀδελφότης³⁹.

Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα, ποὺ δημοσίευσεν ὁ Μέρτζιος ἀπὸ τὸ Κρατικὸ Ἀρχεῖο τῆς Βενετίας γνωρίζουμε καὶ τὴ συνέχεια στὴν αἴτηση τῆς Ἀγίας. Ὁ μοναχὸς Σεραφεῖμ Πάγκαλος πηγαίνει πρῶτα στὸν Καθολικὸ Ἐπίσκοπο Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας Παῦλο, ὁ ὁποῖος τὸν ἐφοδιάζει μὲ συστατικὸ ἔγγραφο ἰδιαιτέρου σημαντικὸ γιὰ τὴ φήμη τῆς Ἀγίας στὰ χρόνια αὐτά. Σ' αὐτὸ ὁ Λατίνος ἱεράρχης παρατηρεῖ ὅτι «ἡ ἐγνωσμένη καλωσύνη της καὶ τὰ καλὰ της ἔργα προσέλωσαν καὶ πολλὰς Τούρκισσας πρὸς αὐτὴν καὶ τὲς ἔκαμε χριστιανές. Ἐπίσης ἐδέχθη εἰς τὸ Μοναστήρι πολλὰς γυναικας ἀμαρτωλὰς ποὺ ἦσαν ἐγκνοὶ καὶ τὰς ἔκρυπεν εἰς τὸ μοναστήρι, ἵνα μὴ τιμωρηθοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους»⁴⁰.

Ἔτσι ὁ Σεραφεῖμ κατορθώνει νὰ πείσει τὴ Βενετικὴ Γερουσία, ποὺ μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν νὰ ἐρευνήσῃ ὁ Βενετὸς βαῖλος στὴν Πόλιν τὰ γραφόμενα τῆς Ἀγίας ὡς πρὸς τὴν καταστροφὴ τοῦ μοναστηρίου της, ψηφίζει στὶς 7 Αὐγούστου 1583 μὲ ψήφους 147 ὑπέρ, 2 κατὰ καὶ 5 ἀποχές, νὰ καταβληθοῦν στὴν Ἀγία Φιλοθέη διακόσια χρυσὰ τσεκίγια, γιὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀνασυγκροτήσῃ τὸ μοναστήρι της⁴¹.

Θὰ περάσουν ἀρκετοὶ μῆνες, γιὰ νὰ ὁλοκληρώσῃ

39. Πρβλ. Μέρτζιο, ὅπ. παρ., σσ. 123 - 124 (Τὸ παραινέσιον στὴ σελ. 129).

40. Πρβλ. Μέρτζιο, ὅπ. παρ., σελ. 126.

41. Βλ. Μέρτζιο, ὅπ. παρ.

ὁ Βενετὸς βαΐλος στὴν Πόλὴ τὴν ἔρευνά του γιὰ τὰ γραφόμενα τῆς Ἀγίας, —δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε πόσο δύσκολες ἦταν τότε οἱ ἐπικοινωνίες καὶ οἱ μεταφορές—, καὶ νὰ ἀποφανθεῖ τὰ ἐξῆς θαυσιμάκιστα γιὰ τὴν ἐθνική της δράση:

«Ενεργήσας ἐπισταμένην ἔρευναν διεπίστωσα ὅτι εἶναι ἀληθέσιαι τὸ χρέος πὺν ἔκαμε ἡ ἐν λόγῳ προηγουμένη, ἵνα ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων τὸ μοναστήρι, τὸ ὁποῖον οἱ οἱ ἤθελον νὰ καταστρέψουν· διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀπελύττωναν σκλάβους»⁴².

Στὸ ἴδιο ἔγγραφο ὁ Βενετὸς βαΐλος στὴν Πόλὴ ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἀγία ἔχει ἀποσυρθεῖ, μετὰ τὴν καταστροφή, στὴν Ἀνδρό. Στις 10 Μαΐου 1584 ὁ ἴδιος θὰ καταβάλλει στὸν μοναχὸ Σεραφεῖμ Πάγκαλο τὰ 200 χρυσὰ τσεκίγια. Τὴν ἀποδείξη προσυπογράφουν ὁ πολὺς Μάξιμος Μαργούνιος καὶ ὁ Πρωτεύδικος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἱερέας Δανιήλ^{42α}.

Μετὰ ἀπὸ τέσσερα χρόνια, στὰ 1588, σὲ μιὰ νέα ἐπίθεση τῶν Τούρκων στὸ μετόχι τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέα, —ἦταν φυσικὸ νὰ ἔχει τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τοῦ ναοῦ τοῦ κεντρικοῦ μοναστηριοῦ, ὄνομα πὺν διατηρεῖ καὶ ὁ ναὸς τῆς ὁδοῦ Πατησίων ὡς σήμερα—, ἡ Ἀγία ἔπεφτε ἀναίσθητη ἀπὸ τὸ ἄγριο ξυλοκόπημα τῶν κατακτητῶν, γιὰ νὰ ξεφυγῇ μετ' οὐ πολὺ (σὲ διάμηση μῆνες) στὸ μετόχι τῆς Καλογρέζας. Ἀλλὰ τὸ τονίζω γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά. Ἦταν τέτοια ἡ δυναμικὴ παρουσία τῆς Ἀγίας, ὥστε καὶ μετὰ τὸ ἐπίγειο πέρασμά της, νὰ συνεχιστεῖ τὸ ἔργο της ἀπὸ τὴν διάδοχόν της Λεοντία καὶ τίς ἄλλες ἀδελφές καὶ μετὰ ἀπὸ κάθε νέα καταστροφή πὺν προξενούσαν οἱ Τούρκοι στὸ μοναστήρι της, αὐτὸ νὰ ἀναιχοδομεῖται ἀπὸ τὰ ἐρείπια, ὅπως ὁ φοῖνικας ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὴν τέφρα του⁴³.

Πολλοὶ σύγχρονοί μας ἐντυπωσιασμένοι ἀπὸ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τῆς Ἀγίας Φιλοθέης, τὴν χαρακτηρίζουν μὲ διάφορα ἐπίθετα: «φεμινίστρια», «ἐπαναστάτρια» κ.λπ. Ἀλλὰ εἶδαμε ἤδη ὅτι ὁ γυναικεῖος μοναχισμὸς τῆς Ὁρθοδόξιας εἶχε στὸ Βυζάντιο μακριὰ προῖστορία, ἐνῶ ἡ ἐθνικὴ δράση τῆς Ἀγίας ὑπαγορευόταν ἀπὸ τὴν παράδοσιν τοῦ μεταδουζαντινοῦ μοναχισμοῦ, πὺν κρατοῦσε στὰ χεῖρα του τὴν παιδεία, σφυρηλατοῦσε τὴν ἐθνικὴ συνείδησιν καὶ ἀσκοῦσε συστηματικὸν φιλανθρωπικὸν ἔργο μὲ περίθαλψιν κάθε μορφῆς, φύλου καὶ ἡλικίας ἀναξιοπαθούντων. Ὁ Μακρυγιάννης διεκτραγωδώντας τὰ δεινὰ, πὺν ὑπέστησαν οἱ

μοναχοὶ κατὰ τὴν Βαυαρικὴν ἐκτοπισμὸν στὰ περίφημα «Ἀπομνημονεύματά» του:

«Διάλυσαν τὰ μοναστήρια· συνφώνησαν μὲ τοὺς Μπαυαροὺς καὶ πούλασαν τὰ δισκοπότηρα καὶ ὅλα τὰ γερὰ εἰς τὸ παζάρι καὶ τὰ ζωντανὰ δίχως τίποτα. Κι ἔκαμαν καὶ τὰ μούλκια [μοναστ. κτήματα] λιβάδια καὶ τὰ βόσκαγαν... Ἀφάνησαν ὅλως διόλου τὰ μοναστήρια καὶ οἱ καημένοι οἱ καλόγεροι, ὅπου ἀφανίστηκαν εἰς τὸν ἀγῶνα, πεθαίνουν τῆς πείνας μέσα σιτὺς δρόμους, ὅπου αὐτὰ τὰ μοναστήρια ἦσαν τὰ πρῶτα προπύργια τῆς ἀπανάστασής μας. «Οἱ ἐκεῖ ἦσαν καὶ οἱ ἱεραρχοὶ καὶ ἐπισκοποὶ καὶ ἀρχιεπίσκοποι τοῦ πολέμου· ὅτι ἦσαν παρήμερον καὶ μυστήριον ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Καὶ θυσίασαν οἱ καημένοι οἱ καλόγεροι καὶ σκοτώθηκαν οἱ περισσότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα. Καὶ οἱ Μπαυαροὶ παντύχαιναν ὅτι εἶναι οἱ Καπονιζῖνοι τῆς Εὐρώπης, δὲν ἤξεραν ὅτι εἶναι σεμνοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι καὶ μὲ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τοὺς ἀπόχτησαν αὐτὰ, ἀγωνίζοντες καὶ δουλεύοντας τόσοι αἰῶνες καὶ ζοῦσαν μαζί τοὺς τόσοι φτωχοὶ καὶ ἔτιρωσαν ψωμὶν»⁴⁴.

Αὐτὴ τὴν παράδοσιν ἐκφράζει πλήρως ἡ Ἀγία Φιλοθέη, τίποτε τὸ διαφορετικόν. Ἀσφαλῶς μὲ πληρότητα καὶ δυναμισμό, πάντως αὐτὴν ἀκριβῶς. Κατὰ πρῶτον λόγον ἐπιδίδεται μὲ τίς σὺν αὐτῇ μοναχὲς στὴ λατρεία καὶ τὴν πνευματικὴν ζωὴ. Σὲ ὦρα ἀγρυπνίας τὴ συλλαμβάνουν καὶ τὴν ξυλοκοποῦν στὸ μετόχι τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέα. Τῆς ἀποδίδεται καὶ ἕνας ἀπλοελληνικὸς ὕμνος στὴν Παναγία:

«Ἐγκώμιον πεζὸν εἰς ὑπεραγίαν Θεοτόκον ποιηθέν, τὸ μὲν μέλος παρ' εὐτελοῦς τινος Νικολάου τοῦ Καρίκειως, τὰ δὲ γράμματα παρ' εὐγενοῦς γυναικὸς τὰ πρῶτα φερούσης Ἀθήνης ἧς ἡ κλήσις Ρεσοῦλα [ἔτιοι λεγόταν πρὶν καρεῖ μοναχὴ, κατὰ τὸν Γεννάδιον δηλ. Παρασκευοῦλα (Ρεσοῦλα)]:

Παρθένε μου Πανάμωμε καὶ ἀθάνατή μου Βρῦση, τῶν Προφητῶν τὸ κήρυγμα καὶ τῶν δόσιων μήτηρ ἐσὺ ὅσους τὸ στήριγμα πὺν ἔλεγον οἱ Προφῆται ἐσὺ βάτιος ἡ ἀφλεκτος σὺ τὸ Ἅγιον Ὅρος. Ἐσὺ ἐκείνη ἡ κιθωτός, κόρη ἡγιασμένη. Ἐσὺ καὶ τὸ παλάτιον, οἶκος τοῦ βασιλέως ὅπου κατοίκησε Θεὸς καὶ φόρεσε τὴν σάρκα καὶ κατεδέχθη τὸν Στανδρὸν διὰ τὲς ἀμαρτίες μου»⁴⁵.

Δυστυχῶς τὸ χειρόγραφο πὺν παραδίδει τὸν ὕμνον

42. Πρβλ. Μέρτζιου, ὅπ. παρ., σελ. 127.

42α. Βλ. Μέρτζιου, ὅπ. παρ., σελ. 128.

43. Βλ. Φραγκάκι, ὅπ. παρ., σελ. 246.

44. Πρβλ. Μακρυγιάννης: Ἀπομνημονεύματα, εἰσαγωγή - σχόλια Σπύρου Ἰ. Ἀσδραχᾶ, ἐκδόσεις Α. Καραβία, χ.χ., σελ. 362.

45. Πρβλ. Φραγκάκι, ὅπ. παρ., σελ. 245.

και ὁρισκόταν στὴ Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ἀπὸ ὅπου τὸ ἔφερε στὸ φῶς ὁ Ν. Βέης, καταστράφηκε κατὰ τὸν πυρπολισμὸ τοῦ μοναστηριοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς⁴⁶.

Τὸ μοναστήρι τῆς Ἀγίας Φιλοθέης ἀκολουθοῦσε τὸ κοινοβιακὸ σύστημα⁴⁷, πού εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν τρόπος ἀσκήσεως, πὺν ἀκολουθεῖ ὁ Ὁρθόδοξος μοναχισμός. Ἐξ ἄλλου ἤδη ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ περίοδο τὰ κοινοβία λειτουργοῦν ξενοδοχεῖα γιὰ φιλοξενία ξένων, νοσοκομεία καὶ γηροκομεία γιὰ τὴν περίθαλψη ἀσθενῶν καὶ γερόντων, ὀρφανοτροφεία καὶ ἄλλα κοινωνικὰ ἰδρύματα⁴⁸. Παράλληλα στεγάζουν διδασκαλικά ἐργαστήρια καὶ σχολεῖα, ὅπου διδάσκεται ὅχι μόνον ἡ ἐκκλησιαστικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ θύραθεν παιδεία⁴⁹. Ἡ Ἀγία Φιλοθέη ἡ Ἀθηναία, λοιπόν, συνεχίζει κατὰ γράμματα καὶ μάλιστα μὲ θαυμαστὴ ἀπόδοση καὶ ἐκπληκτικὸ εὖρος τὴν ἑλληνορθόδοξη παράδοση. Μὲ τὴν παράδοση αὕτη ἡ Ρωμιοσύνη κράτησε ὅχι μόνον τὴν πίστη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθνικὴ τῆς ἰδιαιτερότητα. Καὶ μάλιστα σὲ καιροὺς πονηροὺς καὶ χαλεποὺς... περίπου σὺν τοὺς σημερινούς, πὺν ἐπειδὴ δὲν εἶναι ὅπως ἐκεῖνοι κατὰδηλοῖ εἶναι πὺν ἐπικίνδυνοι καὶ καταλυτικοί. Θὰ ξαναγυρίσω πάλι στὸν ἑορτασμὸ τῆς Ἀγίας, πὺν ὁ Καθεδρικός μας Ναὸς ὁργάνωσε μὲ τόσην ἐπιμέλεια, κόπους καὶ φροντίδες. Συνάξεις πρώτιστα λατρευτικὲς, πὺν μᾶς φέρουν τόσο κοντὰ στὴν Ἀγία καὶ τὴν παράδοσή της, τὴν παράδοσή μας. Πρέπει νὰ τίς ζοῦμε ὅσο πὺν πνευματικὰ μποροῦμε καὶ νὰ συνεχίσουμε τὴ νέα ὥραία αὕτη παράδοση πὺν ξεκινάει ἡ ἀλλιῶς τὴν παλαιότατη αὕτη παράδοσή μας πὺν ἀναδιδίνει. Δὲν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία ὅτι ταυτόχρονα θὰ θέσουμε στὸ περιθώριο τίς σύγχρονες ἐπιθέσεις καὶ τοῦ πονηροῦ καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, μ' ὅποια μορφή καὶ ἂν μᾶς ἔρχεται!

Στὰ τελευταῖα χρόνια ἡ «κρύπτη» τῆς Ἀγίας στὴ Φιλοθέη εἶχε καταστῇ τὸπος τελέσεως ὑπαίθριων γάμων. Ὁ Καθηγητὴς τῆς Λαογραφίας Δημ. Σ. Λουκάτος ἔχει γράψει σχετικὰ:

«Ἰδιαίτερα γραφικὴ ἐκκλησία τῆς θοίσκεται σὺν ὁμώνυμο προάστιο, γνωστὴ καὶ γιὰ τοὺς σιγνοὺς γάμους, πὺν ἐδλογοῦνται ἐκεῖ. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέλεση τοῦ γάμου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση τῆς θρησκευτικῆς ἐδλογίας, ἀποτελεῖ καὶ μιὰ τελετουργικὴ «θε-

βαίωση» τῆς μεγάλης ἀλλαγῆς σὺν ζωὴ τῶν νεονύμφων (πὺν ἀφορᾷ καὶ τοὺς γονεῖς τῶν), ἐπισημαίνει τὴν ἀποκορύφωση τῆς νεανικῆς τῶν ζωῆς (ἰδιαίτερα μὲ τὴ «στέψη») καὶ συνθέτει μιὰ ποιητικὰ καλοθύμητη ὥρα, μεταβατικὴ πρὸς τὴ συζυγικὴ διαβίωση (ὅπως τὸ τονίζουν καὶ οἱ ψαλλόμενες εὐχὲς) καὶ πρὸς τίς χαρὲς τῆς ποθητῆς τεκνογονίας. Τὰ γραφικὰ ἐκκλησιάκια ἡ οἱ ἐπιθλητικὲς ἐκκλησίες, πὺν διαλέγονται γιὰ τὴν τελετὴ αὕτη, τέτοια παραδοσιακὴ καταξίωση προσφέρουν σιτοὺς νεονύμφους»⁵⁰.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ τέλεση τῶν γάμων στὴν «κρύπτη» τῆς Ἀγίας εἶχε προσλάβει κοσμικὸ χαρακτήρα, γι' αὐτὸ καὶ μὲ ἀπόφαση τοῦ Μακαριωτάτου ἔχει ἀπαγορευθεῖ νὰ ἐδλογοῦνται γάμοι ἐκεῖ. Εἶναι πὺν καιρὸς νὰ ἐπιστρέψουμε σὲ μιὰ πὺν πνευματικὴ καὶ οὐσιαστικὴ ἀπότιση τῆς στὴν «Κυρὰ τῶν Ἀθηνῶν» ξαναδρίσκοντας τὴ γνήσια ἑλληνορθόδοξη ταυτότητά μας. Κι αὐτὸ, δόξα τῷ Ἀγίῳ Τριαδικῷ Θεῷ, ἐπισυμβαίνει σήμερα καὶ στὸ κέντρο (Καθεδρικός Ναός), ἀλλὰ καὶ στὸ προάστιο τῆς Ἀγίας Φιλοθέης (Ναὸς Ἀγίας Φιλοθέης)*.

50. Πρὸλ. Δ. η. μ. Σ. Λοὺκάτος: Συμπληρωματικὰ τοῦ Χειμῶνα καὶ τῆς Ἀνοιξῆς, ἐκδ. Φιλιππότη, Ἀθήνα 1985, σελ. 121.

* Διάλεξη σὺν Φιλολογικὸ Σύλλογο «Παρνασσός» τὴν Κυριακὴ 16 Φεβρουαρίου 1986, ὥρα 6.30 μ.μ., ὁργανωμένη ἀπὸ τὸν Καθεδρικό Ναὸ Ἀθηνῶν σὺν πλάισια τοῦ ἑορτασμοῦ μὲ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ τιμίου λειψάνου τῆς Ἀγίας σὲ νέα ἐπαγρυωμένη λάρνακα σὺν ἀριστερὸ κλίτος τοῦ Ἱ. Ναοῦ γιὰ διαρκὴ προσκύνηση καὶ ἁγιασμὸ τῶν πιστῶν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχοφειλεστάτου καὶ θαυμαστοῦ βιβλίου
ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικαῖς καὶ κατάνυξι
εἰς κάθε κεφάλαιον

Ἡ «Μίμησις» αὕτη τοῦ Χριστοῦ διαφέρει θεατικῶς ἀπὸ ὅλες τίς μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστέρα, ἀπὸ ὀρθόδοξου ἐπόψεως.

Ἀνατύπωσης καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἐνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ ἐδλογίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Σελίδες 532, ἐξώφυλλον εἰς τετραχρωμίαν, ὀρχ. 800 (πλέον ταχυδρομικὰ).

Κεντρικὴ διάθεσις: Ἀποστολικὴ Διάκονία, Ἱαίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

46. Βλ. ὅπ. παρ.

47. Βλ. Ἀκολουθία καὶ ὁλος..., ἐν Ἀθήναις 1953, σελ. 57 κ. ἔξ.

48. Βλ. Ν. Β. Τωμαδάκης, πρόλογο σὺν βιβλίῳ μου: Βυζάντιο καὶ Ἐκκλησία, ὅπ. παρ., σσ. 9-10.

49. Βλ. Ἀγνὴς Βασιλάκοπούλου - Ἰωάννου: Ἡ ἀναγέννησις τῶν Γραμμάτων κατὰ τὸν ἹΒ' αἰῶνα εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ὁ Ὁμηρος, Ἀθήναι 1971 - 1972.



Η ΣΕΛΙΔΑ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ

Με τη ΜΑΡΙΑ ΜΑΤΖΑΡΗ - ΜΙΧΑΗΛ

5. Ἡ πρεσβυτέρα - μητέρα

Καλή μου πρεσβυτέρα,

Πόσο γρήγορα, αλήθεια, περνούν τὰ χρόνια! Πότε ἦταν, πού ἐστὶ καὶ ὁ σύζυγός σου κουβεντιάζατε ἡσυχά γιὰ τὰ ὄνειρά σας, γιὰ τὴ ζωὴ, στὰ ὅσα χρόνια θὰ σᾶς χάριζε ὁ Θεός. Ἐκεῖνος μιλοῦσε γιὰ τὴν ἱερωσύνη, γιὰ τὴν ἐνορία, γιὰ τὸ πόσο σκληρὰ θὰ ἔπρεπε νὰ κοπιάσει. Καὶ σύ, γιὰ τὴ βοήθεια πού θὰ πρόσφερες, γιὰ τὴν ἀγάπη πού θὰ σκορποῖσες στοὺς ἐνορίτες, τὰ παιδιά τοῦ Θεοῦ, στὸν πόνο καὶ στὴ χαρά τους. Καὶ οἱ ὥρες περνοῦσαν χωρὶς νὰ τίς καταλαβαίνετε. Ἐφταναν μεσάνυχτα καὶ νομίζατε ὅτι ἦταν ἀκόμα νωρίς. Στὸ σπίτι ἐπικρατοῦσε τόση ἡσυχία πού ὥρες - ὥρες σᾶς φόβιζε.

Τώρα τὸ σπίτι σας εἶναι μιὰ ζωντανὴ κυψέλη· συνεχῶς ἀκοῦτε τὸ βουητό της. Μιὰ γλυκειὰ ἀνησυχία δημιουργοῦν τὰ παιδιά πού σᾶς χάρισε ὁ Θεός. Μὲ γλυκειὰ νοσταλγία φέρνεις στὸ νοῦ σου μιὰ φράση ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ Γάμου, ὅταν ἀντικρύξεις στὸ μεσημεριάτικο τραπέζι τὰ παιδιά σας: «Καὶ ἴδωσιν υἱοὺς τῶν υἱῶν αὐτῶν, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλω τῆς τραπέζης αὐτῶν».

Ναί, καλή μου!

Καὶ αὐτὴν τὴν εὐλογία σοῦ χάρισε ὁ Θεός. Τώρα νιώθεις ὡς γυναίκα τόσο γεμάτη. Εἶσαι μητέρα! Ἡ ἔμφυτη μητρότητα βρίσκει τὴν ἐκφρασὴ της. Τὰ παιδιά σου εἶναι τὸ μεγάλο ἔργο τῆς ζωῆς σου. Ὁ πλοῦτος τῆς ἀγάπης, τῆς θυσίας, τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς φροντίδας, πού κρύβεις μέσα σου, ξεχύνεται πλούσια στὰ παιδιά σου.

Ὡς γυναίκα, εἶσαι πλασμένη, σώματι καὶ

ψυχῇ, νὰ δίνεις πάντα κάτι στοὺς ἄλλους. Τὸ πλήρωμα τῆς ἀποστολῆς σου τὸ βρίσκεις στὴ μητρότητα. Εἶναι ἡ δική σου ξεχωριστὴ ἀποστολή. Καμιά ἄλλη γυναικεῖα ἀποστολή δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνώτερη ἀπ' αὐτή. Ἡ μητρότητα εἶναι τὸ μυστήριο τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀνθρώπου στὸ ἔργο τοῦ Δημιουργοῦ. Καὶ ἡ μητέρα εἶναι ἡ συνδημιουργὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἡ μητέρα φέρνει τὰ παιδιά της στὸν κόσμον γιὰ τούτη τὴ ζωὴ, μὰ καὶ γιὰ τὴν ἄλλη, τὴν αἰώνια. Γι' αὐτὸ καὶ κάθε θυσιά της ξέρει ὅτι ἀξίζει τὸν κόπο. Ἐτσι γνωρίζει ὅτι δὲν κουράσθηκε καὶ δὲν πόνεσε ἀδικᾶ, ἔστω κι ἂν ἔφερε ἓνα παιδί στὸν κόσμον καὶ τῆς ἔφυγε, σχεδὸν ἀμέσως, γιὰ τὸν ἄλλο. Γιατὶ ξέρει ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι θεϊκὸς σπινθήρας, πού δὲ θὰ σβήσει ποτέ.

Τούτη, ὅμως, ἡ γνώση εἶναι πού σὲ κάνει, καλή μου, νὰ στέκεσαι μὲ δέος μπροστὰ στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. Εἶναι μιὰ ἀπλαστή, ἀκατέργαστη ὕλη, πού σοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός νὰ τὴν διαπλάσεις σὲ ἄξιο πολίτη τούτης καὶ τῆς ἄλλης ζωῆς. Χρήσιμο γιὰ τοὺς συνανθρώπους του στὴν κοινωνία καὶ αἰώνιο πολίτη τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Τὸ θέμα τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ ἦταν πάντα τεράστιο καὶ δύσκολο. Στὶς μέρες μας ὅμως εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔχει γίνει πρόβλημα κοινωνικὸ πού ἡ λύση του εἶναι δύσκολη.

Πολλοὶ γονεῖς εἶχαν ἐλπίζει πὼς θὰ ἀνέτρεφαν εὐτυχισμένα παιδιά μὲ ἰδανικά καὶ ὁράματα γιὰ τὸ μέλλον. Κι ὅμως, μὲ πόνο βλέπουν παιδιά ἀνικανοποίητα, δυστυχισμένα, χωρὶς ἰδανικά καὶ ὄνειρα. Παιδιά πού πλήττουν κι ἔχουν μιὰ στά-

III. ΑΝΘΗ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ ΜΑΣ

Τοῦ κ. ΧΡΥΣ. Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗ

Περιδιαβάζοντας στην γραφική περιοχή του Χρυσού Κέρατος δηλ. του Κεράτιου Κόλπου, που χωρίζει την κυρίως Κωνσταντίνου πόλη, το παλιό Βυζάντιο, από τον Γαλατᾶ και τὸ Πέραν, αντικρύζουμε τμήματα των μισοερείπωμένων παραθαλασσίων τειχῶν τῆς λαμπρῆς Πολιτείας. Αὐτά, κατασκευασμένα, στὰ χρόνια του Θεοδοσίου του 2ου (408 - 450), ἐπισκευάσθηκαν και βελτιώθηκαν στην ἐποχὴ του τελευταίου εἰκονομάχου αυτοκράτορα, Θεοφίλου (829 - 842). Μὲ ὕψος 10 μέτρων, σὲ μήκος πέντε χιλιομέτρων, προφύλαγαν τὴν Βασιλίδα ἀπὸ θαλασσινὲς ἐπιθέσεις. Δυὸ φορές, στὰ 1204, ἀπὸ τίς ναυτικὲς δυνάμεις τῶν Σταυροφόρων και συγκεκριμένα τῶν Βενετσιάνων και ὑστερώτερα στὰ 1452 - 1453 τῶν Τούρκων ὑπέστησαν μεγάλες ζημιές. Τὸ μισοερείπωμά τους και τὸν ἀφανισμό τους ἐπέτεινε μετὰ τὴν "Ἀλωση και ἡ πολεοδομικὴ ἐξάπλωση τῆς Πόλης στὰ χρόνια μας, τὸ ἀνοιγμα μεγάλων

λεωφόρων και ἀκόμα, ἡ χωρὶς καμμιὰ παρέμβαση τῆς ἐντόπιας ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας ἔδρωση διαφόρων ἐργοστασίων.

Σ' αὐτὴ τὴν περιοχή συναντοῦμε τὸν Ἱ. Ναὸ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, χτισμένο ἀπὸ τὰ 1720, μετόχι τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου στην Πόλη, και ἀκόμα τὴν Πύλη τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας, τὴν Ἱερὴ Πύλη τῶν Βυζαντινῶν. Προχωρώντας, φθάνουμε στὸν ἱστορικὸ Ναὸ τῆς Ἀγίας πὺ ἔχει σήμερα στὰ χεῖλη τοῦ λαοῦ, μετὰ τὴν μετατροπὴ του σὲ τέμενος, τὴν ὀνομασία τοῦ Γκιουλ Τζαμί, τοῦ Τζαμιού τῶν Τριανταφύλλων.

Ο Ι. ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΔΟΣΙΑΣ

Ἡ τραγικὴ μέρα τῆς "Ἀλωσης στίς 29 Μαΐου 1453, συνέπεσε μ' αὐτὴν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας. Ἀναμφισβήτητα ἦταν δυστυχημένοι και ἀναστατωμένοι οἱ κάτοικοι τῆς μεγάλης Πολιτείας,

ση περιφρονητικὴ και προκλητικὴ μαζί. Τί νὰ κάνουν;

Μά, καλὴ μου πρεσβυτέρα, σὺ πρέπει νὰ τὸ ξέρεις τὸ μυστικό. Ὁ καλύτερος τρόπος σωστῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν μας, γιὰ νὰ μὴν πῶ ὁ μοναδικός, εἶναι τὸ παράδειγμά μας. Τὸ παιδί, ἀπὸ τὴ νηπιακὴ ἀκόμα ἡλικία, ἀντιγράφει τὴ δικὴ μας ζωὴ. Παρακολουθεῖ τίς σχέσεις μας, τὴ συμπεριφορὰ μας, τίς κινήσεις μας, τίς συζητήσεις μας, τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας.

"Ὅταν ἐσὺ σέβῃσαι τὸν πατέρα του ὡς σύζυγο και ὡς ἱερέα, νὰ εἶσαι βέβαιη ὅτι και τὸ παιδί θὰ τὸν σεβασθεῖ. "Ὅταν νιώθεις ὑπερήφανη πὺ εἶσαι πρεσβυτέρα, και τὸ παιδί σου θὰ θεωρεῖ τιμὴ του πὺ εἶναι γιὸς ἱερέως. "Ὅταν μιλάς ἥρεμα και δὲν εἶσαι νευρική, ἀσφαλῶς κι αὐτὸ θὰ εἶναι ἥρεμο. "Ὅταν εἶσαι ἐξυπηρετικὴ στὸ σύζυγο, στὸ συγκατοικο, στὸν ὁποιοδήποτε ἐνορίτη, εἶναι βέβαιο ὅτι και τὸ παιδί σου θὰ γίνῃ πρόθυμο και ἐξυπηρετικό.

"Ὅταν σὲ δεῖ νὰ ζητᾶς συγγνώμη γιὰ κάποιον λάθος σου ἀπὸ τὸ σύζυγο ἢ τὴ φίλη σου, τότε χωρὶς νὰ τοῦ πείς, κι αὐτὸ θὰ συγχωρέσει τὸ ἀδελφάκι του γιὰ κάτι πὺ τοῦ ἔφταιξε. "Ὅ-

ταν δὲν σὲ συλλάβει νὰ λὲς ψέματα, σίγουρα θὰ ἀγαπήσει τὴν ἀλήθεια.

Δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ βλέπει τὸν πατέρα του στην ἐκκλησία. Πρέπει νὰ δεῖ και σένα πρόθυμα νὰ ξεκινᾶς γιὰ τὴ θεία Λειτουργία, γιὰ ν' ἀγαπήσει τὴν ἐκκλησία.

Καλὴ μου πρεσβυτέρα,

Τὰ παιδιά εἶναι σὰν τοὺς καθρέφτες. Ἀντανακλῶν, δὲν γεννοῦν. Μᾶς ἐπιστρέφουν ὅ,τι τοὺς δώσουμε. Ἄν δὲν τοὺς δώσουμε τίποτα δὲν ἔχουν τίποτα νὰ μᾶς ἐπιστρέψουν.

Μὴ σὲ φοβίζει ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν σου οὔτε τὸ μέλλον τους. Περισσότερο προσέξτε σὺ και ὁ σύζυγός σου, ἡ πρεσβυτέρα και ὁ ἱερεύς. Ἄν ἐσεῖς εἴστε σωστοί, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ τὰ παιδιά σας θὰ γίνουν τοῦλάχιστον σὰν ἐσᾶς.

Και κάτι ἄλλο. Τὰ παιδιά τοῦ ἱερέως και τῆς πρεσβυτέρας εἶναι τὸ καλύτερο κήρυγμα γιὰ τὴν ἐνορία, γιατί στίς καθημερινὲς ἐκδηλώσεις τῶν παιδιῶν σας οἱ ἄλλοι γνωρίζουν ἐσᾶς. Τότε πρόθυμα θὰ ἐμπιστευτοῦν και τὰ δικά τους παιδιά. Μὰ και οἱ ἴδιοι θὰ σᾶς ἔχουν σὰν πρότυπα. Ἡ ἐνορία σας θὰ εἶναι ὁ καθρέφτης τοῦ δικοῦ σας σπιτιοῦ.

από την πολιορκία και τους θανάσιμους κινδύνους που τους περικύκλωσαν, σ' αυτή όμως την φοβερή ώρα, δεν λησιμονήσαν το καθήκον τους. Την απονομή — έπως κάθε χρόνο — της όφειλόμενης τιμής στην Άγία Θεοδοσία, που την θεωρούσαν προστάτιδά τους. Τά τριαντάφυλλα, τον Μάη, είναι όχι μόνον ωραιότατα, αλλά και άφθονα στην Πόλη. Και μ' αυτά, από την παραμονή στον Έσπερινό, είχαν καταστολίσει όλόκληρη την εκκλησία, τιμώντας την μνήμη της. Αυτή, στα τρελλά χρόνια της εικονομαχίας, εύσεβης κοπέλλα, περιδλημένη το μοναχικό σχήμα, έδωκε τον έαυτό της, στην υπεράσπιση της όρθοδοξίας και στην φύλαξη των ιερών εικώνων. Έτσι, σάν αντίκρυσε κάποιο σπαθάριο του βυζαντινού στρατού που προσπαθούσε ό ίδιος, όχι μόνον νά κατεβάσει, αλλά και νά καταστρέψει μιάν εικόνα του Κυρίου, τοποθετημένη ψηλά, πάνω από την Χαλκή Πύλη των Άνακτόρων, ή Θεοδοσία, μαζί με άλλες εύσεβεις γυναίκες, προσπάθησε νά τον σταματήσει. Μέσα στο σάλο που έπακολούθησε, ή σκάλα που χρησιμοποιούσε ό θερμόαιμος και φανατικός εικονομάχος ανατράπηκε κι αυτός, πέφτοντας στην κυριολεξία, γκρεμοτσακίστηκε, με αποτέλεσμα φοβερό, αυτός μόν νά τραυματισθεί θανάσιμα, έκείνη δέ νά θεωρηθεί υπαίτια για το σκοτωμό του και νά καταδικασθεί σέ θάνατο. Το λείψανό της το παρέλαβαν οι όρθόδοξοι και τελικά, το φύλαξαν μέσα σ' αυτήν την ωραία Έκκλησία, που έπισκεπτόμαστε. Είχε χτισθεί στην έποχή του αυτοκράτορα Βασιλείου του Ιου (867 - 886), στην ιερή μνήμη της μεγαλομάρτυρος Άγίας Εύφημίας, που για την πίστη του Χριστού, στην έποχή του μεγάλου διωγμού του Διοκλητιανού, θυσιάστηκε και ρίχθηκε δορά στα θηρία.

Στις τραγικές ώρες της Άλωσης, μπαίνοντας οι Τούρκοι στην καταστόλιστη και άρωματισμένη από την ευωδιά του τριανταφυλλένιου διάκοσμου της εκκλησιάς καταπλάγηκαν. Δεν είχαν ξαναντικρύσει τέτοια όμορφιά και έτσι, άφου ό,τι θέλαν το πέρναν, δεν διστάσαν αυτό τον πανέμορφο Ναό, νά τον μετατρέψουν σέ τέμενος, προσδίνοντάς του την όνομασία του Χασάν Πασά ή του Γκιουλ Τζαμί, του Τζαμιού των ρόδων. Αυτό πραγματοποιήθηκε στα χρόνια του Σελήμ του Β' (1566 - 1574) που άφηκε τά ίχνη του, στην Ιστορία της Τουρκίας με τρία γεγονότα. Το παράνομο (ό Μεθύστακας, ό Μεστύρ) που του το κόλλησαν, οι σύγχρονοί του, τον διορισμό σέ ώρα κραιπάλης του αρχιμάγειρά του, στη θέση του δεξέρη, και προσωρινά και την Ναυμαχία της Ναυπάκτου (6.10.1571) που σήμανε το τέλος της τουρκικής παντοδυναμίας.

Ρομαντική, για τους πολλούς στάθηκε ή όνομασία και ό τρόπος της απόδοσής της στο ωραίο μνημείο. Αυτή, μέχρι σήμερα διατηρήθηκε, χωρίς, όμως και τά

τριαντάφυλλα της Πόλης νά ξαναδώσουν από χέρια χριστιανών την όμορφιά και το άρωμα στην εκκλησία αυτή του Βυζαντίου, που κι αυτή μαζί με όλες τις άλλες τις μεταμορφωμένες σέ τζαμιά, με πρώτη την Άγία Σοφία και τουρκεμένες δεν σταματούν από τότε, αν και σιωπηλές, το μοιρολόι τους. Γιατί, όμως, τώρα, νά καταλήγουμε σ' αυτές τις σκέψεις; Κάθε άνθρωπος και κάθε λαός, είναι ό ίδιος αρχιτέκτονας της τύχης του. Κάθε πράξη ή παράλειψη κρύβει μέσα της άμοιβή ή τιμωρία και δυστυχώς, στη ζωή του Βυζαντίου, άμέτρητες σταθήκαν οι σφαλερές πράξεις και φοβερές παραλείψεις, με συνέπεια αντίστοιχες τρομαχτικές και έξουθενωτικές συνέπειες.

Στην εκκλησία αυτή και άλλος θρύλος, στα χείλη του λαού μας αναφέρεται, και είναι σχετικά και με τον ήρωικό θάνατο και το ξόδι του τελευταίου αυτοκράτορα, του Κωνσταντίνου του ΙΑ' του Δραγάτη. Σύμφωνα μ' αυτόν, μέσα σέ μιá κρύπτη αυτής της ωραίας εκκλησιάς θάφτηκε το ιερό λείψανό του και εκεί, ακόμα, αναπαύεται. Όπως αναφέρεται από τους αρχαιολόγους, στα υπόγειά της υπάρχει κάποια κρύπτη με μιá σαρκοφάγο σκεπασμένη μ' ένα πράσινο σάλι. Γι' αυτήν, οι Τούρκοι ύποστηρίζουν πώς ανήκει στο λείψανο κάποιου τούρκου, του Γκιουλ Μπαμπά, κατ' αυτούς... Ιδρυτή του τζαμιού. Και ακόμα, παραπέρα, δημιουργεί πρόβλημα άνεξήγητο και κάτι άλλο. Μία τουρκική γραφή πάνω από την νεκρική κρύπτη, που σημειώνει τά ακόλουθα:

«Τάφος του Άποστόλου, όπαδού του Χριστού.

Είρήνη εις αυτόν».

Ό νοών νοείτω!

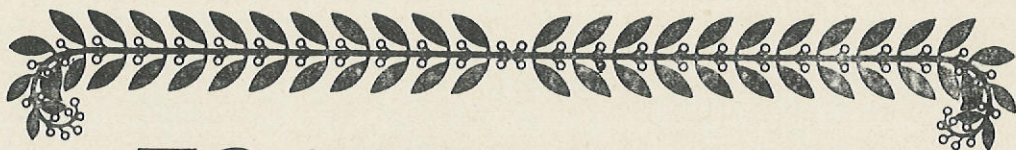
(Συνεχίζεται)

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

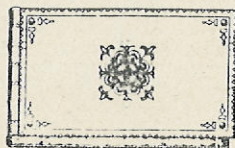
- ★ Έπισκόπου Άρχελώου Εύθυμίου, ΑΘΩΟΣ (άπάντηση σέ 56 έρείσματα της άπιστίας).
- ★ Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνού, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.
- ★ Καθηγ. Βλασίου Φειδά, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (988 - 1988).
- ★ Έπικ. Καθηγ. Γ. Άντουράκη, Ο ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.

Έ Π Α Ν Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ

- ★ Άρχιμ. Έπιφ. Θεοδωροπούλου, ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ (με έρμηνεία, Ε' έκδοσις).
- ★ Καθηγ. Στυλ. Παπαδοπούλου, Η ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ: Βασίλειος Καισαρείας (Β' έκδοσις).
- ★ Άρχιμ. Ν. Πρωτοπαπά, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΜΑΓΙΑ (Β' έκδοσις).



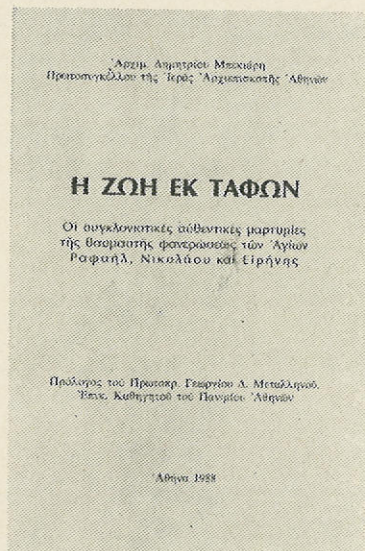
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ



Ἀρχιμ. Δημητρίου Μπεκιάρη
Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱερᾶς
Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Η ΖΩΗ ΕΚ ΤΑΦΩΝ

Νά, ἐπιτέλους, ἓνα ζωντανό, μὲ σπαρταριστὲς διηγήσεις βιβλίο, ποὺ μέσα στὴν ἐποχὴ τοῦ εὐδαιμονισμοῦ, τῆς ἀλαζονείας καὶ τῆς πνευματικῆς παρακμῆς, μᾶς βεβαιώνει τὸ πῶς ζεῖ ὁ Θεός. Τὸ πῶς «Ὅπου ὑπάρχει ταπείνωση καὶ ἀνεπιτήδευτη ἀπλότητα, φόβος Θεοῦ καὶ τελωνικὴ αὐτομεμψία, ἐκεῖ σκηνώνει τὸ Πνεῦμα τῆς Χάριτος καὶ ἀποκαλύπτει τὰ θαυμασιὰ Του».



Μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἀποκαλυπτικὰ ὁράματα καὶ θαυμαστὰς διηγήσεις, ὁ κάλαμος τοῦ σ. μετέχνη καὶ ἐνάργεια φωτίζει καὶ ἐξηγεῖ ἱστορικά καὶ θεολογικά, θῆμα μὲ θῆμα καὶ στιγμὴ μὲ στιγμὴ ὅλο τὸ μυστήριο καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ σήμερα, ἀνάμεσά μας.

Λόγος πειστικός, καθάριος, ἀλλὰ καὶ βαθιὰ ἐκκλησιαστικός, ὁ λόγος τοῦ π. Μπεκιάρη, μᾶς

προσφέρει μὲ εἰκονικὸ τρόπο, ἄμεσο, φωτογραφικὸ, ἐκεῖνο ποὺ ἡ ἀκαδημαϊκὴ σκέψη χρειάζεται ἀρχεῖο ὁλόκληρο καταθέσεων καὶ θεωριῶν, γιὰ νὰ τὸ πετύχει!

Εἶναι ἡ ἱερὴ ἱστορία τῆς πίστεως, ἔτσι ὅπως θγαίνει κρυστάλλινη μέσα ἀπὸ τὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ μυστήριο τῆς Χάριτος, ποὺ λειτουργεῖ καὶ δημιουργεῖ ἀνάμεσά μας κι αὐτὴ τὴν ὥρα, μὲ τὴν ἴδια θερμὴ καὶ ἀποτελεσματικότητά των πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Στὰ χέρια μου κρατῶ τὴν τρίτη ἔκδοση τοῦ ὠραίου αὐτοῦ βιβλίου ποὺ φανερώνει τὸ πόσο παρόμοια βιβλία μὲ ἄμεση—ὁμολογιακὴ, ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἀγιολογικὴ—ἐξήγηση καὶ ἐρμηνεία ἔχουν ἀπήχηση στὸ ποίμνιο. Καὶ τὸ πόσο οἱ ἀλήθειες τῆς πίστεως εἶναι τελικὰ αὐτὲς ποὺ διαμορφώνουν, παιδαγωγοῦν, θεραπεύουν καὶ σώζουν τὶς ψυχές.

Ἀρχιμ. Πολύκ. Ἱ. Γιάνναρου
Η ΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

Καὶ μόνο ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, στὴν τέταρτη σελίδα του, καταλαβαίνει ὁ ἀναγνώστης ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ σοβαρὴ, ἐπικαιρὴ καὶ καίρια ἐπιλογὴ ποὺ ἔκανε ὁ μεταφραστὴς καὶ ἐρμηνευτὴς ἀπὸ τοὺς «Ἀσκητικούς λόγους» τοῦ Ἀβθᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Ἀρχιμ. Πολύκαρπος Γιάνναρος.

«Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Ἀβθᾶ, ποὺ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ πνευματικὸ χυμὸ καὶ προέρχονται ἀπὸ καρδιά ἁγιασμένη καὶ δουλεμένη στὴν ἄσκησι καὶ στὴν προσευχή», ὅπως γράφει στὸ σύντομο πρόλογο ὁ Μητροπ. Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Ἱερώνυμος, χρειάζονται καὶ τὸν κατάλληλο ἄνθρωπο γιὰ νὰ μεταφερθοῦν ἀτόφιοι, ζωντανοὶ καὶ ἀποδοτικοὶ στὶς ἀνάγκες τοῦ σήμερα.

Κι αὐτὸ τὸ κατάφερε ὁ π. Πολύκαρπος, γιατί ζεῖ καὶ ἐκφράζεται σ' αὐτὸ τὸ κλίμα καὶ σ' αὐτὸ τὸ στίγμα. Τόσο ποὺ τὸ βιβλίο

νὰ ἀποτελεῖ μιὰ νέα καὶ ἐκ θαβέων δημιουργία. Ἐπειδὴ ἡ ἀπόδοση τῶν «λόγων» τοῦ Ἀβθᾶ, φανερώνει ὅτι ὁ π. Πολύκαρπος ὄχι μόνο τὰ βιώματα διαθέτει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱκανότητα τῆς σωστῆς διατύπωσης, τῆς τέχνης, τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς χάριτος τοῦ λαϊκοῦ αἰσθητήριου.

Γι' αὐτὸ, παρόμοια βιβλία εὐθύνης, σοβαρότητας καὶ ἀσκητικῆς συνείδησης, ἐμπλουτίζουν καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Γραμματεία. Ἀλλὰ καὶ τὴ ζωὴ τῶν πιστῶν ποὺ τὰ διασθάζουν καὶ τὰ ἐνστερνίζονται.



Στοὺς σημερινούς καιροὺς τῆς «ἀπελπισίας», τῆς σκόπμις καταφοράς καὶ ἀπερισκεψίας, οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Ἀβθᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, ἔτσι ὅπως λαγαρά καὶ ἄμεσα ἔχουν ἀποδοθεῖ ἀπὸ τὸ δόκιμο κάλαμο τοῦ π. Πολύκαρπου, φωτίζουν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων μέσα ἀπὸ τοὺς ὠραίους δρόμους τῆς αὐτοσυγκράτησης, τῆς ἄσκησις, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προσδοκίας. Τῆς γλυκειᾶς αὐτῆς προσδοκίας, ἔτσι, ὅπως ἀναδύεται μέσα ἀπὸ τὸ φῶς

του "Όσιου - Άσκητή και της
λαχτάρας του π. Πολύκαρπου.

π. Άλεξάνδρου Σμέμαν

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Έγγυηση ὀρθόδοξης σκέψης και ἑκκλησιολογικῆς συνείδησης ἀποτελοῦν τὰ βιβλία τοῦ Άλεξάνδρου Σμέμαν. Κι εἶναι ὁμῶς φωνή ἢ ἀποψη, ὅτι τὰ μεταφρασμένα ἔργα του, τὰ τελευταῖα χρόνια, σὸν τόπο μας ἔχουν, ἀσφαλῶς, ἐμπλουτίσει τὴν ὀρθόδοξη πνευματικότητα τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Ένα τέτοιο βιβλίο στὴ σειρά «Όρθόδοξη Μαρτυρία» τοῦ ἐκδ. οἴκου «Άκρίτας», εἶναι καὶ ἡ «Εὐχαριστία» ποῦ ὁ Σμέμαν ὁλοκλήρωσε ἕνα μῆνα πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, τὸ Νοέμβριο τοῦ 1983.

Πρόκειται γιὰ ἑκκλησιολογικὸ καὶ θαυτὸ θεολογικὸ κείμενο, ποῦ διεισδύει σ' ὅλα τὰ ἀδύτα τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐνότητος καὶ τῆς Εὐχαριστίας. Καὶ ποῦ μόνο οἱ ἱκανοὶ μεταφραστές του ἀπὸ τὰ Ρωσικά, Άνδρέας καὶ Μαρίκα Χελιώτη, θὰ μπορούσαν νὰ δώσουν μὲ τόσο ἀκρίβεια φιλολογικὴ, κατάρτιση καὶ πνευματικὴ ἐμβάθυνση.

Τὸ μυστήριο τῆς Σύναξης, τὸ μυστήριο τῆς Βασιλείας, τὸ μυστήριο τοῦ Λόγου, τὸ μυστήριο τῆς Προσφορᾶς, τὸ μυστήριο τῆς Εὐχαριστίας, τὸ μυστήριο τῆς Ἀνάμνησης, τὸ μυστήριο τῆς Κοινωνίας εἶναι μερικὰ μόνο ἀπὸ τὰ περιεχόμενα, ποῦ ἀναλύει ὁ σ. καὶ ποῦ οἱ Ἕλληνηστὲς καὶ μὲ ὀρθόδοξη συνείδηση μεταφραστές, μπόρεσαν νὰ ἀποδώσουν.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποῦ «ΟΧΙ ὁ Θεός, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε τὸ μέτρο ὅλων τῶν πραγμάτων, ὄχι ἡ πίστη, ἀλλὰ ἡ ἰδεολογία καὶ ἡ οὐτοπία προσδιορίζουν τὴν πνευματικὴ κατάσταση τοῦ κόσμου», βιβλία, ὅπως ἡ «Εὐχαριστία» μεταφρασμένα ἀπὸ ὑπεύθυνους γνῶστες τοῦ ἀντικειμένου τους, ἀποτελοῦν συμβολὴ στὴν ἀνακάλυψη τῆς ἀλήθειας καὶ σὸ φῶς τῆς πίστεως, ποῦ σημαίνει, ὅτι κάθε ὀρθόδοξη ψυχὴ πρέπει νὰ γνωρίζει τὸ πλατὺ βάθος τῆς Ἀγάπης, ἔτσι ὅπως διαγράφεται στὴν «Εὐχαριστία» τοῦ Σμέμαν.

Β. Δ. Ἀναγνωστόπουλου

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

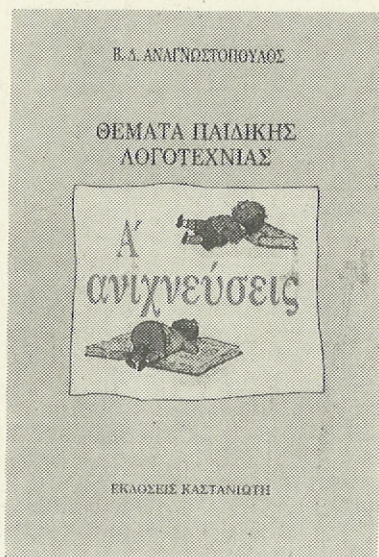
Ἀνιχνεύσεις

Ένῳ ἡ παιδικὴ λογοτεχνία ἔχει πάρει μεγάλες διαστάσεις στὴ

χώρα μας τὶς τελευταῖες δεκαετίες κι ἐνῳ ἕνα πλῆθος ἀπὸ συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες — συχνότατα ἀξιόλογοι — ἀπασχολοῦνται μὲ τὸ παιδὶ καὶ τὸ βιβλίο «του», δὲν εἶχαμε κάποιους ἀνθρώπους μὲ πόθο καὶ μεράκι, ποῦ ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία, τὴ Γραμματεία, τὴ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ πείρα, τὰ συμπεράσματα καὶ τὰ παιδευτικὰ προβλήματα θὰ τὰ ἔβαζαν σὲ μιὰ σειρά καὶ τάξη. Θὰ διαμόρφωναν μιὰ θεωρητικὴ συνείδηση καὶ θὰ διέγραφαν τοὺς σύγχρονους συντελεστὲς εὐθύνης καὶ προοπτικῆς τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας, ἀκόμα καὶ γιὰ πέρα ἀπὸ τὸ 2.000 μ.Χ.

Δὲν ὑπῆρχαν εἴπαμε!... Έως ὅτου εἰσέβαλε, στ' ἀλήθεια, σὸν ἱερὸ αὐτὸ χῶρο τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας, ὁ Β. Δ. Ἀναγνωστόπουλος, ὁ ὁποῖος ὑπερκάλυψε, θὰ ἔλεγα, αὐτὸ τὸ κενό.

Μὲ πείσμα, μὲ γνώση, μὲ ἐπιστήμη καὶ θαυτὰ παιδαγωγικὴ καὶ φιλολογικὴ κατάρτιση ὁ «Ἀνιχνεύσεις» αὐτὸς τοῦ παιδικοῦ, πνευματικοῦ βίου, τῆς αἰσθητικῆς συμμετρίας καὶ τοῦ ἐλέγχου κατατοπίζει καὶ καταρτίζει τὴν θεωρητικὰ, ἱστορικὰ, παιδευτικὰ καὶ αἰσθητικὰ καθένα ποῦ ἀσχολεῖται ἢ θὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ τεράστιο αὐτὸ θέμα τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας.



Μὲ τὴν ἀδιάκοπη ἐπαφὴ του μὲ ὅλες τὶς παρεμφερεῖς ἐπιστῆμες ὁ Β. Δ. Ἀναγνωστόπουλος ἔχει τὴν ἱκανότητα, μὰ καὶ τὸ κύρος, νὰ μᾶς πληροφορεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ μᾶς κατευθύνει πάνω σ' ὅλη τὴν προβληματικὴ τῆς θεωρίας καὶ τῆς πράξης. Θὰ εὐχόταν, μάλιστα κανεῖς, ἐκπαιδευτικοί, ψυχολόγοι καὶ συγγραφεῖς, μὲ τὴν ἰδια εὐθύνη καὶ ἀκεραιότητα, νὰ προσεγγίσαν τὰ ἱερὰ αὐτὰ ζητή-

ματα τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ, ποῦ ὁ Β. Δ. Ἀναγνωστόπουλος πραγματοποιεῖ.

Αὐτές τὶς ὑπεύθυνες προσεγγίσεις, θέβαια, θὰ διαπίστωσε, ὅπως εἶναι φυσικὸ, καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ βιβλίου «Θέματα παιδικῆς λογοτεχνίας» κ. Θ. Καστανιώτης, ποῦ τύπωσε καὶ κυκλοφόρησε αὐτὸ τὸ βιβλίο, ἀνοίγοντας, ἐπιτέλους, τὸ δρόμο τῆς σωστῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἀποτελεσματικῆς ὑπεύθυνης ἀντιμετώπισης τοῦ παιδικοῦ βιβλίου στὴ χώρα μας κι ἀργότερα τῆς εἰκόνας, τοῦ ἤχου, τῆς κασέτας κ.λπ., ποῦ πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν.

Λίτσας Ψαραύτη
ΤΟ ΔΙΠΛΟ ΤΑΞΙΔΙ

Ἡ γυναικεῖα λογοτεχνία στὴ χώρα μας ἔχει ἀναδείξει, στίς μέρες μας, πολυσήμαντα ταλέντα: Γυναῖκες, ποῦ μὲ ρεαλισμό, εὐαισθησία καὶ θάρρος καταπιάνονται μὲ ὅλες τὶς μορφές τοῦ ἐντεχνου λόγου καὶ δίνουν ἀριστουργήματα σὸ χῶρο τοῦ παραμυθιοῦ, τῆς ποίησης καὶ τοῦ μυθιστορήματος.

Όμως ὑπάρχουν κι ἄλλες γυναῖκες συγγραφεῖς ποῦ μὲ ἐπιτυχία ἀνοίγονται καὶ στὴν ἱστορία, στὴν αὐτοβιογραφία καὶ προσφέρουν σελίδες γιὰ κάθε ἀναγνώστη καὶ ὅλες τὶς ἡλικίες. Όπως ἀκριβῶς, εἶναι «Τὸ διπλὸ ταξίδι» τῆς κας Λίτσας Ψαραύτη.

Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀγνωστὴ, συναρπαστικὴ σελίδα τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ποῦ μὲ ρεαλισμό, δύναμη καὶ ἀνθρωπιά δίνει τὴν πορεία μιᾶς οἰκογένειας στὰ σκληρὰ ἐκεῖνα χρόνια.

Βομβαρδισμοί, προσφυγιά, παραλλήλοι βίοι, σκληρὲς δοκιμασίες, ἥρωισμοί, δίνονται ἀπὸ τὴ γραφίδα τῆς σ. μὲ ἀνάγλυφο τρόπο. Όλόκληρο τὸ χρονικὸ μῆκος τυπικῆς οἰκογένειας τῶν χρόνων ἐκείνων μὲ ἐνάργεια, πλοῦτο εἰκόνων, παρατηρητικότητα καὶ εὐαισθησία ξετυλίγεται σὲ ρυθμὸ μοναδικῆς αἰσθητικῆς ἱκανότητας.

Έτσι «Τὸ διπλὸ ταξίδι» τῆς κας Λίτσας Ψαραύτη παίρνει τὶς προεκτάσεις ἑνὸς ἔπους, καὶ ὄχι μόνο συγκινεῖ, διδάσκει καὶ πληροφορεῖ, μὰ καὶ καταγράφεται ὡς μιὰ ἰδιαίτερη σελίδα στὴν περιπέτεια τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Δημ. Φερούσης

Γιὰ τὸ προκείμενο —μὰ καὶ γι' ἄλλες ἀνάλογες περιπτώσεις— θὰ μᾶς ἐπέτρεπε ὁ Κάλθος μιὰ μικρὴ παρέμβαση στὸ σίγχο του: «Θέλει ἡρωισμόν καὶ τόλμην ἢ ἀγάπην»...

Τὸ Βυζάντιο σήμερα.

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ Μουσεῖο ἔχει τελευταῖα «χαθεῖ» πίσω ἀπὸ λινάτσες καὶ σκαλωσιές, μιὰ καὶ γίνονται ἐργασίες γιὰ τὴ συντήρησή του. Ἀσφαλῶς ἀξίζει συντήρηση ἓνα κτίριο ποὺ κατασκευάσθηκε τὸ 1848 μὲ σχέδια τοῦ ἀρχιτέκτονα Σιαματίου Κλεάνθη γιὰ χειμερινὴ κατοικία τῆς Δούκισσας τῆς Πλακεντίας Σοφί ντε Μαριπουά ντε Πλεζάνς. Τὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο ἐγκαταστάθηκε στὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ τὸ 1928, ἐκπολίζοντας τὸ στρατόπεδο ποὺ εἶχε καταλάβει τὸ χῶρο στὸ μεσοδιάστημα. Στὸν ἤδη ἀξιόλογο χῶρο προστέθηκε ἡ συλλογὴ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ ἄλλες ἰδιωτικὲς συλλογές. Διαμορφώθηκαν οἱ αἴθουσες ἐξωτερικά, ὥστε ν' ἀναπαριστοῦν τύπους ἐκκλησιῶν τῆς βυζαντινῆς περιόδου. Ἡ πρώτη αἴθουσα ἀναπαριστᾷ μιὰ παλαιοχριστιανικὴ Βασιλικὴ ἐκκλησία, ἡ δευτέρη φιλοξενεῖ κομμάτια μεσοβυζαντινῆς τέχνης, ἡ τρίτη ἀναπαριστᾷ σταυροειδὴ βυζαντινὸ ναὸ μὲ τροῦλλο, ἡ τέταρτη μεταβυζαντινὴ ἐκκλησία.

Εἶν' ἓνας χῶρος ὅπου κατοικεῖ ἡ πλούσια παράδοση τῆς λαμπρῆς περιόδου. Πρέπει ὅλοι ν' ἀναδραπυθῶμε στὶς αἰθουσές του, ἔχοντας κατὰ νοῦ ὅτι λαοὶ ποὺ ἔχουν ἀξιώσεις ἀπὸ τὸ μέλλον ἔχουν τὴν ἀναφορὰ τους στὸ παρελθόν.

Τὸ «πιστεύω» τῶν παιδιῶν.

ΓΥΡΩ ΜΟΥ οἱ ἄνθρωποι σ' ἔχουν ξεχάσει
ψάχνουν τὴν εὐτυχία στὰ πολλὰ τους λεφτὰ
καὶ μοιράζονται τίλους καὶ ψηφίζουν ἡγέτες
μὰ τὸ δρόμο δὲν βρίσκουν γιὰτὶ ἐσὺ 'σαι μακριά.

Πὼς νὰ σὲ πῶ; Βασιλιά ἢ φτωχό,
δάσκαλο, κρεμασμένο ληστὴ σὲ μιὰ παλιὰ ἐποχή;
ἢ ὅπως εἶναι ἡ ἀλήθεια ποὺ ζῶ.
Φίλο, Σωτήρα μου, Θεό;

Γύρω μου οἱ ἄνθρωποι σ' ἔχουν ξεχάσει
Φτιάχνουν θρόνους καὶ ψάχνουν γιὰ τὸ βασιλιά.
Ὁ Χριστὸς λὲν πὼς εἶναι γιὰ τὶς ἐκκλησιές
μιὰ εἰκόνα τοῦ τοῖχου, μιὰ νεκρὴ ζωγραφιά...

.....
Αἴγες ἡμέρες πρὶν, εὐτύχησα ν' ἀκούσω αὐτὴ

τὴν ἀπλή, στὴ διατύπωση, μὰ πανίσχυρη ὁμολογία «ἐκ στόματος νηπίων». Βρέθηκα στὸ νεανικὸ κέντρο τῆς Ἀγίας Φιλοθέης, τὰ ἐγκαίνια τοῦ ὁποῖου τελοῦσε —ἐκπροσωπώντας τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ— ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Αρχιεπισκοπῆς ἀρχιμ. π. Δ. Μπεκιάρης. Τὰ παιδιὰ, μὲ τὴ φωτισμένη καθοδήγηση τοῦ πνευματικοῦ τους πατέρα αἰδεσιμολ. πρωτοπρεσβυτέρου π. Δ. Τζέρπου, θρονοφώναξαν —στὴν ἄδολη γλώσσα τους— τὸ «Πιστεύω». Ἀλήθεια, δὲν ἄξιζε ἡ παράθεση ἀποσπάσματος;

Συγχαίρουμε ἀλλὰ καὶ παρατηροῦμε!

ΜΕΓΑΛΗ δραστηριότητα παρατηρεῖται τὰ τελευταῖα χρόνια γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπιση τῶν νευρωτικῶν. Κυβερνήσεις, ὀργανισμοί, διάφοροι φορεῖς, ἰδιῶτες, προσπαθοῦν μὲ κάθε μέσο νὰ συμβάλουν στὸν ἀγῶνα ποὺ εἶναι πολυμέτωπος, δύσκολος καὶ μακροχρόνιος. Κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς μάστιγας τὴ χειροκροτοῦμε καὶ συγχαίρουμε ἐγκάρδια ἐκείνους ποὺ τὴν καταβάλλουν.

Αἴγες ἡμέρες πρὶν, οἱ μαθητὲς λυκείων τῆς Καλλιθέας, μαζί μὲ τοὺς καθηγητὲς καὶ τοὺς γονεῖς τους ἔκαναν διαδήλωση - διαμαρτυρία, κλείνοντας μὲ τὰ σώματά τους τὴ λεωφόρο Θησέως καὶ διακόπτοντας γι' ἀρκετὴ ὥρα τὴν κυκλοφορία. Διατράνωσαν τὴν ἀντίθεσή τους στὰ νευρωτικὰ —στὸ θάνατο— καὶ τὴν ἀγάπη καὶ διάθεσή τους γιὰ τὴ ζωὴ. Ἐδγε τους.

Ἀφιερωμένος ἐξάλλου στὸν ἀντικαρκινικὸ ἀγῶνα θὰ εἶναι ὁ φεινὸς ἀγώνας δρόμου «ὁ γῦρος τῆς Ἀθήνας» ποὺ θὰ πραγματοποιηθεῖ τὴν Κυριακὴ 9 Ἀπριλίου, τὸ πρωί. Συγχαίρουμε ἀλλὰ καὶ παρατηροῦμε: Χάθηκε κάποια ἄλλη ὥρα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ἢ κάποια ἄλλη μέρα νὰ διεξάγεται ὁ ἀγώνας; Πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ συμπίπτει μὲ τὴ Θεία Δευτεργία; Πρέπει ὅπωςδήποτε;

ΕΙΔΗΣΙΣ

Λίαν προσφάτως, τὸν Μάρτιο μῆνα, ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἔθεσε —σὺν Θεῷ— εἰς κυκλοφορίαν αὐτοτελῶς τὸν Β' τόμον τῶν «Θεομητορικῶν Μηνυμάτων» τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, μὲ τίτλον: «Μηνύματα Δεκαπενταυγούστου».

♦ ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασίου 1 — Τηλ. 72.10.734 ♦

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179, 112 51 Ἀθῆναι.

«Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΛΓΩΝΑ»

Για τη συγγραφή μελέτης με τον ανωτέρω τίτλο, η 'Αποστολική Διακονία άθλοθέτησε χρηματικό έπαθλο 100.000 δρχ., μέσω της «Έλληνικής Έταιρείας Χριστιανικών Γραμμάτων» (8ος Πανελλήνιος Διαγωνισμός Λογοτεχνίας).

Η μελέτη πρέπει να είναι πρωτότυπη, έκτασεως 130 έως 160 δακτυλογραφημένων σελίδων και θα υποβληθεί σε δύο αντίτυπα, ως τις 30 Σεπτεμβρίου 1989, στη διεύθυνση: 'Ελληνική Έταιρεία Χριστιανικών Γραμμάτων, Θάλειας 32, 155 61 Χολαργός (Αθήνα).

Γίνεται γνωστό ότι θα ακολουθήσει η προκήρυξη διαγωνισμού για τη συγγραφή μελετών με θέματα: 'Η Έκκλησία στην Κατοχή, 'Η Έκκλησία στους αγώνες της Κύπρου και 'Η Έκκλησία στη Διασπορά, που θα αποτελέσουν μία σειρά με γενικό τίτλο: «'Η Έκκλησία στους αγώνες του Έθνους» (μετά την Άλωση).

Την έκδοση της μελέτης που θα βραβευθεί αναλαμβάνει η 'Αποστολική Διακονία. (Πληροφορίες παρέχει ο Διευθυντής Έκδόσεων της 'Αποστολικής Διακονίας κ. Εύαγγελος Λέκκος, 01/72 39 417).

ΠΩΣ ΧΟΡΗΓΕΙ ΔΑΝΕΙΑ ΤΟ Τ.Α.Κ.Ε.

Το ΤΑΚΕ χορηγεί δάνεια στους ασφαλισμένους και συνταξιούχους του αποκλειστικά προς αντιμετώπιση εξόδων στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) γάμου β) τοκετού γ) βαρειάς ασθένειας δ) λουτροθεραπείας που επιβάλλεται ιατρικά ε) θανάτου και στ) σε έκτακτες στεγαστικές ανάγκες (έγκατάλειψη οικίας λόγω θεομηνίας, ξέωση, αναπόφευκτη επίσκεψη).

Τα ανωτέρω περιστατικά πρέπει να άφορούν τον ίδιο το δανειοδότημένο ή συντηρούμενο από αυτόν μέλος της δικής του οικογενείας, ή προκειμένου περί αγάμου και της πατρικής.

Το ποσό του δανείου δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει κατά περίπτωση, τις άποδοχές τριών μηνών του δανειοδότημένου προσώπου.

Τα δάνεια πρέπει να εξοφλούνται σε 36 το πολύ ισόποσες μηνιαίες δόσεις, με επιτόκιο σήμερα 15ο)ο.

Άσφαλισμένος ή συνταξιούχος, ο οποίος έλαθε δάνειο από το ΤΑΚΕ δεν μπορεί να λάβει νέο δάνειο πριν να εξοφλήσει πλήρως το προηγούμενο. Σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις έπειγουσας οικονομικής άνάγκης του δανειολήπτη, ή οποία δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί διαφορετικά, επιτρέπεται μετά τη διαπίστωση της άνάγκης αυτής από τη Διοίκηση του Ταμείου, ή χορήγηση συμπληρωματικού δανείου μέχρι 50ο)ο

Του κ. Εύαγγελου Π. Λέκκου

του ποσού που δικαιούται ο δανειοδότημένος, πέρα του ποσού που όφείλει από τα προηγούμενα δάνειά του.

Όποιος άσφαλισμένος ή συνταξιούχος του ΤΑΚΕ έπιθυμεί να πάρει δάνειο σύμφωνα με τα παραπάνω, μπορεί να στείλει κατ' ευθείαν στο Τμήμα Δανείων του ΤΑΚΕ: α) σχετική αίτηση και β) κατά περίπτωση σχετική θεβαίωση (π.χ. για στέγαση θεβαίωση μηχανικού, για ασθένεια θεβαίωση γιατρού κ.λπ.).

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ

Η Διεπιστημονική Έπιτροπή για την άπαγόρευση των χημικών και βιολογικών όπλων —στην όποία μετέχουν περί τις 30 έπιστημονικές όργανώσεις— άπευθύνει προς όλους την άκόλουθη έκκληση:

«Άνησυχούμε σοβαρά, για τα φοβερά άποτελέσματα στον άνθρωπο και τη θίόσφαιρα του Πλανήτη μας, άπ' την ήθελημένη χρήση ή την άνεξέλεγκτη δράση των, νεότερων ιδιαίτερα, χημικών και βιολογικών όπλων.

Γι' αυτό, προτρέπουμε κάθε άνθρωπο, όλους τους κατοίκους της χώρας μας, όλους τους κατοίκους της Γης, να κάνουμε ό,τι μπορεί ο καθένας μας για να προλάβουμε τις άδικες και μαζικές δολοφονίες με τα όπλα αυτά.

Καλούμε όλους τους φορείς, την Έκκλησία, τις Κυβερνήσεις, τους Διεθνείς Όργανισμούς, που έχουν ή μπορεί να άποκτήσουν γνώμη και άρμοδιότητα, με έλεύθερη σκέψη και άπόφαση, να αναλογιστούν τις ευθύνες τους και να φροντίσουν άποτελεσματικά για την άπαγόρευση της έρευνας, της κατασκευής, της άποθήκευσης και της χρήσης των χημικών και βιολογικών όπλων».

ΤΑ 30 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

της «Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς» προβλήθηκαν στα πλαίσια των έκδηλώσεων «Δρώμενα '88 — Νοέμβριος - Δεκέμβριος μήνας Βιβλίου» του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Άθηναίων.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε προσφωνήσεις εκπροσώπων της Γυναικείας Λογ. Συντροφιάς και άλλων φορέων, εισηγήσεις ανθρώπων των Γραμμάτων και έκθεση βραβευμένων βιβλίων στη διάρκεια της 30ετίας (1958 - 1988), μεταξύ των όποιων και άρκετά των εκδόσεων της Άποστολικής Διακονίας (στη σειρά: «Παιδικό Όρίζοντες»).